

Bachelorgraden fra universitet – en selvstendig grad, eller delmål i et lengre utdanningsløp?

Clara Åse Arnesen og Erica Waagene

© NIFU STEP Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Rapport 7/2009
ISBN 978-82-7218-614-1
ISSN 1504-1824

For en presentasjon av NIFU STEP's øvrige publikasjoner, se www.nifustep.no

Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Norwegian Institute for Studies in Innovation, Research and Education
Wergelandsveien 7, 0167 Oslo
Tlf. +47 22 59 51 00 • www.nifustep.no

RAPPORT 7/2009

Clara Åse Arnesen og Erica Waagene

Bachelorgraden fra universitet – en selvstendig grad, eller delmål i et lengre utdanningsløp?

Forord

Kvalitetsreformen har ført til at en ny gradsstruktur er innført ved landets høyere utdanningsinstitusjoner. Det knytter seg stor interesse for hvordan de nye gradene fungerer i utdanningssystemet og i forhold til arbeidsmarkedet. NIFU STEP sin halvtårsundersøkelse av nyutdannede kandidater våren 2007, Kandidatundersøkelsen 2007, er den første undersøkelsen som kan si noe om nyutdannede bachelorkandidaters erfaringer i forhold til arbeidsmarkedet og videre utdanning. Denne rapporten tar for seg bachelorkandidater fra ”breddeuniversitetene” (universitetene i Oslo, Bergen og Tromsø samt NTNU), og studerer deres aktiviteter et halvt år etter eksamen med hovedvekt på ulike sider ved kandidatenes deltakelse i videreutdanning: hvilke studiemål de har og hva slags utdanninger de tar.

Rapporten er skrevet av forskerne Clara Åse Arnesen og Erica Waagene, og er en rapportering fra prosjektet ”Nye bachelor” som inngår som en del av det strategiske instituttprogrammet ”Kompetansebygging og kunnskapsbehov i arbeidslivet” finansiert av Kunnskapsdepartementet.

Oslo, februar 2009

Per Hetland
Direktør

Jannecke Wiers-Jenssen
Forskningsleder

Innhold

Tabelloversikt	7
Figuroversikt.....	9
Sammendrag	11
1 Innledning	17
1.1 Gradsstruktur – Historisk tilbakeblikk på ulike reformer i høyere utdanning	17
1.2 Hovedproblemstillinger	19
1.3 Videre utdanning eller arbeid, hvilke forhold kan ha betydning?	19
1.4 Datamateriale og metode	21
1.4.1 Kandidatundersøkelsen 2007	21
1.4.2 Analysenes avhengige variabler	21
1.4.3 Analysenes uavhengige variabler	22
1.4.4 Analysemetoder	29
2 Kandidatenes studiemål	31
2.1 Bivariat analyse av studiemål.....	31
2.2 Multivariate analyser av studiemål.....	33
2.3 Oppsummering studiemål.....	40
3 Hovedaktivitet etter oppnådd bachelorgrad	41
3.1 Bivariate analyser av hovedaktivitet	41
3.2 Multivariate analyser av hovedaktivitet	45
3.2.1 Studiemålets betydning for hovedaktivitet	48
3.3 Oppsummering hovedaktivitet	51
4 Heltids- eller deltidsutdanning.....	53
4.1 Bivariate analyser av heltids- og deltidsutdanning.....	54
4.2 Multivariate analyser av heltids- og deltidsutdanning	57
4.2.1 Studiemålets betydning for å være i heltids- eller deltidsutdanning.....	61
4.3 Oppsummering heltids- og deltidsutdanning	63
5 Masterutdanning eller utdanning på lavere grads nivå	65
5.1 Bivariate analyser – utdanning på mastergrads- eller lavere grads nivå	65
5.2 Multivariate analyser – utdanning på mastergrads- eller lavere grads nivå.....	68
5.2.1 Studiemålets betydning for å være i masterutdanning eller i utdanning på lavere grads nivå	73
5.3 Oppsummering masterutdanning eller utdanning på lavere grads nivå	76
6 Utdanning innenfor eget eller annet fagfelt.....	77
6.1 Bivariate analyser – utdanning innenfor eget eller annet fagfelt.....	77
6.2 Multivariate analyser – utdanning innenfor eget eller annet fagfelt	80

6.2.1 Studiemålets betydning for å være i utdanning innenfor eget eller annet fagfelt.....	86
6.3 Oppsummering videreutdanning innenfor eget eller annet fagfelt	89
Referanser	91

Tabelloversikt

Tabell 2.1 Bivariat sammenheng mellom studiemål og uavhengige variabler.....	32
Tabell 2.2 Sammenheng mellom studiemål og gjennomsnitt for alder, karakterer, aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes. ...	33
Tabell 2.3 Estimerte koeffisienter for å ha ulike studiemål. Multinomisk logit.....	34
Tabell 3.1 Bivariat sammenheng mellom hovedaktivitet og uavhengige variabler	43
Tabell 3.2 Sammenheng mellom hovedaktivitet og gjennomsnitt for alder, karakterer og for aktiv deltakelse i undervisning og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes	44
Tabell 3.3 Sannsynligheten for å være i relevant heltidsjobb, i relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier eller annet, sammenliknet med sannsynligheten for å være i studier uten relevant deltidsjobb ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad ..	45
Tabell 3.4 Sannsynligheten for å være i relevant heltidsjobb, i relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier eller annet, sammenliknet med sannsynligheten for å være i studier uten relevant deltidsjobb ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad ..	50
Tabell 4.1 Bivariat sammenheng mellom heltids- eller deltidsutdanning og uavhengige variabler.....	55
Tabell 4.2 Sammenheng mellom heltids- eller deltidsutdanning og gjennomsnitt for alder, karakterer og for aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes.....	56
Tabell 4.3 Sannsynligheten for å være i heltidsutdanning og i deltidsutdanning, sammenliknet med ikke å være i utdanning ca et halvt år etter oppnådd universitetsbachelorgrad	57
Tabell 4.4 Sannsynligheten for å være i heltidsutdanning og i deltidsutdanning, sammenliknet med ikke å være i utdanning ca et halvt år etter oppnådd universitetsbachelorgrad	62
Tabell 5.1 Bivariat sammenheng mellom nivå på videreutdanning og uavhengige variabler.....	66
Tabell 5.2 Sammenheng mellom nivå på videreutdanning og gjennomsnitt for alder, karakterer og for aktiv deltakelse i undervisning og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes	68
Tabell 5.3 Sannsynlighet for å være i masterutdanning og i utdanning på lavere grads nivå, relativt til ikke å være i utdanning ca et halvt år etter fullført bachelorutdanning	69
Tabell 5.4 Sannsynlighet for å være i masterutdanning og i utdanning på lavere grads nivå, relativt til ikke å være i utdanning ca et halvt år etter fullført bachelorutdanning	74
Tabell 6.1 Bivariat sammenheng mellom nivå og fagfelt på videreutdanning og uavhengige variabler	78
Tabell 6.2 Sammenheng mellom nivå og fagfelt på videreutdanning og gjennomsnitt for alder, karakterer og for aktiv deltakelse i undervisning og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes	80
Tabell 6.3 Sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning. Multinomisk logit.....	82
Tabell 6.4 Estimerte koeffisienter for å være i ulike typer utdanning. Multinomisk logit. Studiemål inkludert.	88

Figuroversikt

Figur 2.1 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter kjønn og sivilstatus	36
Figur 2.2 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter karakterer	37
Figur 2.3 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter ”aktiv deltakelse i undervisningen” og ”bred faglig orientering”	38
Figur 2.4 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter tilfredshet med utdanningen, studier i utlandet og foreldres utdanningsnivå	39
Figur 2.5 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter lærested	40
Figur 3.1 Beregnet sannsynlighet for ulike hovedaktiviteter for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter sivilstatus og relevant arbeidserfaring.....	47
Figur 3.2 Beregnet sannsynlighet for ulike hovedaktiviteter for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter lærested	48
Figur 3.3 Beregnet sannsynlighet for ulike hovedaktiviteter for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter studieambisjoner	51
Figur 4.1 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter kjønn og sivilstatus..	58
Figur 4.2 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter karakternivå.....	59
Figur 4.3 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter faggruppe.....	60
Figur 4.4 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter lærested	61
Figur 4.5 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter studieambisjoner	63
Figur 5.1 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter fullført grad, etter karakterer	70
Figur 5.2 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter fullført grad, etter sivilstatus og tilfredshet med utdanningen.....	71
Figur 5.3 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter fullført grad, etter faggruppe	72
Figur 5.4 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter fullført grad, etter lærested	73
Figur 5.5 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter fullført grad, etter studieambisjoner	75
Figur 6.1 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter karakternivå.....	83

Figur 6.2 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbacheloror ca et halvt år etter oppnådd grad, etter samlet tilfredshet med utdanningen.....	84
Figur 6.3 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbacheloror ca et halvt år etter oppnådd grad, etter faggruppe	85
Figur 6.4 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbacheloror ca et halvt år etter oppnådd grad, etter lærested	86
Figur 6.5 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbacheloror ca et halvt år etter oppnådd grad, etter studieambisjoner	89

Sammendrag

Ett av målene med innføringen av det nye gradssystemet var at bachelorgraden i større grad enn den gamle cand. mag.-graden skulle være en selvstendig yrkesutdanning. Formålet med denne rapporten er å studere i hvilken grad nyutdannede med bachelorutdanning fra de fire breddeuniversitetene (universitetene i Oslo, Bergen og Tromsø, samt NTNU), fortsetter i videre studier og i hvilken grad de finner relevant arbeid. Vi er opptatt av hvilke forhold som fremmer og hemmer de ulike aktivitetene. For de som var engasjert i videre utdanning, er vi interessert i hvorvidt utdanningen var på heltid eller deltid, om videreutdanningen var på mastergradsnivå eller lavere grads nivå, og om utdanningen var innenfor samme fagfelt som bachelorutdanningen. Dataene som benyttes, er NIFU STEP sin Kandidatundersøkelse 2007. Dette er en undersøkelse av kandidater uteksaminert våren 2007 foretatt høsten 2007, ca et halvt år etter eksamen. Undersøkelsen omfatter blant annet bachelorkandidater fra de fire breddeuniversitetene, og det er dataene for disse kandidatene som benyttes i rapporten. Rapporten omfatter både bivariate og multivariate analyser. De bivariate analysene viser sammenhengene mellom hver av de uavhengige variablene og de avhengige. For å undersøke den isolerte effekten av hver av de uavhengige variablene på de avhengige variablene, er det brukt multinomisk logistisk regresjon.

Noen generelle resultater fra analysen

Bachelorkandidater har høye studieambisjoner

Analysen viser at bachelorkandidater fra de fire breddeuniversitetene har høye studiemål. Breddeuniversitetene er de institusjonene som tradisjonelt har tilbudt studier på de høyeste nivåene, og har derfor i stor grad tiltrukket seg studenter med ambisiøse utdanningsmål. Selv om dette nå er i ferd med å endres noe, er det fremdeles mange med høye utdanningsmål. I alt 80 prosent har mastergrad (68 prosent) eller Ph.d (13 prosent) som høyeste utdanningsmål. Bare 15 prosent av kandidatene oppgir "ingen grad ut over bachelorgraden" som høyeste utdanningsmål. En analyse av sannsynligheten for å ha ulike utdanningsmål, viser at en rekke forhold har en selvstendig betydning for hvilke utdanningsmål kandidatene har. Vi finner at kvinner, i mindre grad enn menn, har Ph.d som studiemål. Gifte/samboende har generelt mindre ambisiøse studiemål enn enslige. Gode karakterer øker sannsynligheten for å ha ambisiøse studiemål. Det samme gjelder de som har foreldre med høyere utdanning, de som har studert i utlandet, de som er fornøyde med bachelorutdanningen og desto mer aktivt kandidatene deltok i undervisningen på bachelorgraden. Jo høyere kandidatene skårer på variabelen bred faglig orientering, jo høyere er sannsynligheten for å ha Ph.d som studiemål. Kandidater fra Bergen har i noe mindre grad enn kandidatene fra Oslo Ph.d som studiemål.

Få er i relevant heltidsarbeid

Som nevnt over, er ett av målene med innføring av det nye gradssystemet at bachelorgraden i større grad enn den gamle cand. mag.-graden skulle være en selvstendig

yrkesutdanning. Dataene viser at bare 13 prosent av bachelorkandidatene var i relevant heltidsarbeid et halvt år etter endt utdanning. Dette må sies å være en svært lav andel, spesielt tatt i betraktning det historisk gode arbeidsmarkedet vi hadde på daværende tidspunkt (høsten 2007). Det er velkjent at tendensen til å studere øker under en lavkonjunktur, og det kan være rimelig å anta at den lave andelen i relevant heltidsarbeid ville ha vært enda lavere dersom konjunktorene hadde vært dårligere. Tar vi, i tillegg til de 13 prosentene som var i relevant heltidsarbeid, også med de som var i relevant deltidsarbeid, var til sammen rundt én tredel av bachelorkandidatene i relevant arbeid et halvt år etter eksamen. Drøyt halvparten av kandidatene var i utdanning uten relevant jobb. En analyse av sannsynligheten for å være i ulike typer aktiviteter, viser at enkelte forhold har en selvstendig betydning for hvilke typer aktiviteter kandidatene er i. Å være gift/samboende og å ha relevant arbeidserfaring fra tidligere, øker sannsynligheten for å være i relevant heltidsarbeid. Relevant arbeidserfaring fra tidligere øker også sannsynligheten for å være i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med videre studier. Å være fornøyd med bachelorgraden øker sannsynligheten for å være i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med videre studier og reduserer sannsynligheten for å være i ”annet” (omfatter personer som ikke har relevant heltidsjobb eller studerer videre). Kandidatene fra NTNU og Tromsø er i mindre grad i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med videre studier og i større grad i studier uten relevant jobb enn kandidatene fra Oslo.

Tre av fire fortsetter med videre studier, de fleste på heltid

Om lag tre firedeler av bachelorkandidatene holdt på med en utdanning et halvt år etter endt bachelorutdanning, og de aller fleste var i utdanning på heltid (to tredeler). Bare syv prosent av kandidatene var i deltidsutdanning. Dette er en liten andel og kan være et resultat av at mer strukturerte studier (som følge av Kvalitetsreformen) har gjort det vanskeligere å være deltidsstudent. En analyse av sannsynligheten for å være i heltids- eller deltidsutdanning eller ikke i utdanning viser at kvinner har økt sannsynlighet for å være i deltidsutdanning. Kvinner har også noe økt sannsynlighet for ikke å være i studier, sammenliknet med menn. Gifte/samboende har redusert sannsynlighet for å være i heltidsutdanning og økt sannsynlighet for ikke å være i utdanning. Gode karakterer øker sannsynligheten for å være i heltidsutdanning og reduserer sannsynligheten for ikke å være i utdanning. De som var fornøyde med bachelorstudiet, har økt sannsynlighet for å være i heltidsutdanning og redusert sannsynlighet for ikke å være i utdanning. Kandidatene fra NTNU har økt sannsynlighet for å være både i heltids- og deltidsutdanning og redusert sannsynlighet for ikke å være utdanning sammenliknet med kandidater fra Oslo.

Drøyt halvparten holder på med en masterutdanning

Drøyt halvparten av bachelorkandidatene holdt på med en masterutdanning mens én av fem holdt fortsatt på med utdanning på lavere grads nivå. Det er kanskje noe overraskende at såpass mange holder på med en utdanning på lavere nivå. Dette kan være personer som ønsker å forbedre karakterer eller ønsker en bredere faglig plattform. Analysen av sannsynligheten for å være i masterutdanning, utdanning på lavere nivå eller ikke i utdanning, viser at en rekke forhold har en selvstendig betydning. Å være gift/samboende reduserer sannsynligheten for å være i masterutdanning, mens gode karakterer øker

sannsynligheten for å være i slike studier. Å være fornøyd med bachelorutdanningen, og å ha tatt deler av studiene i utlandet, bidrar til å øke sannsynligheten for å være i masterutdanning. Det samme gjelder aktiv deltakelse i undervisningen på bachelorgraden. Desto høyere aktivitet, dess høyere var sannsynligheten for å være i masterutdanning. Kandidater med en teknisk-naturvitenskapelig utdanning har høyere sannsynlighet for å være i masterutdanning og lavere sannsynlighet for å være i lavere nivå utdanning enn samfunnsvitere. De som har "annen utdanning" (det vil si utdanning innen økonomi, pedagogikk og sosial- og helsefag), har en lavere sannsynlighet for å være i masterutdanning og høyere sannsynlighet for ikke å være i utdanning sammenliknet med samfunnsvitere. Kandidater fra NTNU og Bergen har økt sannsynlighet for å være i lavere nivå utdanning sammenliknet med Oslo-kandidatene.

I underkant av halvparten tar masterutdanning i samme fagfelt som bachelorgraden
I underkant av halvparten av bachelorkandidatene holdt på med masterutdanning innenfor samme fagfelt som de tok bachelorgrad, én av ti holdt på med masterutdanning i annet fagfelt, 9 prosent holdt på med lavere nivå utdanning innenfor eget fagfelt og 13 prosent lavere nivå utdanning innenfor annet fagfelt. Dette betyr at 23 prosent av alle bachelorkandidatene holdt på med en videreutdanning innenfor et annet fagfelt enn i bachelorgraden. En analyse av sannsynligheten for å være i masterutdanning i henholdsvis eget og annet fagfelt, utdanning på lavere nivå i henholdsvis eget og annet fagfelt eller ikke i utdanning, viser at en rekke forhold har en selvstendig betydning. Kvinner og gifte/samboende har lavere sannsynlighet for å være i masterutdanning innenfor eget fagfelt enn henholdsvis menn og enslige. Gode karakter øker sannsynligheten for å være i masterutdanning innenfor eget fagfelt og reduserer sannsynligheten for å være i lavere nivå utdanning innenfor annet fagfelt. Å ha studert i utlandet har tilsvarende effekt som gode karakterer. Å være fornøyd med bachelorutdanningen øker sannsynligheten for å fortsette innenfor eget fagfelt, både på masternivå og lavere nivå. De med en teknisk-naturvitenskapelig utdanning har lavere sannsynlighet for å være i lavere nivå utdanning innenfor annet fagfelt enn samfunnsvitere. Kandidatene fra Bergen og NTNU har høyere sannsynlighet for å være i lavere nivå utdanning innenfor annet fagfelt enn Oslo-kandidatene. Kandidatene fra NTNU har også økt sannsynlighet for å være i masterutdanning innenfor annet fagfelt.

Betydningen av kjønn, sivilstatus, karakterer, fagfelt og lærested

Kjønn

Analysene tyder på at det er visse forskjeller mellom mannlige og kvinnelige bachelorkandidaters studiemål og i hvilken grad de var involvert i arbeid og/eller ulike utdanningsaktiviteter et halvt år etter eksamen. Forskjellene er ikke veldig store, men de er statistisk signifikante. Menn har noe mer ambisiøse utdanningsmål enn kvinner. De er også i større grad enn kvinner i videre utdanning et halvt år etter eksamen, særlig i heltidsutdanning. Menn er også oftere engasjert i masterutdanninger og sjeldnere i videreutdanninger på lavere nivå, sammenliknet kvinner. De er også oftere å finne i masterutdanning innenfor samme fagfelt som bachelorgraden og sjeldnere innenfor lavere

nivås utdanning innenfor annet fagfelt enn kvinner. Alt i alt synes menn å følge et mer vertikalt utdanningsløp med større vekt på faglig fordypning innenfor samme fagfelt som bachelorgraden enn kvinner. Kvinner synes å følge et noe mer horisontalt utdanningsløp enn menn ved i noe større grad å fortsette med utdanning på lavere nivå og ved å ta videreutdanning innenfor et annet fagfelt enn i bachelorgraden. Kjønnforskjellene i nivå og fagfelt forsvinner imidlertid hvis vi tar hensyn til at menn og kvinner har noe ulike studiemål

Sivilstatus

Sivilstatus, det vil si om kandidatene er gifte/samboende eller enslige, har en selvstendig betydning for hvilke studiemål kandidatene har og i hvilken grad de er i arbeid og/eller i videreutdanning et halvt år etter endt bachelorutdanning. Gifte/samboende har noe mindre ambisiøse utdanningsmål enn enslige, og de er oftere i relevant arbeid. De har en lavere sannsynlighet for å delta i videre utdanning generelt et halvt år etter eksamen, og i heltidsutdanning spesielt, enn hva enslige har. Videre har gifte/samboende en lavere sannsynlighet for å være engasjert i masterutdanninger og oftere i videreutdanninger på lavere nivå, enn de enslige. De har også en lavere sannsynlighet for å være i masterutdanning i samme fagfelt som bachelorgraden og høyere sannsynlighet for å være i lavere nivå utdanning innenfor annet fagfelt enn enslige. Alt i alt synes gifte/samboende å ha et noe mer horisontalt utdanningsløp enn enslige ved i noe større grad å fortsette med utdanning på lavere nivå og ved å ta videreutdanning innenfor et annet fagfelt enn i bachelorgraden. Enslige synes å følge et mer vertikalt utdanningsløp med større vekt på faglig fordypning innenfor samme fagfelt som bachelorgraden enn gifte/samboende.

Karakterer

Hvilken karakter kandidatene oppnådde på bachelorgraden, har en selvstendig betydning både for utdanningsmål og for hva kandidatene faktisk gjorde et halvt år seinere. Det er, ikke overraskende, en klar sammenheng mellom kandidatenes karakterer og deres studiemål. Jo bedre karakterer, jo høyere studiemål har kandidatene. Denne sammenhengen opprettholdes selv etter kontroll for en rekke andre forhold. Karakterer har imidlertid ingen signifikant betydning for kandidatenes hovedaktivitet et halvt år etter eksamen.

Karakterer har betydning for kandidatenes sannsynlighet for å delta i videreutdanning, for om utdanningen tas på hel- eller deltid, for nivå på videreutdanning og fagfelt. Sammenhengen mellom karakterer og sannsynligheten for å være i heltidsutdanning, deltidsutdanning eller ikke i utdanning er ikke veldig sterk, men signifikant. Jo bedre karakterer kandidaten har, desto høyere er sannsynligheten for at han/hun er i heltidsutdanning og jo lavere er sannsynligheten for ikke å være i utdanning. Karakterer har også en betydning for nivået på videreutdanningen generelt og for utdanningens nivå og fagfelt sett sammen. Jo bedre karakterer, desto høyere er sannsynligheten for å være i masterutdanning generelt, og for å holde på med masterutdanning innenfor samme fagfelt som bachelorgraden, og desto lavere er sannsynligheten for å være i lavere nivå utdanning innenfor annet fagfelt og for ikke å være i utdanning. Vi kan derved konkludere med at

gode karakterer fremmer videre studier, heltidsstudier, masterstudier og masterstudier innenfor samme fagfelt som bachelorgrad.

Fagfelt

Hvilket fagfelt bachelorkandidatene var utdannet innenfor spiller en relativt beskjeden rolle for bachelorkandidatenes studiemål og aktiviteter et halvt år etter avsluttet bachelorutdanning. Det er imidlertid ett unntak. Kandidater med en teknisk-naturvitenskapelig utdanning har en høyere sannsynlighet for å være i masterutdanning, og en lavere sannsynlighet for å være i utdanning på lavere grads nivå og for ikke i videreutdanning, enn samfunnsviterne. Videre har de også en lavere sannsynlighet for å være i utdanning på lavere grads nivå innenfor annet fagfelt.

Lærested

Hvilket lærested kandidatene var uteksaminert fra, har en viss betydning for kandidatenes studiemål og aktiviteter et halvt år etter endt bachelorutdanning. Kandidater fra Tromsø og Bergen skiller seg signifikant fra kandidatene i Oslo når det gjelder studiemål. Kandidater fra Bergen har signifikant lavere sannsynlighet for å ha Ph.d som studiemål, mens kandidatene fra Tromsø har lavere sannsynlighet for å ha "ingen grad utover bachelorgrad" som studiemål.

Kandidater fra NTNU skiller seg fra Oslo-kandidatene med en signifikant lavere sannsynlighet for å være i relevant heltidsjobb, i relevant deltidsjobb i kombinasjon med videre studier og i "annet", mens kandidatene fra Tromsø har en signifikant lavere sannsynlighet for å være i relevant deltidsjobb i kombinasjon med videre studier. Forskjellene har nok delvis sammenheng med ulikheter i de regionale arbeidsmarkedene.

Kandidatene fra NTNU har også signifikant høyere sannsynlighet for å delta i heltidsstudier enn Oslo-kandidatene. Videre har NTNU kandidatene en høyere sannsynlighet for å være engasjert både i masterutdanninger og i lavere nivåes utdanning. De har også en høyere sannsynlighet for å være i masterstudier innenfor et annet fagfelt enn bachelorgraden og i lavere nivåes utdanning innenfor annet fagfelt enn bachelorgraden. Kandidatene fra Bergen har en noe høyere sannsynlighet for å være i utdanning på lavere nivå generelt. Denne høyere sannsynligheten gjelder primært utdanning innenfor et annet fagfelt enn bachelorgraden.

1 Innledning

Innføring av et nytt gradssystem er et av de viktigste elementene i Kvalitetsreformen som ble innført fra høsten 2003. Det gamle gradssystemet med en fireårig cand.mag.-grad og et toårig hovedfagsstudium, ble erstattet av en treårig bachelorgrad og en toårig mastergrad. Studentene skulle altså ”sluses” raskere igjennom studiet ved å kutte ned lavere grad med ett år. Effektiviseringen skulle kompenseres for gjennom nye pedagogiske grep, som ga studentene en tettere oppfølging med mer undervisning, veiledning og informasjon både i forkant av og under studiet. Målet var også at den nye bachelorgraden, i større grad enn den gamle cand.mag.-graden, skulle anses som en selvstendig grad, tilpasset arbeidsmarkedets behov, og ikke kun være et delstudium i en lengre utdanning (Stortingsmelding nr. 27 (2000-2001)).

I denne rapporten retter vi søkelyset mot bachelorene fra breddeuniversitetene (universitetene i Oslo, Bergen og Tromsø samt NTNU) som ble uteksaminert våren 2007. Vi stiller spørsmål ved om bachelorgraden kan anses å være et selvstendig studium, eller om lavere grad fremdeles primært er en del av et lengre utdanningsløp. I og med at mange studerer videre etter endt bachelorutdanning, vil vi undersøke hvem som studerer på heltid og hvem som studerer på deltid, hvem som holder på med en masterutdanning og hvem som holder på med studier på lavere grads nivå, samt hvem som tar videre utdanning innenfor eget fagfelt og hvem som holder på med studier innenfor et annet fagfelt enn det de oppnådde en bachelorgrad i våren 2007, i tillegg til å undersøke de nyutdannedes studieambisjoner.

1.1 Gradsstruktur – Historisk tilbakeblikk på ulike reformer i høyere utdanning

Gjennom Stortingsmelding nr. 27 (2000-2001) ”Gjør din plikt – krev din rett” ble Kvalitetsreformen formelt fremmet, og den ble vedtatt i Stortinget våren 2001. Stortingets vedtak ble iverksatt fra studieåret 2003-2004. Reformen baserte seg på innstillingen fra Mjøsutvalget som ble lagt fram 8. mai 2000 (NOU 2000:14). Utvalget, som ble oppnevnt i 1998, skulle hovedsakelig realisere en revisjon av gradssystemet med tanke på å effektivisere studieløpene.

Effektivisering av gradssystemet hadde vært på dagsorden for flere utdanningskomiteer tidligere. Ottosen-komiteen foreslo allerede på 1960-tallet en ny gradsstruktur der de grunnleggende gradene var bygget som en 2 + 2 + 2-modell, i tillegg til en forskerutdanning. Forslaget fikk imidlertid mye motstand, og ble aldri realisert. Gradsendringene gikk heller i motsatt retning enn komiteens intensjoner, da de fleste høgskolestudiene ble forlenget fra to til tre år, og senere ble lærerutdanningene også utvidet til fire år. I tillegg ble de toårige økonomisk-administrative studiene, som dannet en kjerne i de første distriktshøgskolene, supplert med flere ettårige påbyggingsstudier (Vabø og Aamodt 2005).

Et av Hernes-utvalgets mandater, på slutten av 1980-tallet, var også effektivisering av studieløpene. Komiteen mente imidlertid at dette kunne gjennomføres innenfor rammen av det eksisterende gradssystemet, ved å tilby studentene bedre undervisning og veiledning. Med unntak av nye doktorgrader hadde alle gradsreformer dermed blitt liggende helt siden Ottosen-komiteens forslag om omstrukturering ble avvist. På slutten av 1990-tallet ble det imidlertid foretatt noen utredninger, og en debatt om gradssystemet hadde startet. Blant annet ble Cand.mag.-graden ansett å ha en uklar profil, og en svak stilling i arbeidsmarkedet. Kraftig vekst i studenttall bidro også til at behovet for å korte ned studieløpene vokste, i tillegg til at Norge etter hvert også ble påvirket av de europeiske prosessene. Oppnevningen av Mjøsutvalget og deres forslag kan sees på som Norges oppfølging av den såkalte Bologna-prosessen. Bologna-prosessen viser til Bologna-deklarasjonen The European Higher Education Area som i 1999 ble undertegnet av utdanningsministere fra rundt 30 europeiske land. Sentralt i deklarasjonen stod ønsket om å arbeide for et mer forståelig og sammenliknbart gradssystem på tvers av landegrensene, noe som ville fremme europeiske borgeres sysselsetting og institusjonenes internasjonale konkurransevne. Bologna-prosessen sine mål var dessuten mer samarbeid og mobilitet mellom høyere utdanningsinstitusjoner i Europa. Landene som har undertegnet deklarasjonen forplikter seg derfor til å arbeide for at utdanning i et medlemsland lettere skal kunne godkjennes som en del av landets gradssystem. Et resultat av dette ble økt fokus på kvalitet i høyere utdanning, og opprettelsen av organer som kan sikre at utdanningen holder et visst kvalitetsnivå. I Norge skjedde dette gjennom opprettelsen av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) (Vabø og Aamodt 2005).

Da Mjøsutvalget la frem sin innstilling "Frihet med ansvar" i mai 2000, skapte det mye debatt og mange ytret sin motstand. På bakgrunn av debatten og høringsuttalelsene dannet regjeringen et forslag om en Kvalitetsreform i høyere utdanning. Reformen besto av to deler: en studiereform og en styringsreform. Ny gradsstruktur og pedagogiske tiltak som skal bidra til en mer effektiv studiegjennomstrømming, er hovedkomponentene i studiedelen av reformen. En ny gradsstruktur innebar forslag om innføring av en 3 + 2 + 3-modell, med treårig bachelorgrad og toårig mastergrad som grunnstudium, i likhet med de fleste andre land. Lavere grad kuttes altså ned fra fire til tre år, i tillegg bidrar innføringen av det nye gradssystemet til en del strukturelle og innholdsmessige endringer. Nye lærings- og evalueringsmetoder innføres, og fagene splittes opp i moduler som skal gjøre det enklere å lage fleksible studieprogrammer. Et av målene til Mjøsutvalget var også å gjøre høyere utdanning mer tilpasset samfunnets behov, noe som innebar å utdanne kandidater som var bedre rustet i forhold til arbeidslivet (Vabø og Aamodt 2005).

Mye av debatten i etterkant av utvalget gikk ut på at forslagene var import av utenlandske trender uten forankring i norsk virkelighet. Evalueringen av Kvalitetsreformen, som NIFU STEP utførte i 2005, viser dessuten at majoriteten av faglig ansatte hevder den nye gradsstrukturen primært er en effektivitetsforbedring, og mindre en kvalitetsheving, fordi en sterk reduksjon i studiets lengde skaper problemer med å balansere bredde og fordypning (Michelsen og Aamodt 2005).

1.2 Hovedproblemstillinger

Gjennom å se på universitetsbachelorenes studieambisjoner, hovedaktivitet, tilknytning til arbeidslivet og eventuelle videre studier (heltid/deltid og type videre utdanning) ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad, vil vi undersøke hvorvidt den nye bachelorgraden oppfyller intensjonen om å være en selvstendig grad som kvalifiserer en for arbeidslivet, eller om den kun anses å være et delmål i en lengre utdanning. Vi er interessert i forhold som fremmer og hemmer de ulike aktivitetene.

1.3 Videre utdanning eller arbeid, hvilke forhold kan ha betydning?

Bachelorkandidatens beslutning om de skal investere i mer utdanning eller ikke, kan i følge human-kapital-teorien (se for eksempel Becker 1964, Schultz 1960) betraktes som en investeringsbeslutning basert på sammenlikninger av det forventede utbyttet av videre utdanning med det forventede utbyttet av å tre inn i arbeidsmarkedet på et gitt tidspunkt. Individene antas å investere i utdanning inntil forventet inntekt av utdanningsinvesteringen er lik kostnadene. Inntektene ved å ta en utdanning er knyttet til den merinntekt som oppnås som følge av at man tar en utdanning, mens kostnaden primært er knyttet til tapt inntekt i studietiden. Hvor *lang utdanning* individene vil ta, antas blant annet å avhenge av individenes evner og talenter, og forventede lønns- og sysselsettingsmuligheter. Tilsvarende antas individenes valg mellom ulike *typer utdanning* å skje ved at de utdanningsøkende vurderer de ulike utdanningene mot hverandre med utgangspunkt i egne evner, talenter og preferanser i tillegg til økonomiske forhold som forventede relative lønnsforhold og sysselsettingsmuligheter.

Hvorvidt en bachelorkandidat velger å investere i videre utdanning, vil derved være påvirket av en rekke forhold. På inntektssiden kan vi trekke fram gjenværende yrkesaktiv periode. Jo flere yrkesaktive år personen har foran seg, dess høyere inntekt vil utdanningsinvesteringen generere, og jo større vil sannsynligheten isolert sett være for å fortsette med studier. Dette betyr at alder sannsynligvis vil spille en rolle. Videre kan en tenke seg at personer som ønsker å trekke seg helt eller delvis tilbake fra arbeidsmarkedet i perioder på grunn av barneomsorg (småbarnsforeldre og kanskje spesielt småbarnsmødre) også vil ha færre yrkesaktive år foran seg og derved i mindre grad investere i utdanning. Siden kvinner i større grad enn menn blir berørt i forbindelse med barnefødsler, kan usikkerhet med hensyn til mulig fremtidig barneomsorg føre til at nyutdannede kvinnelige bachelorkandidater gir uttrykk for noe mindre ambisiøse studiemål enn mannlige. Kvinner har for eksempel i større grad enn menn tatt høyere utdanning også i godt moden alder, noe som er en medvirkende årsak til "kvinnerevolusjonen" i høyere utdanning. Svangerskap og fødsler kan føre til at en lavere andel av de kvinnelige enn de mannlige bachelorkandidatene holder på med videreutdanning et halvt år etter eksamen.

Hvorvidt en bachelorkandidat fortsetter i utdanning, er også avhengig av hvilke kostnader utdanningsinvesteringen genererer. Kostnadene vil i stor grad gjenspeile hvilke sysselsettingsmuligheter og lønnsforhold kandidater med en bachelorgrad mener de har.

Hvis de mener at sysselsettingsmulighetene er dårlige, vil sannsynligheten for fortsatt utdanning være stor. Dette fordi alternativkostnaden da vil oppfattes som liten. I ekstremtilfellet, hvor arbeidsledighet er alternativet til utdanning, er alternativkostnaden til fortsatt utdanning tilnærmet null.

Å investere i utdanning, er, som all annen investering, et risikoprojekt. For at inntektene skal genereres, må utdanningsinvesteringen lykkes. Det er nærliggende å anta at kandidatens vurderinger av sjansen for å lykkes, det vil si å gjennomføre utdanningen, er større jo bedre evner og jo høyere motivasjon. Karakterer tas ofte som et mål på evner, og det er nærliggende å anta at jo bedre karakterer et individ har, jo større er sannsynligheten for at vedkommende fortsetter i utdanning. Gode karakterer vil imidlertid også være et positivt signal overfor potensielle arbeidsgivere, noe som isolert sett vil bidra til å øke individets sysselsettingsmuligheter og lønn og derved øke alternativkostnaden ved fortsatt utdanning. På den andre siden vil sjansen for å lykkes med en videre utdanning kombinert med gode fremtidige sysselsettingsmuligheter og lønnsforhold, sannsynligvis medføre at merinntekten ved fortsatte studier vil mer enn oppveie kostnadene ved utdanningen med det resultat at gode karakterer øker sannsynligheten for fortsatt studier blant bachelorkandidatene. Dessuten vil sannsynligheten for å bli tatt opp til for eksempel masterstudier for de fleste studier, være større jo bedre karakterene er. Flere empiriske undersøkelser viser at det er en sammenheng mellom inntakskvalitet (målt ved karakterer) til studiene og effektivitet, gjennomstrømning og faglige resultater i utdanningen (Berg 1995, Næss 2006). Jo bedre karakterer, dess høyere effektivitet og gjennomstrømning, og dess bedre faglige resultater. Det er også naturlig å anta at jo større studiemotivasjon, jo større er sannsynligheten for høye studiemål og for fortsatte studier.

Bachelorkandidatens sysselsettingsmuligheter vil antagelig variere etter fagfelt. Nyutdannede bachelorkandidater med en mer yrkesrettet utdanning, som for eksempel de med økonomisk-administrative utdanninger, pedagogiske utdanninger og helse- og sosialutdanninger (men *ikke* lærere og sykepleiere), har sannsynligvis bedre sysselsettingsmuligheter enn kandidater med en generalistpreget utdanning. Dette fordi kandidater med en yrkesrettet utdanning vil trenge mindre opplæring før de vil kunne fungere produktivt i en jobb enn de med en generalistpreget utdanning (Berger 1988). Den høyere produktiviteten til de med en yrkesrettet utdanning vil sannsynligvis også gjenspeiles i høyere lønninger. Dermed framstår arbeidsmarkedet som mer attraktivt for kandidater med en yrkesrettet utdanning enn for dem med en generalistpreget utdanning, noe som sannsynligvis vil føre til at de med en yrkesrettet utdanning er mer tilbøyelige til å gå ut på arbeidsmarkedet.

Det er også naturlig å anta at de som har relevant arbeidserfaring før avsluttet bachelorutdanning, vil oppfattes som attraktiv arbeidskraft og derfor har bedre sysselsettingsmuligheter og en høyere alternativlønn enn de uten slik arbeidsmarkedserfaring. En konsekvens av dette er at de har en høyere alternativkostnad knyttet til fortsatt utdanning, og derved isolert sett en større sannsynlighet for en relevant jobb enn de uten slik erfaring.

Syssetningsmulighetene og lønnsforholdene varierer også geografisk, noe som kan ha som konsekvens at kandidater fra læresteder som er lokalisert i områder med et dårlig arbeidsmarked, vil fortsette i videre studier. Dette kan bety at kandidater fra Oslo, i større grad enn kandidater fra andre læresteder, finner seg en relevant jobb enten på heltid eller deltid etter endt bachelorutdanning.

Flere antakelser om mulige sammenhenger mellom aktiviteter etter endt bachelorutdanning og ulike forhold presenteres i avsnitt 1.4.2 og 1.4.3.

1.4 Datamateriale og metode

For å belyse bachelorkandidatenes studiemål og involvering i arbeid og videre utdanning, vil vi benytte NIFU STEP's Kandidatundersøkelse 2007. Nedenfor gir vi en kort presentasjon av undersøkelsen og de variablene som skal inngå i analysene, samt hvilke statistiske metoder som vil bli benyttet.

1.4.1 Kandidatundersøkelsen 2007

Rapporten er basert på spørsmål fra NIFU STEP's Kandidatundersøkelse som ble gjennomført høsten 2007

(http://www.nifustep.no/index.php/norsk/innhold/prosjekter/nasjonale/kandidatundersokelse/halvtaarsundersokelser/kandidatundersokelsen_2007). Kandidatene ble blant annet spurt om tilknytning til arbeidsmarkedet ca et halvt år etter oppnådd grad og eventuelle videre studier. De ble også bedt om å oppgi gjennomsnittskarakter fra graden de oppnådde våren 2007, sine ambisjoner om videre utdanning, tidligere relevant arbeidserfaring, og hvorvidt de hadde tatt noen annen utdanning før oppnådd grad våren 2007. Kandidatene skulle dessuten vurdere kvalitet og relevans av utdanningen, og sin egen studentatferd.

Undersøkelsen omfatter et utvalg av universitetskandidater med høyere grad, alle siviløkonomer (fra offentlige læresteder), alle ingeniører og alle kandidater med en bachelorgrad fra universitetene i Oslo, Bergen, Tromsø og NTNU (de såkalte breddeuniversitetene), som ble uteksaminert i løpet av vårsemesteret 2007. Svarprosenten for høyere grads kandidater endte på 61 prosent, mens den ble 52 prosent for ingeniører og 53 prosent for universitetsbachelorene fra breddeuniversitetene. Det er kun dataene om de 1061 universitetsbachelorene som besvarte spørreskjemaet som nyttes i denne rapporten.

1.4.2 Analysenes avhengige variabler

Rapporten vil fokusere på ulike sider ved universitetsbachelorenes utdanningsambisjoner og deres tilpasning til arbeid og utdanning et halvt år etter endt bachelorutdanning. Vi starter med å se på kandidatens utdanningsmål, dernest ser vi på deres hovedaktivitet, om de er i heltids- eller deltidsutdanning, nivå på videreutdanning og til slutt om utdanningen er innenfor eget eller annet fagfelt.

Studiemål

Variabelen har fire mulige utfall; ingen grad ut over bachelor, mastergrad, Ph.d eller annen utdanning. I de multivariate analysene vil masterstudier være referansealternativet.

Hovedaktivitet

Denne variabelen viser til ulike kombinasjoner av studier og jobb, og er delt inn i fire grupper. Den første gruppen omfatter de som er i relevant heltidsjobb. En relevant heltidsjobb vil som regel være målsettingen for de som avslutter en utdanning og ønsker en jobb. Gruppe to og tre omfatter de som holder på med videre studier. Vi har skilt mellom de som studerer videre samtidig som de har en relevant deltidsjobb ved siden av studiene og de som studerer videre uten å ha en relevant jobb ved siden av studiene. Denne sistnevnte gruppen holder altså på med videre studier enten i kombinasjon med irrelevant arbeid eller ikke noe arbeid i det hele tatt. Den fjerde gruppen, også omtalt som "annet", omfatter personer som ikke har relevant heltidsjobb eller studerer videre. Dette betyr at gruppen blant annet omfatter personer i irrelevant arbeid som ikke studerer videre, arbeidsledige og personer utenfor arbeidsstyrken. I analysene vil studier uten relevant arbeid være referansealternativet.

Heltids- eller deltidsutdanning

Variabelen har tre mulige utfall; i utdanning på heltid, i utdanning på deltid og ikke i utdanning. I analysene er de som ikke er i utdanning referansealternativet.

Masterutdanning eller utdanning på lavere grads nivå

Variabelen har tre mulige utfall; i utdanning på masternivå, i utdanning på lavere grads nivå og ikke i utdanning. De som ikke er i utdanning vil også her være referansealternativet i analysene.

Eget eller annet fagfelt

Denne variabelen har fem mulige utfall: i masterutdanning innenfor eget fagfelt, i masterutdanning i annet fagfelt, i utdanning på lavere grads nivå innenfor eget fagfelt, i utdanning på lavere grads nivå innenfor annet fagfelt og ikke i utdanning. Den siste gruppen er, som tidligere, referansegruppen i analysene.

1.4.3 Analysenes uavhengige variabler

Kjønn

Dette er en dikotom variabel med verdi 1 for kvinner, verdi 0 for menn.

Kvinneandelen i høyere utdanning har steget jevnt siden begynnelsen av 1980-tallet, og i 2006 utgjorde kvinnene 60 prosent av det totale studenttallet (Indikatorrapporten 2007). I studieåret 2006/2007 var 56,1 prosent av de som fullførte en høyere grad kvinner og de utgjorde 42,2 prosent av de som tok en doktorgrad (SSB). Vi ønsker å undersøke om det er forskjeller mellom kvinnelige og mannlige bachelorkandidater når det gjelder hvilke studiemål de har, deltakelse i videre utdanning, type videreutdanning de deltar i og tilknytning til arbeidsmarkedet ca et halvt år etter oppnådd grad. Har for eksempel kvinner og menn like ambisiøse utdanningsmål?

Forskjeller i utdanningsambisjoner mellom kvinner og menn kan knyttes til flere forhold, blant annet sosialisering, rasjonelle valg og tilgang på relevante rollemodeller. Sosialiseringsteorier vektlegger hvordan kvinner og menn sosialiseres ulikt, eller identifiserer seg med den av foreldrene som har samme kjønn som en selv, slik at de dermed får ulike preferanser som har betydning for utdanningsvalg og yrkeskarriere (bl.a. Kohlberg 1966; Bem 1981; Charles og Grusky 2004; Gibson 2004).

Kjønnforskjeller i utdannings- og yrkesvalg kan også forklares med at kvinner og menn gjør ulike rasjonelle overveielser, der forventninger om blant annet familieforpliktelser også trekkes inn i vurderingene. Dette kan tenkes å gjøre seg gjeldene i forhold til ambisjoner om Ph.d. Til tross for at kvinner er i flertall på masternivå, er de fortsatt i noe mindretall innenfor Ph.d. Forventninger om større omsorgsforpliktelser kan kanskje gjøre at kvinner sjeldnere ser for seg at de skal ta doktorgrad, og ha en forskerkarriere. Mangel på relevante kvinnelige rollemodeller i akademia, som følge av lav kvinneandel på de høyeste stillingsnivåene, kan også tenkes å gjøre at kvinner oftere nøyer seg med en masterutdanning, og ikke går videre med en Ph.d.

Alder

Alder er målt i ettårige aldersgrupper og er definert som antall år kandidaten har levd. Alder trekkes inn i analysene for å undersøke om kandidatens alder har betydning for hvilke studieambisjoner de har, deres tilknytning til arbeidsmarkedet og for deres involvering i videre utdanning. Det kan være rimelig å anta at personer fra de yngste aldersgruppene har høyere studieambisjoner og er mer tilbøyelige til å være engasjert i videre studier, enn personer i de eldste aldersgruppene. Dette fordi at jo yngre kandidatene var da de avsluttet bachelorgrad, jo høyere studiemål og studiemotivasjonen kan de ha hatt i utgangspunktet. Dessuten har yngre flere yrkesaktive år foran seg til å nyte godt av utdanningsinvesteringen og til å nedbetale kostnadene ved fortsatte studier. Yngre kandidater har dessuten færre økonomiske og sosiale bindinger.

Sivilstatus

Dette er en dikotom variabel med verdi 1 for gifte/samboende, verdi 0 ellers. Å være gift eller samboende kan tenkes å ha en annen betydning for studieambisjoner, hovedaktivitet og videre studier ca et halvt år etter fullført bachelorgrad enn å være enslig. Som gift/samboende har man som regel flere økonomiske og sosiale bindinger enn enslige, noe som kan redusere sannsynligheten for å ha ambisiøse utdanningsmål, redusere sannsynligheten for å fortsette i videre studier, og øke sannsynligheten for å ha arbeid som hovedaktivitet.

Omsorgsansvar

Dette er en dikotom variabel med verdi 1 hvis omsorgsansvar for barn, verdi 0 ellers. I likhet med det å være gift eller samboende kan barn tenkes å påvirke studieambisjoner og hvorvidt man fortsetter med videre studier eller om man trer rett inn i yrkeslivet etter oppnådd bachelorgrad. Omsorgsansvar for barn kan være en type forpliktelse som gjør at man senker studieambisjonene og prioriterer arbeid og inntekt, fremfor studier og

studielån. På den andre siden, omsorg for svært små barn kan også føre til at man verken deltar i utdanning eller arbeidslivet. Omsorgsansvar kan også tenkes å føre til større tilbøyelighet til å studere på deltid, fremfor på heltid.

Karakterer

Denne variabelen er omkodet til tallkarakterer og deretter normalisert.¹ Vi har normalisert karakterene for hvert av de fire fagfeltene som kandidatene er delt inn etter. Dette fordi ulike fagfelt ofte operer med forskjellige karakterregimer. På grunn av en høy andel kandidater uten oppgitt karakter (20 prosent), har vi i analysene inkludert en variabel for uoppgitt karakter. Dermed unngår vi å miste en del kandidater, og at det oppstår skjevheter i resultatene. Karakterer antas ofte som en indikator på faglig talent hos kandidatene. Dersom det er en slik sammenheng, er det grunn til å tro at karakterer er en variabel som har stor betydning for både hvilke studiemål kandidatene har, deltakelsen i videre utdanning og type utdanning. Desto bedre karakterer en kandidat har, desto høyere evnenivå, og jo mindre må kandidatene anstrenge seg for å gjennomføre et studium. Det er derfor grunn til å anta at personer med gode karakterer i større grad enn personer med svakere prestasjoner, har høye studiemål og forsetter med masterutdanning rett etter endt bachelorutdanning. At inntaket til masterstudiene skjer med utgangspunkt i karakterene fra bachelorgraden, er også et forhold som vil bidra til at de med gode karakterer vil ha høyere sannsynlighet for å fortsette med masterutdanning. De med dårlige karakterer vil sannsynligvis oftere være å finne i utdanning på lavere grads nivå, der de kan tenkes å ta opp igjen enkelte fag for å komme inn på et masterstudium, eller tar utdanning innenfor et annet fagfelt for å få en bredere faglig plattform.

Tidligere høyere utdanning

Dette er en dikotom variabel med verdi 1 hvis kandidaten har minst ett års høyere utdanning i tillegg til bachelorgrad, verdi 0 ellers. Enkelte av bachelorkandidatene fra våren 2007 har tatt minst ett års høyere utdanning før de påbegynte bachelorgraden. De har i utgangspunktet investert mer i humankapital enn de fleste andre, og i den grad det har betydning, vil vi forvente at de har lavere studieambisjoner, deltar mindre i utdanning og har større sannsynlighet for å være i relevant arbeid.

Relevant arbeid før oppnådd bachelorgrad

Dette er en dikotom variabel med verdi 1 hvis kandidaten har hatt relevant arbeid før avsluttet bachelorgrad, verdi 0 ellers. På samme måte som tidligere utdanning, vil relevant arbeid før oppnådd bachelorgrad ha bidratt til å øke kandidatenes humankapital og til å øke deres attraktivitet på arbeidsmarkedet. Vi vil tro at personer som har slik erfaring, hovedsakelig vil bestå av to hovedgrupper. Den ene gruppen består av personer uten en fullført grad fra høyere utdanning, som over en periode har vært i relevant jobb og som har tatt en bachelorgrad for å få formalkompetansen i orden eller for å bedre karrieremulighetene. Disse er antakelig allerede attraktive på arbeidsmarkedet og vil derfor ha lavere studieambisjoner og i større grad enn andre grupper, være orientert mot relevant

¹ Variabelen har forventning 0 og standardavvik 1 og er konstruert slik at jo lavere verdi karaktervariabelen har, jo bedre er karakteren og omvendt.

arbeid enten på heltid eller på deltid. I den grad de fortsetter i videre utdanning, er det grunn til å tro at det i større grad gjøres på deltid og da gjerne i kombinasjon med videre studier. Den andre gruppen består av personer som har fått en relevant jobb gjennom studiene. Dette er ofte en gruppe med gode faglige kvalifikasjoner og som er meget målrettet i forhold til egen utdanning og karriere. Disse vil med stor sannsynlighet ha høye studiemål og fortsette i videre utdanning, men gjerne fortsatt i kombinasjon med relevant arbeid. Hvilken betydning tidligere relevant arbeid totalt sett vil ha for studieambisjoner er usikkert, da vi vil anta at den første gruppen vil være spesielt orientert mot arbeidsmarkedet mens den andre gruppen sannsynligvis vil være sterkt orientert mot videre studier. Det vi imidlertid må kunne forvente, er at relevant arbeidserfaring før avsluttet utdanning fører til økt sannsynlighet for å være i relevant arbeid både på heltid og deltid. Hvilken betydning relevant arbeidserfaring har for å fortsette i videre utdanning, er imidlertid usikkert.

Studieopphold i utlandet

Dette er en dikotom variabel med verdi 1 hvis kandidaten har et studieopphold i utlandet, verdi 0 ellers. Gjennom studieopphold i utlandet har kandidatene sannsynligvis fått økt sin kulturelle kunnskap og språklige forståelse sammenliknet med dem som ikke har hatt et slikt opphold. Hvilken betydning et slikt opphold i seg selv vil ha for utdanningsambisjonene og for deltakelse i videre utdanning, er usikkert. Imidlertid kreves det et visst pågangsmot og initiativ for å gjennomføre et slikt utenlandsopphold. Wiers-Jenssen (2008) har tidligere vist at de som har tatt deler av studiene i utlandet, er en mer selektert gruppe enn andre studenter: De har oftere foreldre med utdanning på universitets- og høghskolenivå, de har gjennomsnittlig bedre karakterer fra videregående opplæring enn ikke-mobile, og de vurderer sine eksamensresultater i høyere utdanning til å være gode i forhold til medstudentenes. Dette kan tyde på at de som tar deler av utdanningen i utlandet er en positivt selektert gruppe som er faglig dyktige og interesserte, og med høy studiemotivasjon. Hvis det er tilfelle, kan vi forvente at kandidater med utenlandsopphold har høyere studiemål og i større grad er involvert i videre studier enn de uten slikt opphold. Sannsynligvis vil de da oftere være å finne i masterutdanning fremfor i utdanning på lavere grads nivå etter oppnådd bachelorgrad og i utdanning innenfor eget fagfelt.

Normert tid

Dette er en dikotom variabel med verdi 1 hvis fullført på normert tid eller kortere, verdi 0 ellers. Ett av målene med innføringen av Kvalitetsreformen var, som tidligere nevnt, effektivisering av lavere grad. Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse fra 1998 og 2005 viser at det har vært en økning i andelen universitetsstudenter som planlegger å følge normert studieprogresjon etter innføringen av Kvalitetsreformen enn før, men at denne økningen er relativt liten og først og fremst gjelder de yngste studentene (Aamodt & Hovdhaugen 2007). Å ha fullført bachelorgraden på normert tid viser at man er effektiv og fokusert, og overholder fastsatte frister for heltidsstudenter uten utsettelse. Hvilken betydning det har for kandidatenes utdanningsmål og videre engasjement i utdanning, er imidlertid usikkert.

Faggruppe

Utvalget består av kandidater fra fire utdanningsgrupper: humanister, samfunnsvitere, kandidater i teknisk/naturvitenskapelige fag og "annet". I analysene vil samfunnsviterne være referansegruppe. Gruppen "annet" består av utdanninger innenfor økonomi, pedagogikk og helse- og sosialutdanning (men *ikke* lærere og sykepleiere), altså mer yrkesrettede utdanninger. Det er grunn til å tro at faglig bakgrunn kan ha betydning for studieambisjoner og arbeidsmarkedstilknytning et halvt år etter fullført bachelorutdanning. Personer med en profesjonsliknende utdanning, som i "annet" gruppen, er antakeligvis mer attraktive i arbeidsmarkedet av flere grunner. Det knytter seg mindre usikkerhet til kompetansen til kandidater med profesjonsutdanning enn til de med en generalistpreget utdanning. Kandidater med en profesjonsliknende fagbakgrunn vil i tillegg kreve mindre opplæring i arbeidsmarkedet enn kandidater med en mer generalistpreget utdanning (Heijke m.fl. 2003). At de er mer attraktive på arbeidsmarkedet har sannsynligvis som konsekvens at de har lavere studieambisjoner og større sannsynlighet for å være sysselsatt fremfor å holde på med videre studier enn humanister, samfunnsvitere og kandidater i teknisk/naturvitenskapelige fag. Humanister har tradisjonelt hatt et særlig vanskelig arbeidsmarked (Arnesen 2005), og vi vil anta at mange fra denne gruppen har ambisjoner om videre utdanning og i mindre grad er orientert mot arbeidsmarkedet. Det er rimelig å anta at humanistene er oftere å finne blant dem som holder på med utdanning på lavere grads nivå innenfor et annet fagfelt for å få en bredere fagprofil.

Lærested

Det er fire utdanningsinstitusjoner: universitetene i Oslo, Bergen og Tromsø, samt NTNU i Trondheim. I analysene er kandidater fra universitetet i Oslo referansegruppe. Hvilket lærested man har fullført bachelorgraden ved, kan tenkes å ha betydning for studiemål, arbeidsmarkedstilknytning, og hvorvidt man er i gang med videre studier, fordi de geografisk er plassert på steder med forskjellig arbeidsmarked. Det spesielt gode arbeidsmarkedet i Oslo kan tenkes å gi seg utslag i at flere nyutdannede fra Universitetet i Oslo er i relevant heltidsjobb fremfor studier, eller i relevant jobb ved siden av videre studier. På den andre siden har Oslo et bredere tilbud av utdanninger på masternivå enn de andre lærestedene, noe som isolert sett kan føre til økt videreutdanningstilbøyelighet og økt sannsynlighet for å fortsette innenfor eget fagfelt blant kandidater fra Oslo. Det kan også hende at Oslo på grunn av det gode utdanningstilbudet tiltrekker seg spesielt motiverte og dyktige studenter noe som isolert sett vil føre til at Oslo-kandidatene framstår som mer ambisiøse og med en høyere andel i videre utdanning

Studieambisjoner

Variabelen studieambisjoner er inndelt i fire kategorier; ingen grad utover bachelor, mastergrad, Ph.d og annen utdanning, hvor ingen grad utover bachelorgrad er referansegruppe i analysene. Denne variabelen vil inngå som en uavhengig variabel i analysene av hovedaktivitet, heltids/deltidsutdanning, nivå på videreutdanning og analysen av nivå og fagfelt. Det forventes at de som har ambisjoner om mastergrad eller doktorgrad har høyere sannsynlighet for å fortsette med videre utdanning rett etter fullført

bachelorutdanning og lavere sannsynlighet for å være sysselsatt i relevant arbeid sammenliknet med dem uten slike ambisjoner. Videre vil vi anta at de i større grad er å finne innenfor masterutdanninger og er studenter på heltid.

Foreldres utdanningsnivå

Dette er en dikotom variabel med verdi 1 hvis mor eller far har høyere utdanning, verdi 0 ellers. Betydningen av sosial bakgrunn for utdanningsambisjoner og utdanningsvalg har vært mye drøftet. Raymond Boudon (1974) skiller mellom *primæreffekter* og *sekundæreffekter* av kulturelle forskjeller som følge av sosial bakgrunn, blant annet foreldrenes utdanningsnivå. Primæreffektene av ens sosiale bakgrunn knytter seg til hvordan en persons kulturelle kapital påvirker ens prestasjoner, som igjen påvirker ens utdanningsmuligheter. Kulturteoriene vektlegger hvordan personer med ulik sosial bakgrunn bærer med seg ulike typer kulturell kapital, som gjør at de har ulike forutsetninger for å lykkes i utdanningssystemet (for eksempel Bourdieu 1986). I følge Bourdieu (1986) mangler de med lavere sosial bakgrunn viktige kulturelle referanser, og kunnskaper om hvordan man skal snakke og oppføre seg i utdanningssystemet (og i samfunnet for øvrig), slik at de presterer dårligere og derfor ikke når like langt som personer med høyere sosial bakgrunn. I og med at vi i de multivariate analysene skal kontrollere for karakternivå, vil sekundæreffektene av sosial bakgrunn sannsynligvis kunne være mer relevante i denne sammenhengen. Sekundæreffektene av sosial bakgrunn har å gjøre med sosial bakgrunns betydning for utdanningsvalg, altså at personer med likt prestasjonsnivå kan gjøre ulike valg som følge av sitt sosiale opphav. Boudon selv vektla også de sekundære effektene av sosial bakgrunn på rekrutteringsforhold, og kalte sin teori *sosial posisjonsteori*. I følge teorien gjør personer sine utdanningsvalg på bakgrunn av vurderinger av kostnader og gevinster, som varierer med sosial bakgrunn. Kostnadene og gevinstene kan være av både økonomisk og sosial karakter. Boudons teori antar altså at utdanningsvalg er rasjonelle, nyttemaksimerende handlinger. Et sentralt element ved disse vurderingene er ønsket om å oppnå minst like høy utdanning som sine foreldre, slik at man unngår sosial degradering. For personer med foreldre uten høyere utdanning vil derfor listen ligge lavere for å unngå dette, enn for personer som har foreldre med høyere utdanning. Goldthorpe og Breen (2000) viderefører Boudons teori til også å inkludere risikovurderinger i forbindelse med utdanningsvalg, altså sannsynligheten for å lykkes og størrelsen på avkastningen av å ha fullført utdanningen. For personer fra lavere sosiale lag vil det å mislykkes i utdanningen være forbundet med et større tap enn for personer med høyere sosial bakgrunn. Ønsket om å unngå sosial degradering kan gjøre at de som har foreldre med høyere utdanning har høyere studieambisjoner enn de som ikke har foreldre med høyere utdanning. Samtidig kan det tenkes at de som har foreldre uten høyere utdanning knytter større risiko til det å skulle mislykkes i en videre utdanning, slik at de nøyer seg med å ha oppnådd en bachelorgrad

Variabelen er bare inkludert i analysen av studiemål, siden foreldres utdanningsnivå ikke hadde noen signifikant betydning for de andre avhengige variablene.

Tilfredshet med bachelorutdanningen

Dette er en variabel som i utgangspunktet hadde fem svaralternativer; meget misfornøyd, litt misfornøyd, verken fornøyd eller misfornøyd, litt fornøyd eller svært fornøyd. Denne er omkodet til en dikotom variabel. De som svarte litt eller svært fornøyd, har fått verdi 1, mens de andre svaralternativene har fått verdi 0. En positiv vurdering av utdanningen forventes å ha en positiv effekt på utdanningsambisjonene og på sannsynligheten for å være i gang med videre studier ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad. Det er rimelig å anta at tilfredshet med utdanningen øker sannsynligheten for å fortsette med en masterutdanning innenfor eget fagfelt eller på bachelornivå innenfor eget fagfelt.

Studentatferd

Her opererer vi med to variabler. Variablene er framkommet ved en faktoranalyse av fem ulike variabler om studentatferd. Den ene belyser kandidatens deltakelse i undervisningen og klargjøring av faglige spørsmål med undervisningspersonalet, mens den andre omhandler tilegning av kunnskap gjennom arbeid med pensumlitteratur og andre faglige tekster.² Variablene har en forventning 0 og standardavvik på 1. Den første variabelen omtales som ”aktiv deltakelse i undervisningen”, og en positiv verdi på denne er uttrykk for at kandidatene har over gjennomsnittlig aktiv deltakelse i undervisningen. Den andre variabelen omtales som ”bred faglig orientering”, og en positiv verdi på denne variabelen indikerer at kandidaten i større grad enn gjennomsnittet leste fagstoff (inklusive fagstoff som ikke var pensum) utover eksamensrelevant stoff. Fra utdanningspedagogisk hold rettes stadig mer oppmerksomhet mot betydningen av at studenten tar et aktivt og selvstendig grep om sin studiesituasjon, og at studentens læring er et resultat av tilnærmingen til lærestoffet (Dæhlen og Havnes 2003). Utdannings sosiologen Vincent Tinto hevder dessuten at det er samsvar mellom graden av aktiv involvering, særlig i det faglige livet ved lærestedet, og hvor mye man lærer (Tinto 1997 i Dæhlen og Havnes 2003). Dette samsvarer med Havnes og Aamodt (2004) sine funn, som viste at studenter innenfor profesjonsutdanningene som rapporterte å ha en aktiv studiestrategi, hadde bedre læringsutbytte enn de med en mer passiv strategi. Effektiv læring innebærer altså at studenten deltar aktivt i sosialt organiserte læringsprosesser, som seminarer, kollokvier, diskusjoner og så videre (Dæhlen og Havnes 2003). En aktiv tilnærming til lærestoffet kan også knyttes til selvstendig arbeid med faglitteratur, og annen relevant litteratur, for eksempel i forbindelse med oppgaveskriving. Endringene som følge av Kvalitetsreformen, med et fastere undervisnings- og evalueringsopplegg, med blant annet mer oppgaveskriving og mer undervisning i mindre grupper der det forventes at man skal delta, kan ha bidratt til at flere har en aktiv studiemåte. Aamodt og Hovdhaugen (2007) påpeker imidlertid at kravene kan gjøre at studentene i større grad prioriterer det de *må* gjøre, og dermed ikke er like selvstendige som tidligere, slik at de får en mer ”elevpreget” rolle.

², Aktiv deltakelse i undervisningen” er basert på følgende variabler: ”Jeg deltok aktivt i undervisningen”, ”jeg forberedte meg godt til undervisningen” og ”jeg kontaktet lærerne for å klargjøre faglige spørsmål”, ”Bred faglig orientering”: ”Det var først og fremst eksamen som bestemte hva jeg konsentrerte meg om” og ”jeg jobbet ofte med fagstoff som ikke var pensum”.

I den grad de to variablene har betydning for studieambisjoner og deltakelse i videre utdanning, vil vi anta at jo høyere skåre på disse variablene, jo høyere studiemål og deltakelse i videreutdanning. Dette fordi de som er aktive i undervisningen og med å tilegne seg relevant faglig kunnskap, er en positivt selektert gruppe med høy studiemotivasjon.

1.4.4 Analysemetoder

Undersøkelsen bygger på både bivariate og multivariate analyser. De bivariate analysene viser sammenhengene mellom hver av de uavhengige variablene og de avhengige. For å undersøke den isolerte effekten av de uavhengige variablene på de avhengige variablene, brukes multinomisk logistisk regresjon.

Multinomisk logistisk regresjon

Ved hjelp av multinomisk logistisk regresjon skal vi estimere sannsynligheten for at kandidatene har ulike studiemål, hovedaktiviteter, utdanningsaktiviteter osv.

Sannsynlighetene estimeres ved hjelp av funksjon:

$$P = \frac{e^{Z_j}}{\sum e^{Z_j}}$$

der $Z_j = B_{0j} + B_{1j}X_1$ og j er antall mulige utfall på den avhengige variabelen som studeres. Ett av utfallene vil fungere som referansegruppe i analysen. X_1 er en vektor bestående av de aktuelle forklaringsvariablene. Det blir i alt estimert $j-1$ sett av koeffisienter for hver av de uavhengige variablene som inngår i analysen. En koeffisient som uttrykker endring i log-odds forholdet mellom det første utfallet og referansealternativet når variabelen vi ser på øker med en enhet, en koeffisient som uttrykker endringer i log-odds forholdet mellom det andre utfallet og referansealternativet når variabelen øker med en enhet osv til utfall $j-1$. Koeffisientene som estimeres og som presenteres i tabellene er ikke lette å tolke.

Imidlertid vil en positiv verdi på koeffisienten for en bestemt variabel som er estimert for utfall 1, indikere at når variabelen vi betrakter øker med en enhet og de andre variablene holdes konstant, øker sannsynligheten for eksempel for utfall 1 relativt til referansealternativet. For å anskueliggjøre betydningen av en uavhengig variabel på den avhengige variabelen, vil vi med utgangspunkt i de estimerte koeffisientene beregne sannsynligheten for de enkelte utfall på den avhengige variabelen for en bestemt referanseperson. Referansepersonen vil være en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring, og har foreldre med høyere utdanning. Han har ikke studert i utlandet, han har gjennomført studiene på normert tid, han er fornøyd med studiene, han har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og han har en samfunnsvitenskapelig bachelorgrad fra universitetet i Oslo. Dette vil gjelde for alle kjennetegn med unntak av det vi betrakter. I analysen av studiemål hvor foreldres utdanningsnivå også er inkludert, har referansepersonen i tillegg til de forannevnte kjennemerkene, også foreldre som har høyere utdanning.

2 Kandidatenes studiemål

Hvilke studiemål kandidatene har, vil ha stor betydning for hvorvidt de holder på med videre studier eller ikke et halvt år etter eksamen. Det er grunn til å minne om at vi ser på bachelorkandidater fra breddeuniversitetene som tradisjonelt har tiltrukket seg de studentene som har ønsket de mest langvarige studiene. Vi må forvente at disse lærestedene fortsatt vil tiltrekke seg studenter med ambisiøse studiemål, selv om det i forbindelsen med innføringen av det nye gradssystemet er et uttalt ønske at lavere grad i større grad enn tidligere, skal være en avsluttet utdanning som i større grad kvalifiserer for arbeidsmarkedet.

I dette avsnittet skal vi se hvilke studiemål kandidatene oppgir ca et halvt år etter avsluttet bachelorutdanning. Vi er ikke bare interesserte i å kartlegge fordelingen på de ulike studiemålene, men også om det er systematiske forskjeller mellom ulike grupper av kandidater (for eksempel mellom kvinner og menn) i hvilke mål de har. Dette skal vi gjøre ved å estimere sannsynligheten for de ulike utdanningsmål ved hjelp av multinomisk logistisk regresjon der vi trekker inn de foran nevnte uavhengige variablene. Vi starter imidlertid med å se på den bivariate sammenhengen mellom utdanningsmål og de enkelte forklaringsvariablene.

2.1 Bivariat analyse av studiemål

Tabell 2.1 viser den bivariate sammenhengen mellom kandidatenes utdanningsmål og en del av forklaringsvariablene. Tabellen viser at kandidatene har svært ambisiøse studiemål. Det er totalt sett bare 15 prosent som har ingen grad utover bachelorgraden som studiemål. Hele 68 prosent har en mastergrad som studiemål, mens 13 prosent har Ph.d og fem prosent har "annen utdanning". Tabellen viser også at menn og kvinner fordeler seg litt forskjellig på de ulike studiemålene. Selv om forskjellene ikke er store, fremstår menn som noe mer ambisiøse enn kvinner. Menn har i litt større grad enn kvinner Ph.d som studiemål (17 mot 10 prosent). Kvinner har imidlertid en noe høyere andel med mastergrad som studiemål (69 mot 66 prosent). En lavere andel med ambisjoner om Ph.d for kvinner enn for menn kan, som nevnt innledningsvis, skyldes at kvinner gjør andre vurderinger når de skal fatte sine utdanningsvalg enn menn, noe som kan skyldes ulik sosialisering og forventninger til fremtidige familieforpliktelser og forskjellig omfang av relevante rollemodeller i academia.

Videre ser vi at gifte og samboende og personer med omsorgsforpliktelser har noe lavere andel med mastergrad og Ph.d som studiemål, enn enslige og personer uten omsorgsansvar. Dette er ikke uventet. De som har gjennomført minst ett års høyere utdanning i tillegg til bachelorgraden har noe lavere andel med mastergrad som endelig studiemål, og en noe høyere andel som har Ph.d som studiemål, enn de som ikke har slik utdanning. De som har studert i utlandet har gjennomgående høyere ambisjoner enn de som ikke har studert i utlandet, og kan være en positivt selektert gruppe. Det er små forskjeller i studieambisjoner mellom kandidater utdannet ved ulike læresteder, men noen

ulikheter er det. Kandidater med utdanning fra Universitetet i Oslo har både den høyeste andelen som ikke har studiemål ut over bachelorgraden, og den høyeste andelen som planlegger en Ph.d-utdanning, mens kandidater fra NTNU har den høyeste andelen med masterutdanning som utdanningsmål. Det gode arbeidsmarkedet i Oslo kan spille inn her.

Tabell 2.1 *Bivariat sammenheng mellom studiemål og uavhengige variabler*

	Ingen grad ut over bachelor	Mastergrad	Ph.d	Annet	Antall obser- vasjoner
Kjønn					
Mann	12,8	65,5	17,2	4,4	383
Kvinne	16,7	68,6	10,0	4,7	663
Sivilstatus					
Enslig	11,8	70,8	14,2	3,2	600
Gift/samboende	20,0	63,0	10,5	6,5	446
Omsorg					
Ja	23,1	63,5	6,7	6,7	104
Nei	14,4	67,9	13,3	4,4	942
Karakterer uoppgitt					
Ja	15,3	68,9	12,9	2,9	209
Nei	15,3	67,1	12,5	5,0	837
Utdanning før bachelor					
Ja	19,5	62,1	15,2	3,1	256
Nei	13,9	69,2	11,8	5,1	790
Relevant arbeid før avsluttet utdanning					
Ja	17,1	66,8	11,5	4,6	304
Nei	14,6	67,8	13,1	4,6	742
Studert i utlandet					
Ja	4,4	76,5	16,7	2,5	204
Nei	17,9	65,3	11,6	5,1	842
Brukt mer enn normert tid					
Ja	18,6	63,4	12,8	5,2	290
Nei	14,0	69,0	4,4	12,6	756
Lærested					
Oslo	17,7	62,4	15,7	4,3	351
Bergen	17,0	69,7	9,3	4,0	323
NTNU	11,9	71,0	12,6	4,4	293
Tromsø	10,1	68,4	12,7	8,9	79
Fagfelt					
Humanistisk	16,8	65,9	11,2	6,1	410
Samfunnsvitenskapelig	13,3	69,9	12,8	4,0	429
Teknisk-naturvitenskapelig	10,5	69,9	16,5	3,0	133
Annen utdanning	27,0	58,1	12,2	2,7	74
Fornøyd med utdanning					
Ja	12,6	69,6	13,1	4,7	855
Nei	27,2	58,1	10,5	4,2	191
Mor eller far høyere utdanning					
Ja	12,1	70,3	13,3	4,3	750
Nei	23,3	60,5	10,8	5,4	296
Gjennomsnitt	15,3	67,5	12,6	4,6	1046

Når det gjelder fagfelt, skiller kandidatene i ”annet” gruppen seg klart fra de andre gruppene med de laveste studieambisjonene. Kun 58 prosent har en masterutdanning som det endelige studiemålet, mens 70 prosent av samfunnsviterne og kandidatene i teknisk-naturvitenskapelige fag har det samme. Resultatet er ikke uventet. ”Annet”-gruppen omfatter, som nevnt, kandidater innenfor de mer yrkesrettede fagene økonomi, pedagogikk og helse- og sosialfag. Ellers er det interessant at de som er fornøyde med utdanningen, og de som har foreldre med høyere utdanning, har høyere utdanningsmål enn de som ikke er henholdsvis fornøyde med utdanningen eller har foreldre med høyere utdanning.

Tabell 2.2 viser sammenhengen mellom kandidatenes utdanningsmål og gjennomsnitt for alder, karakterer, aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering.

Tabell 2.2 Sammenheng mellom studiemål og gjennomsnitt for alder, karakterer, aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes.

	Ingen grad ut over bachelor	Mastergrad	Ph.d	Annet	Antall obser- vasjoner
Alder	27,8 (7,054)	25,6 (5,339)	25,2 (3,680)	26,5 (6,240)	1046
Normaliserte karakterer	0,225 (0,981)	-0,007 (0,878)	-0,407 (0,779)	0,397 (0,859)	1046
Aktiv deltakelse i undervisningen	-0,305 (1,060)	0,053 (0,961)	0,197 (1,028)	-0,160 (1,037)	1035
Bred faglig orientering	-0,006 (1,064)	-0,052 (0,974)	0,246 (1,032)	0,208 (0,981)	1035

Tabellen viser at gjennomsnittsalderen er høyest i den gruppen som ikke har grad utover bachelorgrad som endelig studiemål (27,8 år). Den laveste gjennomsnittsalderen er blant dem med Ph.d som studiemål (25,2 år), mens de som har mastergrad som studiemål har den nest laveste gjennomsnittsalderen (25,6 år). Dette er som forventet. Det synes også å være en klar sammenheng mellom karakterer og kandidatenes studiemål. Kandidater som har ”annet” som studiemål har den dårligste (høyeste) gjennomsnittskarakteren, mens de som ikke har noen grad utover bachelorgrad har de nest dårligste. De klart beste (laveste) karakterene har de som har Ph.d som studiemål. Dette synes å være rimelige resultater Når det gjelder variabelen ”aktiv deltakelse i undervisningen”, har de med Ph.d som studiemål den høyeste gjennomsnittsskåren på aktiv deltakelse i undervisningen, mens de som ikke har planer om noen grad utover bachelorgraden, har den laveste. Både de som har Ph.d og ”annet” som studiemål har en gjennomsnittsskåre på ”bred faglig orientering” som ligger klart over gjennomsnittet, mens de som ikke har planer om noen grad utover bachelorgraden, og de som har mastergrad som studiemål, skåret litt under.

2.2 Multivariate analyser av studiemål

Tabellene 2.1 og 2.2 viser bare den enkle sammenhengen mellom studiemål og de enkelte uavhengige variablene. Kandidatenes studiemål synes å være påvirket av en rekke

variabler samtidig. Vi er interessert i den isolerte effekten av hver av disse variablene på sannsynligheten for å ha et bestemt studiemål når de andre variablene holdes konstant. Ved å gjennomføre en multinomisk logistisk regresjon av sannsynligheten for å ha et bestemt studiemål, med de tidligere presenterte uavhengige variablene som forklaringsvariabler, har vi mulighet til dette. Tabell 2.3 viser resultatene av denne analysen.

Tabell 2.3 Estimerte koeffisienter for å ha ulike studiemål. Multinomisk logit.

	Ingen grad ut over bachelor /master		Ph.d/master		Annet/master	
	Koeff.	Standard- avvik	Koeff.	Standard- avvik	Koeff.	Standard- avvik
Konstantledd**	-5,262***	1,963	-3,484	3,097	-3,986	3,225
Kvinne**	0,300	0,216	-0,522**	0,212	0,018	0,340
Gift/samboende***	0,516***	0,199	-0,006	0,219	0,793**	0,328
Har omsorgsansvar	-0,486	0,344	-0,512	0,467	0,078	0,525
Alder	0,252**	0,116	0,171	0,202	0,059	0,191
Alder ²	-0,003*	0,002	-0,003	0,003	-0,001	0,003
Uoppgitt karakter Normalisert	-0,038	0,239	0,067	0,257	-0,546	0,463
karakter***	0,174	0,107	-0,604***	0,127	0,469***	0,178
Tatt utdanning før bachelor	0,121	0,227	0,415*	0,246	-0,521	0,431
Hatt relevant arbeid før avsluttet utdanning	0,046	0,211	-0,309	0,236	-0,128	0,353
Studert i utland***	-1,268***	0,368	0,266	0,240	-0,686	0,500
Mer enn normert tid	0,089	0,219	0,297	0,238	0,169	0,353
Aktiv deltakelse i undervisningen***	-0,352***	0,101	0,186*	0,112	-0,231	0,164
Bred faglig orientering***	-0,019	0,098	0,353***	0,103	0,198	0,155
Fornøyd***	-0,815***	0,223	-0,134	0,286	0,179	0,430
Foreldre høyere utd.***	-0,718***	0,201	-0,028	0,238	-0,221	0,337
Humanist*	0,324	0,220	-0,311	0,239	0,510	0,350
Naturvit/teknisk	-0,099	0,346	0,501*	0,302	-0,199	0,584
Annen utdanning	0,736**	0,349	-0,095	0,455	-0,313	0,801
Bergen**	0,046	0,241	-0,862***	0,275	-0,150	0,415
NTNU	-0,427	0,269	-0,257	0,261	-0,356	0,420
Tromsø**	-0,981**	0,432	-0,283	0,398	0,542	0,505
Antall observasjoner			1035			
- 2 log likelihood			1746,00			

*** Signifikant på 0,01-nivå. ** Signifikant på 0,05-nivå. * Signifikant på 0,10-nivå.

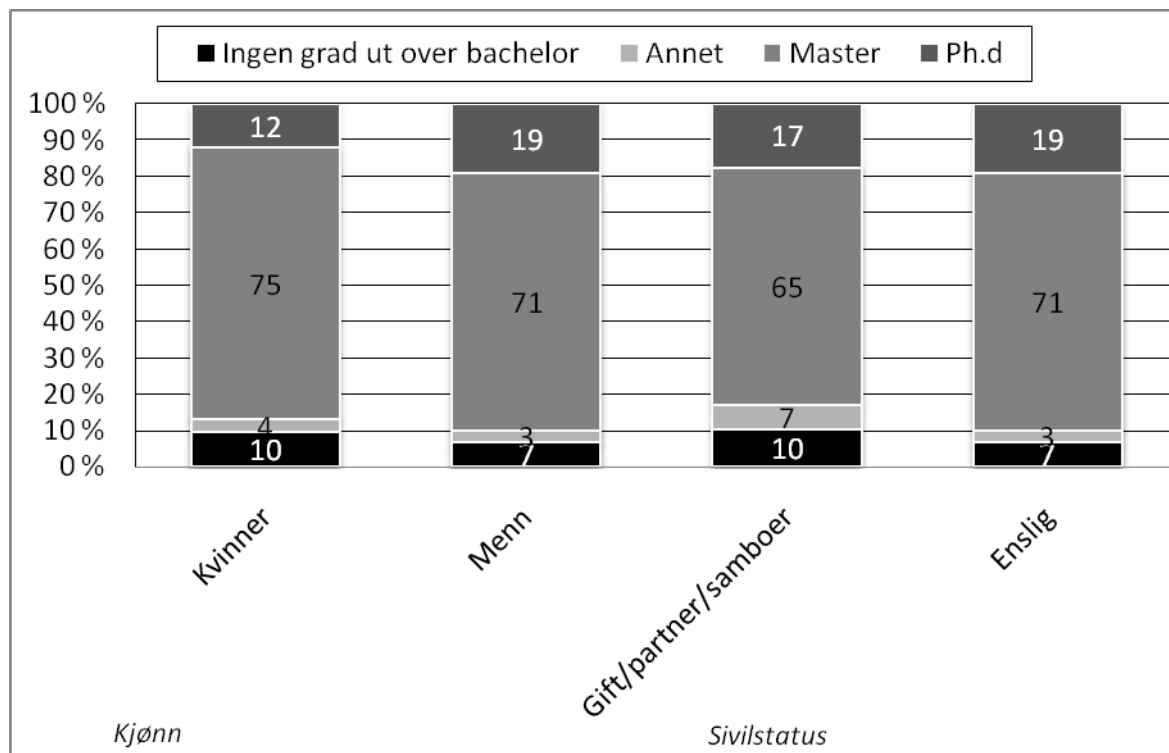
Analysen viser at kjønn, sivilstatus, karakterer, om kandidaten har studert i utlandet, aktiv deltakelse i undervisningen, bred faglig orientering, om kandidaten er tilfreds med utdanningen, om foreldrene har høyere utdanning, og lærested hadde signifikant betydning for sannsynligheten for å ha et bestemt studiemål. I analysen er masterstudier referansealternativet.

Som allerede nevnt, er koeffisientene i tabell 2.3 ikke lett tolkbare. Imidlertid vil en negativ verdi på en koeffisient, for eksempel kvinne, for et bestemt studiemål (f. eks. Ph.d), indikere at når kandidaten er en kvinne, og de andre variablene holdes konstant, vil sannsynligheten for at kandidaten har Ph.d som studiemål relativt til referansealternativet, som i denne analysen er mastergrad, være lavere enn om kandidaten hadde vært en mann. For å anskueliggjøre betydningen av enkelte variablene på sannsynligheten for å ha bestemte studiemål, har vi beregnet sannsynligheten for hvert av studiemålene for vår referanseperson beskrevet i kapittel 1.4.4. Resultatene av beregningene vises så i egne figurer.

Analysen viser at kvinner har en signifikant lavere sannsynlighet for å ha Ph.d som studiemål, relativt til å ha mastergrad, enn ellers like menn. Ellers er det ingen signifikante forskjeller mellom kvinner og menn. Disse resultatene er omtrent som forventet. Selv om kvinner er i flertall i høyere utdanning, utgjør de fremdeles under halvparten av de som avlegger doktorgrad. Dersom det er samsvar mellom uttrykte utdanningsambisjoner og faktisk handling, synes det fremdeles å være en liten vei å gå før en like stor andel kvinner som menn tar en doktorgrad. Vi har beregnet kvinners sannsynlighet for å ha henholdsvis mastergrad eller Ph.d som studiemål til 0,75 og 0,12, mens de tilsvarende tallene for menn er 0,71, og 0,19.

Når det gjelder gifte og samboende, ser vi at disse har signifikant høyere sannsynlighet for ikke å ha noe grad utover bachelorgraden, og for å ha ”annet”, som studiemål, relativt til sannsynligheten for å ha masterutdanning som studiemål, sammenliknet med ellers like kandidater som var enslige. Det er et forventet resultat og viser at gifte og samboende er mindre ambisiøse i sine utdanningsmål enn enslige. Vi har illustrert resultatene med hensyn til kjønn og sivilstatus for vår referanseperson i figur 2.1.

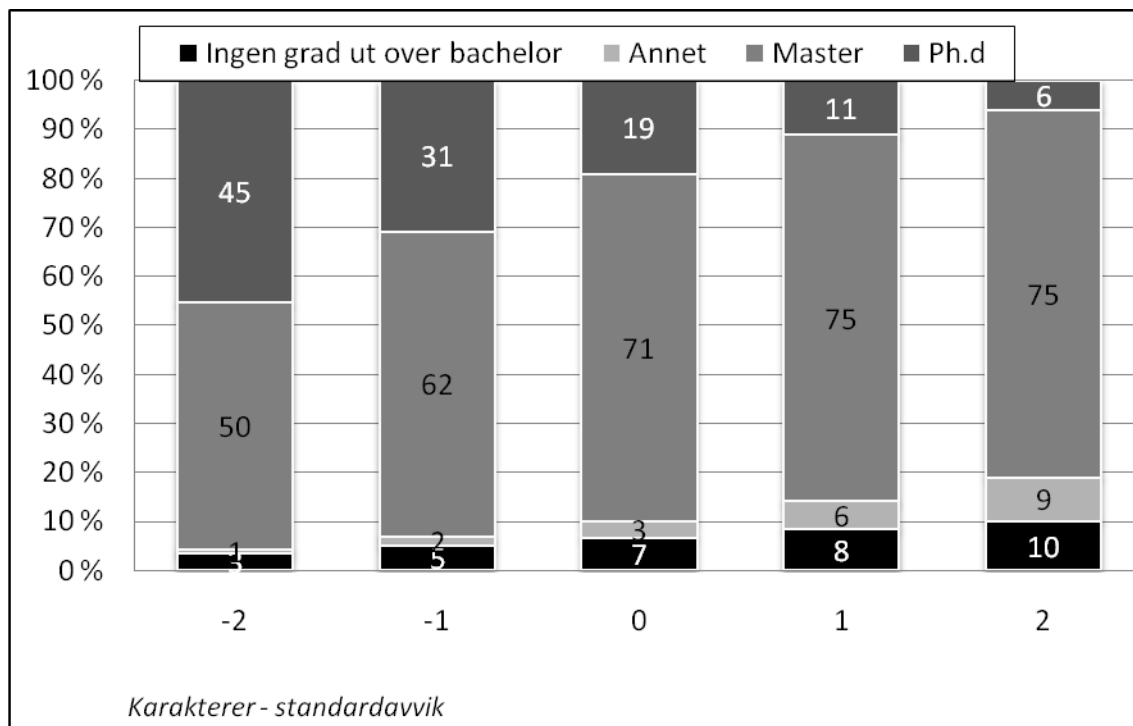
Figur 2.1 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter kjønn og sivilstatus

Referansepersonen er en 25 år gammel (mann) med samfunnsvitenskapelig utdanning fra Universitetet i Oslo, (som er enslig), som ikke har omsorgsansvar, som har skåret gjennomsnittlig på karakterer, som ikke har tidligere relevant arbeidserfaring eller utdanning før bachelorgraden, som ikke har studert i utlandet, som har fullført graden på normert tid, som skårer gjennomsnittlig på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, som er fornøyd med utdanningen og som har foreldre med høyere utdanning.

Analysen viser videre at jo bedre (lavere) karakterer, dess høyere er sannsynligheten for at en Ph.d er studiemål, og jo lavere er sannsynligheten for å ha "annet" som studiemål, relativt til å ha en mastergrad som studiemål. Dette er helt i samsvar med hva vi kunne forvente. I figur 2.2 illustrerer vi sammenhengen mellom karakterer og studiemål for vår referanseperson. Vi viser sammenhengen for karakterer som ligger i intervallet ± 2 standardavvik. "0" representerer gjennomsnittskarakteren, mens verdiene "-2" og "2" viser karakterer som ligger henholdsvis to standardavvik under og over gjennomsnittskarakteren.

Figur 2.2 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter karakterer

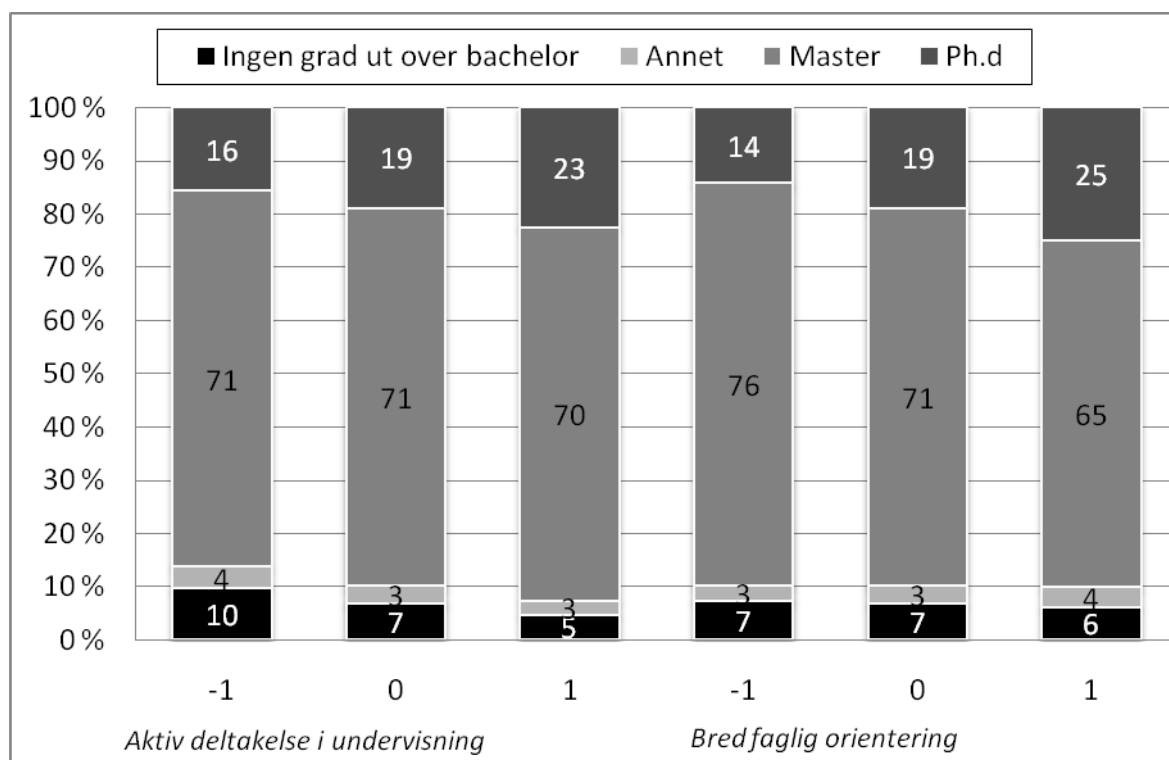

Referansepersonen er en 25 år gammel mann med samfunnsvitenskapelig utdanning fra Universitetet i Oslo, som er enslig, som ikke har omsorgsansvar, som ikke har tidligere relevant arbeidserfaring eller utdanning før bachelorgraden, som ikke har studert i utlandet, som har fullført graden på normert tid, som skårer gjennomsnittlig på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, som er fornøyd med utdanningen og som har foreldre med høyere utdanning.

Av analysen kan vi også se at jo mer aktivt kandidatene har deltatt i undervisningen, jo lavere er sannsynligheten for at de ikke har noe studiemål utover bachelorgrad, og jo høyere er sannsynligheten for å ha Ph.d som studiemål, relativt til å ha mastergrad som studiemål. Det siste resultatet er imidlertid bare signifikant på 0,10-nivå. Dette er resultater i overensstemmelse med hva vi forventet.

Videre viser tabell 2.3 at jo høyere skåre på variabelen ”bred faglig orientering”, jo større er sannsynligheten for at kandidaten har Ph.d som studiemål relativt til å ha masterutdanning. Det synes rimelig at et stort faglig engasjement gjenspeiles i ambisiøse utdanningsmål. I figur 2.3 illustrerer vi sammenhengen mellom beregnet sannsynlighet for å ha ulike studiemål og ”aktiv deltakelse i undervisningen” og ”bred faglig orientering” for vår referanseperson når de to variablene varierer mellom ± 1 standardavvik over og under gjennomsnittsverdien. ”0” viser til gjennomsnittlig skåre, mens verdiene ”-1” og ”1” viser til henholdsvis ett standardavvik under og over gjennomsnittlig verdi.

Figur 2.3 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter "aktiv deltakelse i undervisningen" og "bred faglig orientering"

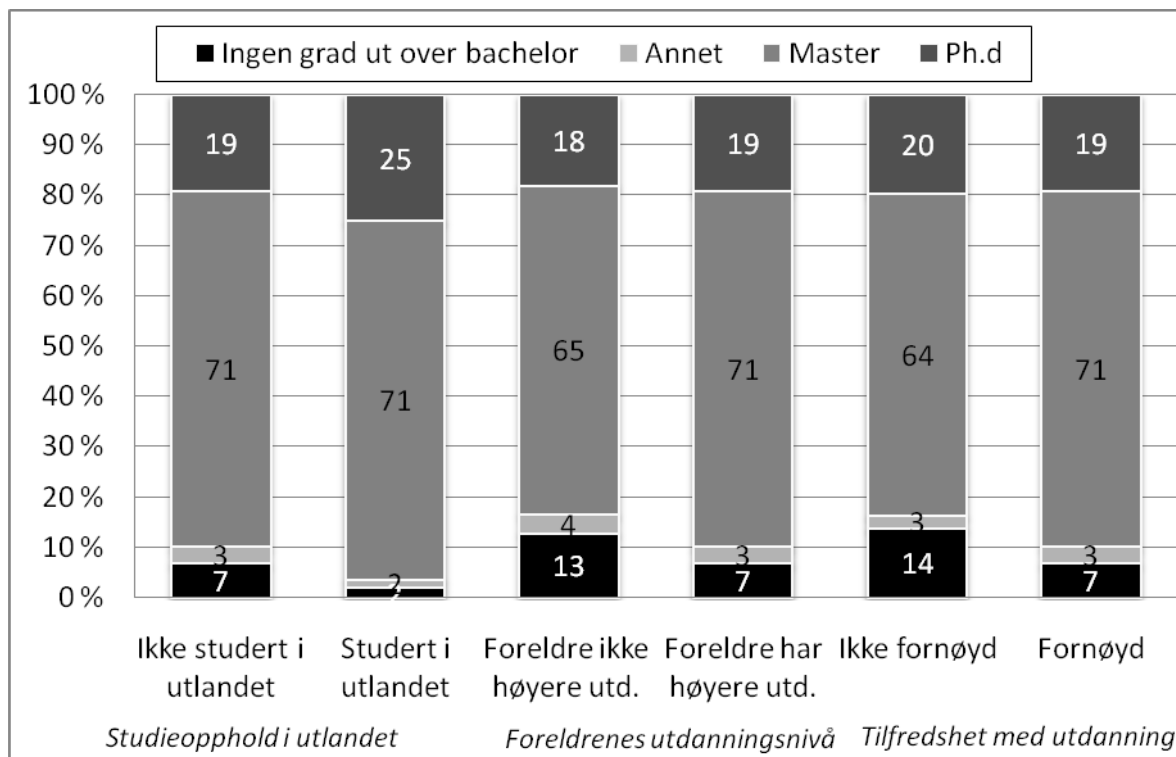
Referansepersonen er en 25 år gammel mann med samfunnsvitenskapelig utdanning fra Universitetet i Oslo, som er enslig, som ikke har omsorgsansvar, som har skåret gjennomsnittlig på karakterer, som ikke har tidligere relevant arbeidserfaring eller utdanning før bachelorgraden, som ikke har studert i utlandet, som har fullført graden på normert tid, som skårer gjennomsnittlig på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, som er fornøyd med utdanningen og som har foreldre med høyere utdanning.

De som er fornøyd med utdanningen de avsluttet våren 2007, har signifikant lavere sannsynlighet for ikke å ha noen grad utover bachelorgraden som studiemål, relativt til å ha en masterutdanning som utdanningsmål, enn kandidater som ikke er fornøyd med utdanningen. De to andre koeffisientene er ikke signifikante.

Tilsvarende resultater finner vi for kandidater som har studert i utlandet. Kandidater som har tatt deler av bachelorutdanningen i utlandet har signifikant lavere sannsynlighet for ikke å ha noen grad utover bachelorgraden som studiemål, relativt til en masterutdanning, sammenliknet med ellers like kandidater som ikke har studert i utlandet. For de andre studiemålene, er det ingen signifikant forskjeller. De to andre koeffisientene har forventet fortegn, men er altså ikke statistisk signifikante. Dermed bekreftes bare delvis de bivariate sammenhengene.

I tråd med hva vi forventet, har de som har foreldre med høyere utdanning, signifikant lavere sannsynlighet for ikke å ha noen grad utover bachelorgraden som studiemål relativt til å ha en masterutdanning som utdanningsmål. Det er velkjent at foreldres utdanningsnivå har betydning for deltakelsen i høyere utdanning. For de andre studiemålene, er det ingen signifikante forskjeller. Figur 2.4 viser de beregnede sannsynlighetene for å være i de ulike studiemålgruppene for vår referanseperson etter om de var fornøyd med utdanningen, om de hadde studert i utlandet og etter foreldrenes utdanningsnivå.

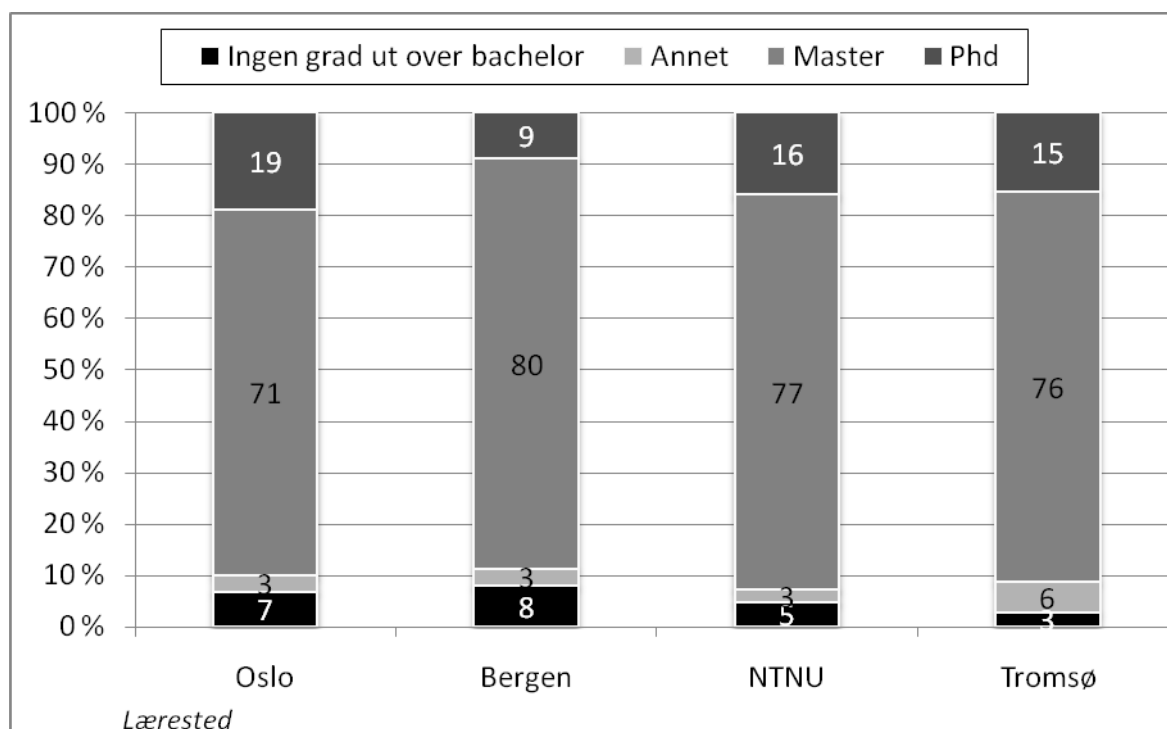
Figur 2.4 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter tilfredshet med utdanningen, studier i utlandet og foreldres utdanningsnivå

Referansepersonen er en 25 år gammel mann med samfunnsvitenskapelig utdanning fra Universitetet i Oslo, som er enslig, som ikke har omsorgsansvar, som har skåret gjennomsnittlig på karakterer, som ikke har tidligere relevant arbeidserfaring eller utdanning før bachelorgraden, (som ikke har studert i utlandet), som har fullført graden på normert tid, som skårer gjennomsnittlig på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, (som er fornøyd med utdanningen) og (som har foreldre med høyere utdanning).

Kandidater fra ulike læresteder har i en viss grad ulike utdanningsmål. De som er uteksaminert ved Universitetet i Bergen har signifikant lavere sannsynlighet for å ha en Ph.d-utdanning som studiemål, relativt til en masterutdanning, enn ellers like kandidater utdannet ved Universitetet i Oslo. Kandidater uteksaminert ved Universitetet i Tromsø har lavere sannsynlighet for å ha ingen grad over bachelorgrad som studiemål, relativt til en mastergrad, enn ellers like kandidater utdannet i Oslo. I figur 2.5 har vi beregnet sannsynligheter for å være i de ulike studiemålgruppene for vår referanseperson, etter hvor kandidaten fullførte bachelorgraden våren 2007.

Figur 2.5 Beregnet sannsynlighet for ulike studiemål for universitetsbachelorere ca et halvt år etter oppnådd grad, etter lærested

Referansepersonen er en 25 år gammel mann med samfunnsvitenskapelig utdanning, som er enslig, som ikke har omsorgsansvar, som har skåret gjennomsnittlig på karakterer, som ikke har tidligere relevant arbeidserfaring eller utdanning før bachelorgraden, som har fullført graden på normert tid, som skårer gjennomsnittlig på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og som er fornøyd med utdanningen og som har foreldre med høyere utdanning.

2.3 Oppsummering studiemål

Analysen så langt viser altså at bachelorkandidatene fra de fire breddeuniversitetene, kanskje ikke uventet, har høye studiemål. Breddeuniversitetene er de institusjonene som tradisjonelt har tilbudt studier på de høyeste nivåene, og har derfor i stor grad tiltrukket seg studenter med ambisiøse utdanningsmål. Selv om dette nå er i ferd med å endres noe, er det ikke direkte overraskende at så mange som 68 prosent har mastergrad som høyeste studiemål og 13 prosent har Ph.d som høyeste studiemål. Dette betyr at hele 80 prosent har mastergrad eller Ph.d som høyeste utdanningsmål. Bare 15 prosent av kandidatene oppgir ”ingen grad ut over bachelorgraden” som høyeste utdanningsmål. Analysen av sannsynligheten for å ha ulike utdanningsmål, viser at en rekke forhold har en selvstendig betydning for hvilke utdanningsmål kandidatene har. Dette gjelder kjønn, sivilstatus, karakterer fra bachelorgrad, om deler av studiet er tatt i utlandet, studentatferd under bachelorstudiene, tilfredshet med bachelorutdanningen, foreldres utdanningsnivå og hvilket lærested de gjennomførte bachelorgraden ved.

I neste kapittel skal vi se nærmere på kandidatenes hovedaktiviteter et halvt år etter fullført bachelorutdanning.

3 Hovedaktivitet etter oppnådd bachelorgrad

Ett av målene med innføringen av det nye gradsystemet var at bachelorgraden i større grad enn den gamle cand.mag.-graden skulle være en selvstendig grad som gjorde kandidatene rustet for arbeidslivet. NIFU STEPs Kandidatundersøkelse fra 2007 viser imidlertid at bare 13 prosent av de nyutdannede bachelorene var i relevant heltidsarbeid etter endt utdanning. Dette betyr ikke nødvendigvis at kandidatene ikke har vært i stand til å få en relevant jobb heltidsjobb. Arbeidsmarkedet var særdeles gunstig høsten 2007 med generelt lav arbeidsledighet og stor mangel på arbeidskraft, slik at den lave andelen i relevant heltidsarbeid neppe kan tilskrives et vanskelig arbeidsmarked. Det kan tvert imot være grunn til å tro at andelen i relevant heltidsarbeid ville vært enda mindre enn den faktisk var i 2007, dersom arbeidsmarkedet hadde vært mer ugunstig. Det er velkjent at deltakelsen i høyere utdanning generelt øker når arbeidsledigheten øker og avtar når arbeidsledigheten går ned (se for eksempel Fredriksson 1997, Dellas og Sakellaris 2003). Hovedårsaken til den lave andelen er sannsynligvis at mange går rett i videre studier etter endt bachelorutdanning fordi de anser bachelorgraden som et delmål i et planlagt lengre utdanningsløp (jf resultatene i forrige kapittel), eller at de tror at det vil være vanskelig å finne relevant heltidsarbeid. I og med at bachelorgraden er en ny grad, kan det også tenkes at det hersker usikkerhet om hvilke arbeidsoppgaver utdanningen kvalifiserer for, ikke bare hos kandidaten selv, men også hos potensielle arbeidsgivere. At mange studerer videre fremfor å arbeide etter endt bachelorutdanning behøver altså ikke å bety at bachelorgradene ikke er relevante for arbeidsmarkedet, men at mange rett og slett ikke vet hva den står for. Dessuten vil ulike kombinasjoner av videre utdanning og arbeid framstå som attraktive for mange.

I dette kapitlet skal vi se nærmere på sannsynligheten for å være i arbeid eller utdanning, eller i kombinasjoner av disse, et halvt år etter fullført bachelorgrad. Vi har valgt å se på sannsynligheten for å være i en av følgende aktivitetsgrupper et halvt år etter eksamen: relevant heltidsjobb, relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier, i studier uten relevant deltidsjobb, eller i andre aktiviteter. I analysen av hovedaktivitet vil vi trekke inn de samme forklaringsvariablene som i analysen av studiemål. Før vi starter den multivariate analysen, skal vi se nærmere på de bivariate sammenhengene.

3.1 Bivariate analyser av hovedaktivitet

Tabell 3.1 viser sammenhengen mellom å være i de ulike aktivitetsgruppene og en del av de uavhengige variablene. Vi ser at totalt sett er bare 13 prosent av kandidatene i relevant heltidsarbeid, 19 prosent i relevant deltidsarbeid og videre studier, 55 prosent i utdanning uten relevant jobb og 13 prosent er i "annet" gruppen (omfatter blant annet personer i irrelevant arbeid som ikke studerer videre, arbeidsledige og personer utenfor arbeidsstyrken). Av tabellen ser vi at kjønn har liten betydning for i hvilken gruppe kandidatene befinner seg. Når det gjelder omsorgsansvar, viser tabellen, som forventet, at det er en overrepresentasjon av personer med omsorgsansvar blant dem som har relevant heltidsjobb og er i "annet" gruppen, samtidig som denne gruppen personer er

underrepresentert blant dem i utdanning uten relevant jobb ved siden av. Noenlunde tilsvarende tendenser finner vi blant gifte/samboende, men med noe svakere utslag. Dette tyder på at bindinger bidrar til å bremse tilbøyeligheten til å ta videreutdanning og å fremme tilbøyeligheten til å være i relevant arbeid. De med annen utdanning før bachelorgrad er i en viss utstrekning overrepresentert blant dem med relevant heltidsjobb, mens de er underrepresentert i gruppen uten relevant jobb. De som har hatt relevant arbeid før de avsluttet utdanningen, er som forventet overrepresentert i gruppen relevant heltidsarbeid, og i kombinasjonsgruppen relevant deltidsarbeid og studier, mens de er underrepresentert blant dem som er i utdanning uten relevant jobb.

Tabellen viser dessuten at personer som har tatt deler av studiet i utlandet, er svakt overrepresentert i gruppen som er i utdanning uten relevant jobb og underrepresentert blant dem med relevant heltidsarbeid. Personer som har brukt mer enn normalt tid på å fullføre bachelorstudiet, er svakt overrepresentert blant dem med relevant heltidsjobb (og i ”annet”-gruppen). Dette har sannsynligvis sammenheng med at en del av dem hadde relevant arbeid enten på heltid eller deltid samtidig som de studerte, og at de derved framstår som attraktiv arbeidskraft. Samtidig er de underrepresentert blant dem som holder på med videre studier uten å ha en relevant jobb ved siden av.

Tabell 3.1 viser, ikke overraskende, at Oslo-kandidatene er noe overrepresentert blant dem i relevant heltidsarbeid og i kombinasjonsgruppen relevant deltidsarbeid og utdanning, og noe underrepresentert i gruppen som er i utdanning uten relevant jobb. Dette har nok sammenheng med det gode arbeidsmarkedet i Oslo. Den motsatte tendens gjør seg gjeldende for kandidatene fra NTNU. Videre ser vi at de med teknisk-naturvitenskapelig utdanning er noe overrepresentert blant dem som er i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med studier. De som er i gruppen ”annen utdanning” (økonomi, pedagogikk og helse- og sosialutdanning) er som forventet overrepresentert blant dem med relevant heltidsjobb og underrepresentert blant dem i utdanning uten relevant jobb. Gruppen som ikke eksplisitt uttrykker at de er fornøyd med utdanningen, er underrepresentert blant dem som er i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med videre studier, og overrepresentert i ”annet”-kategorien. De som ikke har planlagt en høyere grad er, ikke overraskende, overrepresentert blant dem som er i relevant heltidsarbeid og ”annet”, samtidig som de er underrepresentert blant dem som er i studier uten relevant jobb. De som har planlagt Ph.d, er overrepresentert blant dem i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med videre studier og blant dem i videre studier uten relevant arbeid, og underrepresentert blant dem som har relevant heltidsarbeid eller tilhører ”annet”-gruppen.

Tabell 3.1 Bivariat sammenheng mellom hovedaktivitet og uavhengige variabler

	Relevant heltidsarbeid	Relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier	I utdanning uten relevant jobb	Annet	Antall observasjoner
Kjønn					
Mann	12,4	21,4	55,4	10,8	388
Kvinne	14,0	17,1	54,2	14,7	673
Sivilstatus					
Enslig	8,6	19,1	60,7	11,6	613
Gift/samboende	19,9	18,1	46,4	15,6	448
Omsorg					
Ja	25,0	14,4	33,7	26,9	104
Nei	12,1	19,1	56,9	11,7	957
Karakterer uoppgitt					
Ja	18,6	16,7	50,0	14,8	210
Nei	12,1	19,2	55,8	12,9	851
Utdanning før bachelor					
Ja	18,8	21,2	46,2	13,8	260
Nei	11,6	17,9	57,4	13,1	801
Relevant arbeid før avsluttet utdanning					
Ja	23,2	32,6	32,6	11,6	310
Nei	9,3	12,9	63,8	14,0	751
Studert i utlandet					
Ja	9,7	21,7	58,5	10,1	207
Nei	14,3	17,9	53,7	14,1	854
Brukt mer enn normert tid					
Ja	17,0	15,0	50,7	17,3	294
Nei	12,0	20,1	56,2	11,7	767
Lærested					
Oslo	17,5	23,2	45,4	14,1	355
Bergen	14,1	18,0	53,5	14,4	327
NTNU	6,7	15,8	67,0	10,4	297
Tromsø	17,1	12,2	54,9	15,9	82
Fagfelt					
Humanistisk	10,6	19,6	55,3	14,5	414
Samfunnsvitenskapelig	13,7	16,4	57,3	12,6	438
Teknisk-naturvitenskapelig	11,2	23,1	55,2	10,4	134
Annen utdanning	30,7	18,7	34,7	16,0	75
Fornøyd med utdanning					
Ja	12,8	20,7	55,9	10,5	868
Nei	15,7	9,6	49,2	25,4	197
Planlagt høyeste grad					
Ingen grad over bachelor	34,5	12,1	29,1	30,3	175
Mastergrad	10,6	19,0	59,5	10,9	706
Ph.d	2,3	25,8	68,2	3,8	132
Annet	14,6	20,8	45,8	18,8	48
Gjennomsnitt	13,4	18,7	54,7	13,3	1061

Tabell 3.2 viser sammenhengen mellom aktivitetsvariabelen og gjennomsnittlig alder, karakterer og to variabler for studentatferd.

Tabell 3.2 Sammenheng mellom hovedaktivitet og gjennomsnitt for alder, karakterer og for aktiv deltakelse i undervisning og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes

	Relevant heltidsarbeid	Relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier	I utdanning uten relevant jobb	Annet	Antall observasjoner
Alder	28,5 (7,605)	25,6 (4,994)	25,1 (4,459)	27,3 (6,828)	1061
Normaliserte karakterer	0,075 (0,859)	-0,116 (0,944)	-0,021 (0,897)	0,174 (0,868)	1061
Aktiv deltakelse i undervisningen	0,006 (1,057)	0,111 (1,015)	-0,005 (0,977)	-0,144 (1,004)	1050
Bred faglig orientering	-0,051 (1,031)	0,059 (1,024)	-0,018 (0,969)	0,044 (1,063)	1050

Tabell 3.2 viser at gjennomsnittsalderen, som forventet, er over gjennomsnittet blant dem som er i relevant heltidsjobb og ”annet”. De som er i relevant heltidsarbeid har svakt dårligere (høyere) karakterer enn gjennomsnittet. Det samme gjelder de som er i ”annet”-gruppen. Nyutdannede bachelorer som er i videre studier i kombinasjon med relevant deltidsarbeid har svakt bedre karakterer enn gjennomsnittet. Best gjennomsnittskarakterer har, ikke overraskende, de som er i videre studier i kombinasjon med relevant deltidsjobb.

De som er i relevant deltidsjobb i kombinasjon med videre studier, skårer litt over gjennomsnittet på aktiv deltakelse i undervisningen, mens de som er i ”annet”-gruppen skårer litt under gjennomsnittet. De som er i relevant heltidsjobb og de som er i studier uten relevant jobb, skårer omtrent gjennomsnittlig. Når det gjelder bred faglig orientering, er det relativt små forskjeller i skåren mellom de ulike gruppene. Det er imidlertid interessant å merke seg at de som er i relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier også skårer litt over gjennomsnittet på denne variabelen. I tillegg har de bedre karakterer enn gjennomsnittet. Dessuten har de i større grad relevant arbeidserfaring før de avsluttet utdanningen. Det kan dermed tyde på at denne gruppen er en positiv selektert gruppe. Vi er interessert i om disse forskjellene holder seg når vi kontrollerer for flere forhold samtidig. Som for analysen av studiemål, benytter vi multinomisk logistisk regresjon av sannsynligheten for å være i de ulike typene hovedaktiviteter. Vi venter imidlertid litt med å trekke inn studieambisjoner i analysen.

3.2 Multivariate analyser av hovedaktivitet

Tabell 3.3 viser de estimerte koeffisientene for ulike hovedaktiviteter bachelorene hadde ca et halvt år etter at de oppnådde graden sin, kontrollert for kjønn, sivilstand, omsorgsansvar, alder, karakterer, tidligere utdanning, relevant arbeid før utdanning, studieopphold i utlandet, normert tid, aktiv deltakelse i undervisningen, bred faglig orientering, tilfredshet med utdanningen, faggruppe og lærested.

Tabell 3.3 *Sannsynligheten for å være i relevant heltidsjobb, i relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier eller annet, sammenliknet med sannsynligheten for å være i studier uten relevant deltidsjobb ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad*

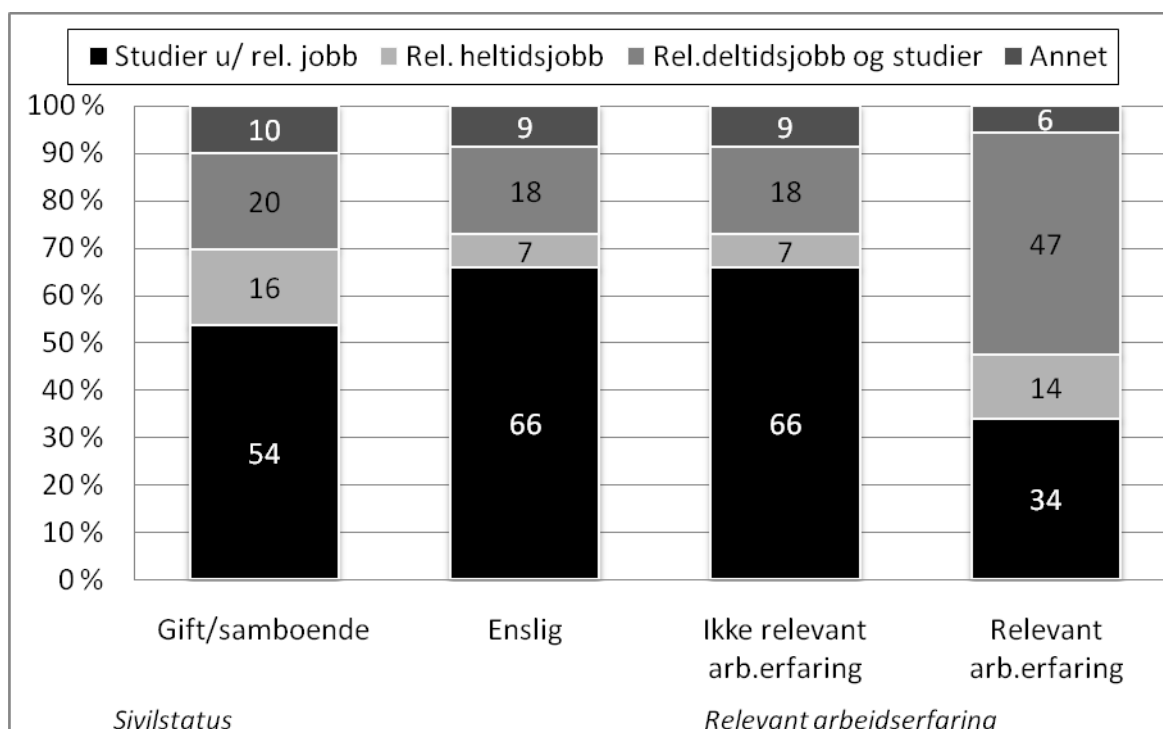
	Relevant heltidsjobb/studier uten relevant jobb		Relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier/studier uten relevant jobb		Annet /studier uten relevant jobb	
	Koeff.	Standard-avvik	Koeff.	Standard-avvik	Koeff.	Standard-avvik
Konstantledd***	-6,822***	1,956	-1,920	1,890	-3,322*	1,955
Kvinne	-0,059	0,230	-0,288	0,191	0,267	0,225
Gift/samboende***	1,054***	0,222	0,293	0,191	0,358*	0,212
Har omsorgsansvar	-0,204	0,363	-0,206	0,386	0,661*	0,349
Alder	0,263**	0,114	0,002	0,114	0,118	0,116
Alder ²	-0,003*	0,002	0,000	0,002	-0,001	0,002
Uoppgitt karakter*	0,613**	0,244	0,030	0,234	0,269	0,245
Normalisert karakter	0,159	0,120	-0,024	0,102	0,182	0,113
Tatt utdanning før bachelor	0,168	0,244	0,320	0,220	-0,081	0,245
Hatt relevant arbeid før avsluttet utdanning***	1,350***	0,220	1,594***	0,189	0,241	0,241
Studert i utlandet	-0,148	0,290	0,156	0,220	-0,241	0,280
Mer enn normert tid	0,201	0,235	-0,117	0,220	0,171	0,226
Aktiv deltakelse i undervisningen	-0,077	0,111	-0,011	0,095	-0,099	0,107
Bred faglig orientering	-0,155	0,109	0,028	0,091	0,024	0,102
Fornøyd***	-0,231	0,267	0,623**	0,287	-0,955***	0,229
Humanist	-0,444*	0,247	0,031	0,207	0,032	0,228
Naturvit/teknisk	0,000	0,349	0,509*	0,276	-0,035	0,348
Annen utdanning	0,908**	0,373	0,261	0,401	0,528	0,414
Bergen	-0,038	0,262	-0,350	0,227	-0,032	0,256
NTNU***	-0,983***	0,311	-0,617***	0,238	-0,647**	0,278
Tromsø**	-0,591	0,378	-1,079***	0,397	-0,295	0,375
Antall observasjoner	1050					
- 2 log likelihood	2183,13					

*** Signifikant på 0,01-nivå. ** Signifikant på 0,05-nivå. * Signifikant på 0,10-nivå.

Analysen viser at en rekke faktorer har betydning for hvilken gruppe kandidaten var i et halvt år etter eksamen. Generelt har sivilstatus, relevant arbeid før avsluttet utdanning, tilfredshet med utdanning og lærested betydning. Når vi sammenligner de enkelte aktivitetsgruppene med referansegruppen (studier uten relevant arbeid) varierer det imidlertid en god del hvilke variabler som har betydning.

Tabell 3.3 viser også at gifte og samboende har signifikant større sannsynlighet for å være i relevant heltidsarbeid og i ”annet”-gruppen (bare signifikant på 0,10-nivå), relativt til studier uten relevant jobb enn ellers like kandidater som er enslige. Derved bekreftes de bivariate sammenhengene. Den beregnede sannsynligheten for de ulike utfallene for vår referanseperson, viser at mens de gifte og samboende har en beregnet sannsynlighet på 0,16 for å være i relevant heltidsarbeid, er denne bare 0,07 for enslige. De enslige har derimot en beregnet sannsynlighet for å studere uten å ha relevant arbeid ved siden av studiene på 0,66, mens den bare er 0,54 for de gifte og samboende. De bivariate sammenhengene bekreftes imidlertid ikke for de med omsorgsansvar. Ikke uventet har de med relevant arbeidserfaring før avsluttet utdanning, signifikant høyere sannsynlighet for å være i relevant heltidsjobb og i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med videre studier, relativt til videre studier uten relevant arbeid, sammenliknet med ellers like kandidater som ikke hadde relevant arbeidserfaring. Vi har beregnet sannsynligheten for å være i relevant heltidsarbeid ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad til å være 0,14 for vår referanseperson, og for å være i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med studier til 0,47. Tilsvarende tall for de uten relevant arbeidserfaring er 0,07 og 0,18. Dette er illustrert i figur 3.1 sammen med effekten av sivilstatus.

Figur 3.1 Beregnet sannsynlighet for ulike hovedaktiviteter for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter sivilstatus og relevant arbeidserfaring

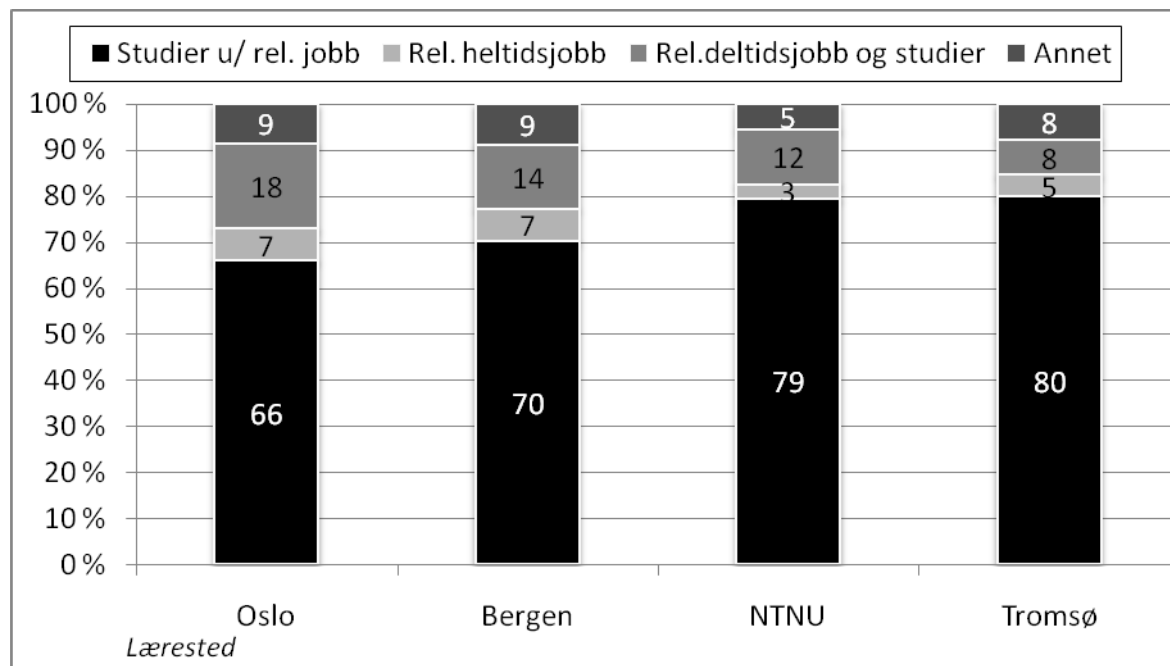
Referanseperson er en (enslig) mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning (eller har relevant arbeidserfaring). Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

Tabell 3.3 viser også at sannsynligheten for å være i relevant heltidsarbeid relativt til studier uten relevant arbeid, øker med alderen fram til 46 år. Videre viser tabell 3.3 at de som er fornøyde med bachelorutdanningen, har signifikant høyere sannsynlighet for å være i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med studier og lavere sannsynlighet for være i "annet"-gruppen relativt til studier uten relevant jobb sammenliknet med ellers like kandidater som ikke sa seg fornøyde med utdanningen. Det er også interessant å merke seg at de som har "annen" utdanning (restgruppen som består av utdanninger innenfor økonomi, pedagogikk og helse- og sosialutdanning, men *ikke* lærere og sykepleiere), som forventet, har signifikant høyere sannsynlighet for å være i relevant heltidsjobb relativt til studier uten relevant jobb enn ellers like samfunnsvitere.

Tabell 3.3 viser også at kandidater fra NTNU har signifikant lavere sannsynlighet for å være i relevant heltidsjobb, i relevant deltidsjobb i kombinasjon med videre studier og i "annet"-gruppen relativt til videre studier uten relevant arbeid enn ellers like kandidater fra Universitetet i Oslo. Videre skiller kandidatene fra Universitetet i Tromsø seg ut med en signifikant lavere sannsynlighet for å være i relevant deltidsarbeid i kombinasjon med studier relativt til studier uten relevant jobb sammenliknet med ellers like kandidater fra Universitetet i Oslo. Disse tendensene gjenspeiler nok det spesielt gode akademikerarbeidsmarkedet som finnes i Oslo. I figur 3.2 har vi illustrert beregnede sannsynligheter for å være i de ulike aktivitetsgruppene for vår referanseperson. Vi ser at nyutdannede bachelorer fra NTNU og Universitetet i Tromsø hadde en beregnet

sannsynlighet for å være i relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier på henholdsvis 0,12 og 0,08, mens den beregnede sannsynligheten er 0,18 for kandidater fra Oslo. Kandidater fra NTNU hadde en beregnet sannsynlighet for å være i relevant heltidsarbeid på 0,03, og for å være i "annet" gruppen på 0,05. De tilsvarende tallene for kandidatene fra Oslo var 0,07 og 0,09. Ellers er det interessant at mens kandidatene fra NTNU og Tromsø hadde beregnede sannsynligheter for å være i studier uten relevant jobb på 0,80, er det tilsvarende tallet for kandidatene fra Oslo 0,66.

Figur 3.2 Beregnet sannsynlighet for ulike hovedaktiviteter for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter lærested

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter.

Det er for øvrig interessant å merke seg at verken kjønn, alder, omsorgsansvar, karakterer, å ha fullført bachelorgraden på normert tid eller kortere, studier i utlandet eller tidligere utdanning hadde signifikant betydning for hovedaktivitet et halvt år etter eksamen.

3.2.1 Studiemålets betydning for hovedaktivitet

Hvilke studiemål kandidatene har, vil trolig ha stor betydning for hva kandidatene gjør et halvt år etter endt bachelorutdanning. Vi antar at de som har planer om utdanning ut over bachelorgrad hadde større sannsynlighet for å være i videre studier, fremfor i relevant heltidsjobb, ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad.

Tabell 3.4 viser resultatet av multinomisk analyse av sannsynligheten for å være i relevant heltidsjobb, i relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier, studier uten relevant deltidsjobb eller "annet" ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad der studier uten relevant

deltidsjobb er referansekategori når det kontrolleres for studieambisjoner i tillegg til de samme variablene som var inkludert i tabell 3.3.

Tabellen viser at de samme variablene som i tabell 3.3 har betydning for kandidatens hovedaktivitet, selv etter at vi har inkludert studiemål i analysen. Effekten av alder er imidlertid svekket, noe som kan ha sammenheng med at studiemål og alder er korrelert. Sivilstatus, å ha hatt relevant arbeid før fullført bachelorgrad, tilfredshet med bachelorutdanningen og lærested har fortsatt betydning for kandidatens hovedaktivitet.

Videre ser vi av tabell 3.4, som forventet, at studiemål har betydning for hovedaktivitet et halvt år etter at bachelorgraden ble fullført. Det å ha ambisjoner om videre studier reduserte sannsynligheten for å være i relevant heltidsarbeid og for å være i "annet"-gruppen, relativt til videre studier uten relevant arbeid, for alle de tre studiemålene.

Tabell 3.4 Sannsynligheten for å være i relevant heltidsjobb, i relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier eller annet, sammenliknet med sannsynligheten for å være i studier uten relevant deltidsjobb ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad

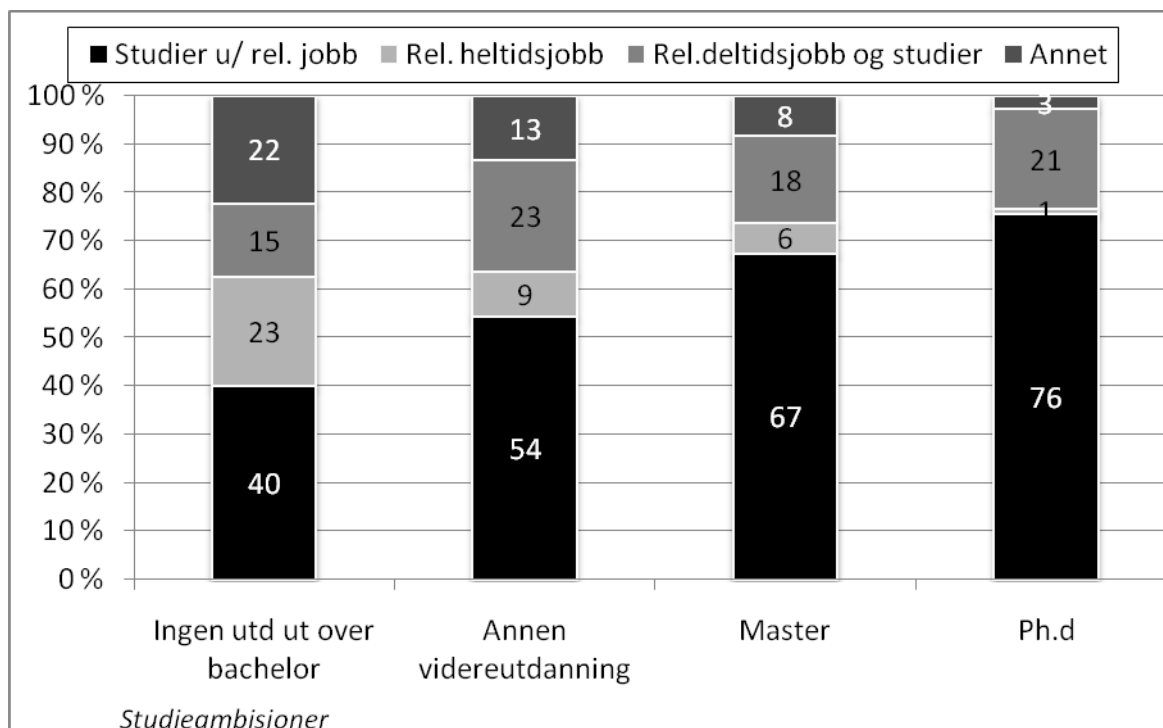
	Relevant heltidsjobb/studier uten relevant jobb		Relevant deltidsjobb i kombinasjon med studier/studier uten relevant jobb			
	Koeff.	Standard-avvik	Koeff.	Standard-avvik	Koeff.	Standard-avvik
Konstantledd	-4,500**	2,092	-1,498	1,936	-1,539	2,044
Kvinne	-0,224	0,242	-0,284	0,192	0,184	0,233
Gift/samboende***	1,020***	0,233	0,275	0,192	0,319*	0,219
Har omsorgsansvar*	-0,135	0,382	-0,194	0,389	0,703	0,364
Alder	0,222*	0,122	-0,006	0,115	0,094	0,120
Alder ²	-0,002	0,002	0,000	0,002	-0,001	0,002
Uoppgitt karakter**	0,751***	0,257	0,048	0,236	0,372	0,253
Normalisert karakter	0,038	0,126	-0,042	0,104	0,079	0,118
Tatt utdanning før bachelor	0,201	0,258	0,309	0,222	-0,078	0,255
Hatt relevant arbeid før avsluttet utd.***	1,373***	0,230	1,596***	0,190	0,255	0,247
Studert i utlandet	0,138	0,303	0,181	0,223	-0,017	0,288
Mer enn normert tid	0,324	0,245	-0,129	0,220	0,209	0,233
Aktiv deltakelse i undervisningen	0,078	0,119	-0,009	0,095	-0,001	0,112
Bred faglig orientering	-0,089	0,113	0,026	0,093	0,072	0,104
Fornøyd***	-0,079	0,282	0,637**	0,288	-0,837***	0,239
Humanist	-0,612**	0,259	0,011	0,208	-0,126	0,236
Naturvit/teknisk	0,054	0,368	0,527*	0,278	0,053	0,358
Annen utdanning	0,768**	0,390	0,177	0,404	0,355	0,425
Bergen	-0,226	0,274	-0,362	0,230	-0,170	0,264
NTNU***	-1,039***	0,322	-0,614***	0,239	-0,702***	0,285
Tromsø**	-0,529	0,394	-1,081***	0,397	-0,278	0,388
Annen videreutdanning**	-1,198**	0,524	0,115	0,496	-0,819*	0,468
Master***	-1,807***	0,270	-0,351	0,304	-1,518***	0,257
Ph.d***	-3,727***	0,661	-0,333	0,374	-2,738***	0,529
Antall observasjoner	1050					
- 2 log likelihood	2083,45					

*** Signifikant på 0,01-nivå. ** Signifikant på 0,05-nivå. * Signifikant på 0,10-nivå.

Figur 3.3 illustrerer den beregnede sannsynligheten for å være i ulike hovedaktiviteter for vår referanseperson. Vi ser at desto høyere studiemål, desto sterkere effekt, slik at de som har ambisjoner om Ph.d særlig var tilbøyelige til å fortsette med videre studier etter fullført

bachelorgrad, fremfor å være i relevant heltidsjobb. Mens de som hadde Ph.d som studiemål hadde en beregnet sannsynlighet for å være i videre utdanning på 0,97 og i relevant heltidsjobb på 0,01, var de tilsvarende sannsynlighetene for de som ikke hadde ambisjoner om videre utdanning utover bachelor på 0,55 og 0,23.

Figur 3.3 Beregnet sannsynlighet for ulike hovedaktiviteter for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter studieambisjoner

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

3.3 Oppsummering hovedaktivitet

Spesielt på bakgrunn av det historisk gode arbeidsmarkedet høsten 2007, er det overraskende at bare 13 prosent av bachelorkandidatene var i relevant heltidsarbeid et halvt år etter endt utdanning. Tendensen til å studere avtar vanligvis under en høykonjunktur, og det er rimelig å anta at andelen i relevant heltidsarbeid ville ha vært enda lavere dersom vi hadde hatt en lavkonjunktur. Imidlertid er det en del kandidater som valgte å kombinere relevant deltidsarbeid med videre studier, (ca en femdel). Tar vi også denne siste gruppen i betraktning, så var rundt en tredel av alle bachelorkandidatene i relevant arbeid enten på hel- eller deltid et halvt år etter eksamen. Drøyt halvparten av kandidatene var i utdanning uten relevant jobb. Analysen av sannsynligheten for å være i ulike typer hovedaktiviteter, viste at sivilstatus, tidligere relevant arbeid, og tilfredshet med bachelorutdanningen har en selvstendig betydning for hvilke typer aktiviteter kandidatene var i.

I de neste kapitlene skal vi se nærmere på kandidatenes utdanningsaktiviteter.

4 Heltids- eller deltidsutdanning

Vi ønsker også å undersøke i hvilken grad kandidatene tar heltids- eller deltidsutdanning, og hvilke faktorer som er av betydning for kandidatenes involvering i de ulike typene utdanning. Vi forventer at andelen som er i deltidsutdanning ca et halvt år etter fullført bachelorgrad er relativt liten. SSBs levekårsundersøkelse for studenter gjennomført i 1998 og 2005 viser at det har vært en nedgang i andelen universitetsstudenter som studerer på deltid etter innføringen av Kvalitetsreformen. Blant dem som holdt på med lavere grad var nedgangen fra 18,8 prosent i 1998 til 7,9 prosent i 2005, og for høyere grads kandidater fra 11,8 prosent i 1998 til 8,2 prosent i 2005 (Aamodt & Hovdhaugen 2007:164). Aamodt og Hovdhaugen (2007) tolker denne nedgangen som et tegn på at deltidsstudentene er en annen gruppe etter Kvalitetsreformen enn før. I 1998 var det lavere grad som hadde den største andelen deltidsstudenter, noe som kan tyde på at mange var heltidsstudenter som var forsinket med studiene (altså tidligere heltidsstudenter). For å undersøke dette så de på andelen studenter som oppga å være forsinket. Denne gruppen var i 1998 ca én tredel, mens den i 2005 bare var 16 prosent. Andelen forsinkede heltidsstudenter lå imidlertid stabilt på ca 20 prosent på begge tidspunktene, og styrket dermed antakelsen om at det å studere på deltid før innføringen av Kvalitetsreformen først og fremst gjaldt for de som var forsinket med studiene (Aamodt & Hovdhaugen 2007). Et ledd i innføringen av Kvalitetsreformen var endring i beregningssystemet for studieprogresjon fra 10 vekttall per semester til 30 studiepoeng som full studieprogresjon. Studiene ble bygget opp med flere og mindre moduler enn tidligere, som resulterte i flere eksamener og andre evalueringer. At det tidligere var mulig å ha eksamen bare én eller to ganger i året kan ha gjort at det da var lettere for eksempel å ta grunnfag over lengre tid. Tettere oppfølging, oftere eksamen og mer obligatorisk tilstedeværelse etter Kvalitetsreformen kan ha gjort det vanskelig å studere på deltid, og det er lettere for lærestedene å følge med på studentenes studieprogresjon gjennom utdanningsplanene studentene setter opp hvert semester. Levekårsundersøkelsen blant studenter viste dessuten at deltidsstudentene brukte mindre tid på studiene sine etter Kvalitetsreformen enn før. Aamodt & Hovdhaugen (2007) hevder dette forsterker inntrykket om at deltidsstudentene er en helt annen type deltidsstudenter etter Kvalitetsreformen enn tidligere.

Som nevnt innledningsvis kan ulike forhold tenkes å påvirke sannsynligheten for om kandidaten er i heltidsutdanning, deltidsutdanning eller ikke i utdanning ca et halvt år etter oppnådd universitetsbachelorgrad. Det kan blant annet være rimelig å anta at personer i de yngste aldersgruppene, personer uten omsorgsansvar og enslige som ofte er uten sosiale og økonomiske bindinger, er mer tilbøyelige til å være engasjert i videre studier generelt og spesielt heltidsstudier, enn personer i de eldre aldersgruppene, gifte samboende og personer med omsorgsforpliktelser. Disse siste kan det være rimelig å anta i større grad ikke tar utdanning i det hele tatt eller tar deltidsutdanning. Deltidsutdanning gir mulighet til å kombinere utdanning og arbeid, noe som gjør det enklere for personer med sosiale og økonomiske forpliktelser å fortsette i videre studier og likevel kunne opprettholde en rimelig god levestandard. På den andre siden vil deltidsstudier som regel medføre lengre

studietid og færre gjenværende år i arbeidslivet til å nedbetale utdanningsinvesteringen. Dette siste kan imidlertid trekke i retning av heltidsstudier dersom kandidaten ønsker en videre utdanning. Vi antar videre at deltidsutdanning er mer utbredt blant kvinner enn menn. Videre vil vi anta at gode karakterer stimulerer til studier generelt og spesielt til studier på heltid. De med svake karakterer forventer vi først og fremst å finne i gruppen ingen videreutdanning eller deltidsutdanning. Dessuten vil vi anta at jo høyere utdanningsmål, jo større er sannsynligheten for at kandidatene er engasjert i heltidsstudier.

4.1 Bivariate analyser av heltids- og deltidsutdanning

Tabell 4.1 viser den bivariate sammenhengen av ulike uavhengige variabler på tilbøyeligheten til å være i heltids- eller deltidsutdanning og ikke å være i utdanning i det hele tatt. Totalt sett er hele 68 prosent av alle bachelorkandidatene i heltidsutdanning et halvt år etter fullført bachelorutdanning, og syv prosent er i deltidsutdanning. 26 prosent er ikke i utdanning. Dette er en lav andel, men andelen stemmer godt over ens med resultatene til Hovdhaugen & Aamodt (2007). Mer strukturerte studier med blant annet obligatorisk oppgaveinnlevering og i en viss utstrekning krav til oppmøte, gjør det vanskeligere å være deltidsstudent nå enn tidligere.

En større andel av mennene enn av kvinnene er i heltidsutdanning ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad. Enslige er overrepresentert i forhold til gifte og samboende blant dem som holder på med en heltidsutdanning. Det samme er de som ikke har omsorg for barn. Kandidater som har tatt minst ett års høyere utdanning før bachelorgraden, er sjeldnere i videre studier enn de uten slik utdanning. De med relevant arbeidserfaring fra før de avsluttet bachelorgraden, er overrepresentert i gruppen som ikke holder på med videre studier, mens de som har tatt deler av utdanningen i utlandet, har en større andel i heltidsutdanning enn de som har tatt hele graden i Norge.

Tabellen viser også at de som har fullført graden på normert tid eller kortere, er overrepresentert blant dem som er i heltidsutdanning, mens de som har brukt mer enn normert tid oftere er å finne blant dem som ikke er i videre studier ca et halvt år etter fullført bachelorgrad.

Videre ser vi at bachelorkandidater fra NTNU i større grad er i heltidsstudier og i mindre grad ikke i utdanning, enn kandidater fra de andre lærestedene. De med teknisk-naturvitenskapelig utdanning er overrepresentert blant nyutdannede bachelorkandidater som holder på med videre studier på heltid ca et halvt år etter fullført grad. De med ”annen” faglig bakgrunn har, som forventet, en betydelig lavere andel i heltidsutdanning og en høyere andel som ikke er i videre utdanning sammenliknet med kandidater innfor de andre faggruppene.

Tabell 4.1 Bivariat sammenheng mellom heltids- eller deltidsutdanning og uavhengige variabler

	I heltids- utdanning	I deltids- utdanning	Ikke i utdanning	Antall obser- vasjoner
Kjønn				
Mann	72,4	4,4	23,2	388
Kvinne	64,8	8,0	27,2	673
Sivilstatus				
Enslig	74,9	4,9	20,2	613
Gift/samboende	57,6	9,2	33,3	448
Omsorg				
Ja	40,4	11,5	48,1	104
Nei	70,5	6,2	23,3	957
Karakterer uoppgitt				
Ja	59,0	9,5	31,4	210
Nei	69,7	6,0	24,3	851
Utdanning før bachelor				
Ja	58,8	9,2	31,9	260
Nei	70,4	5,9	23,7	801
Relevant arbeid før avsluttet utdanning				
Ja	60,0	8,7	31,3	310
Nei	70,7	5,9	23,4	751
Studert i utlandet				
Ja	77,3	4,3	18,4	207
Nei	65,2	7,3	27,5	854
Brukt mer enn normert tid				
Ja	58,2	9,2	32,7	294
Nei	71,2	5,7	23,1	767
Lærested				
Oslo	64,5	5,9	29,6	355
Bergen	66,1	7,0	26,9	327
NTNU	75,4	6,4	18,2	297
Tromsø	58,5	9,8	31,7	82
Fagfelt				
Humanistisk	66,4	8,7	24,9	414
Samfunnsvitenskapelig	69,9	5,0	25,1	438
Teknisk-naturvitenskapelig	73,1	6,0	20,9	134
Annen utdanning	50,7	6,7	42,7	75
Fornøyd med utdanning				
Ja	71,4	6,4	22,2	864
Nei	50,8	8,1	41,1	197
Planlagt høyeste grad				
Ingen grad over bachelor	33,1	6,3	60,6	175
Mastergrad	72,4	7,4	20,3	706
Ph.d	91,7	2,3	6,1	132
Annet	56,3	10,4	33,3	48
Gjennomsnitt	67,6	6,7	25,7	1061

Tabell 4.1 viser videre at kandidater som er fornøyde med bachelorutdanningen i større grad er representert innenfor gruppen som holder på med en heltidsutdanning, enn kandidater som ikke er fornøyde. De som planlegger en master eller Ph.d, er i større grad engasjert i heltidsutdanning enn de som har andre studiemål. Blant dem som har ambisjoner om en annen videre utdanning enn master eller Ph.d, er andelen som er i deltidsutdanning størst. Ca en tredjedel av disse kandidatene er ikke i utdanning et halvt år etter oppnådd bachelorgrad

Tabell 4.2 viser sammenhengen mellom den avhengige variabelen og gjennomsnitt for alder, karakterer og studentatferdsvariablene.

Tabell 4.2 Sammenheng mellom heltids- eller deltidsutdanning og gjennomsnitt for alder, karakterer og for aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes

	I heltids- utdanning	I deltids- utdanning	Ikke i utdanning	Antall obser- vasjoner
Alder	25,0 (3,943)	29,4 (9,546)	27,6 (6,921)	1061
Normaliserte karakterer	-0,074 (0,888)	0,098 (1,056)	0,170 (0,864)	1061
Aktiv deltakelse i undervisningen	0,052 (0,990)	-0,245 (1,002)	-0,072 (1,015)	1050
Bred faglig orientering	-0,016 (0,974)	0,125 (1,073)	0,009 (1,048)	1050

Som forventet er gjennomsnittsalderen høyere for de som holdt på med en deltidsutdanning eller ikke holdt på med utdanning, enn for de som er i heltidsutdanning et halvt år etter oppnådd grad. Nyutdannede bachelorer som er i heltidsutdanning, har bedre karakterer enn gjennomsnittet, mens de som holder på med utdanning på deltid eller ikke er i utdanning, har dårligere karakterer enn gjennomsnittet. De dårligste karakterene har de som ikke er under utdanning. Kandidater som holder på med heltidsstudier skårer noe bedre enn gjennomsnittet på aktiv deltakelse i undervisningen, mens de som er i deltidsstudier eller ikke i studier skårer lavere enn gjennomsnittet på aktiv deltakelse i undervisningen. Når det gjelder bred faglig orientering, er det relativt små forskjeller mellom de tre gruppene. De som er i deltidsutdanning skårer svakt høyere enn gjennomsnittet på bred faglig orientering.

Variablene over ser altså ut til å påvirke sannsynligheten for hvilken gruppe kandidaten havner i. Hvilken betydning vil den enkelte variabelen ha når vi samtidig holder de andre forklaringsvariablene konstante? I neste avsnitt skal vi undersøke dette, men som tidligere venter vi med å trekke studieambisjoner inn i analysen.

4.2 Multivariate analyser av heltids- og deltidsutdanning

Tabell 4.3 viser resultatet av multinomisk regresjon av sannsynlighetene for å være i heltidsutdanning, i deltidsutdanning eller ikke i utdanning ca et halvt år etter fullført bachelorgrad. Kandidater som ikke er i utdanning utgjør referansegruppen. Generelt har kjønn, sivilstatus, karakterer, aktiv deltakelse i undervisningen, tilfredshet med utdanningen, fag og lærested betydning for i hvilken gruppe bachelorene var i ca et halvt år etter oppnådd grad. Når vi sammenligner de enkelte gruppene med referansegruppen (ikke i utdanning) varierer det imidlertid en god del hvilke variabler som har betydning.

Tabell 4.3 Sannsynligheten for å være i heltidsutdanning og i deltidsutdanning, sammenliknet med ikke å være i utdanning ca et halvt år etter oppnådd universitetsbachelorgrad

	I heltidsutdanning/ Ikke i utdanning		I deltidsutdanning / Ikke i utdanning	
	Koeffisient	Standard-avvik	Koeffisient	Standard-avvik
Konstantledd**	2,651	1,762	-3,727	2,250
Kvinne**	-0,194	-0,172	0,655**	0,332
Gift/samboende***	-0,604***	0,164	0,018	0,292
Har omsorgsansvar	-0,367	0,283	-0,346	0,434
Alder	-0,078	0,108	0,023	0,124
Alder ²	0,000	0,002	0,000	0,002
Uoppgitt karakter**	-0,445**	0,190	0,213	0,314
Normalisert karakter***	-0,272***	0,090	-0,136	0,160
Tatt utdanning før bachelor	-0,130	0,188	0,116	0,312
Hatt relevant arbeid før avsluttet utdanning.	-0,221	0,171	0,179	0,295
Studert i utlandet	0,355*	0,216	-0,015*	0,418
Mer enn normert tid	-0,268	0,178	-0,022	0,307
Aktiv deltakelse i undervisningen***	0,101	0,084	-0,356**	0,146
Bred faglig orientering	0,028	0,080	0,072	0,138
Fornøyd***	0,866***	0,190	0,459	0,338
Humanist	0,075	0,180	0,606*	0,323
Naturvit/teknisk utd.	0,140	0,264	0,559	0,485
Annen utdanning*	-0,656**	0,301	-0,138	0,566
Bergen	-0,106	0,199	0,313	0,367
NTNU**	0,521**	0,218	0,671*	0,395
Tromsø	0,025	0,296	0,465	0,487
Antall observasjoner	1050			
- 2 log likelighet	-1482,30			

*** Signifikant på 0,01-nivå. ** Signifikant på 0,05-nivå. * Signifikant på 0,10-nivå.

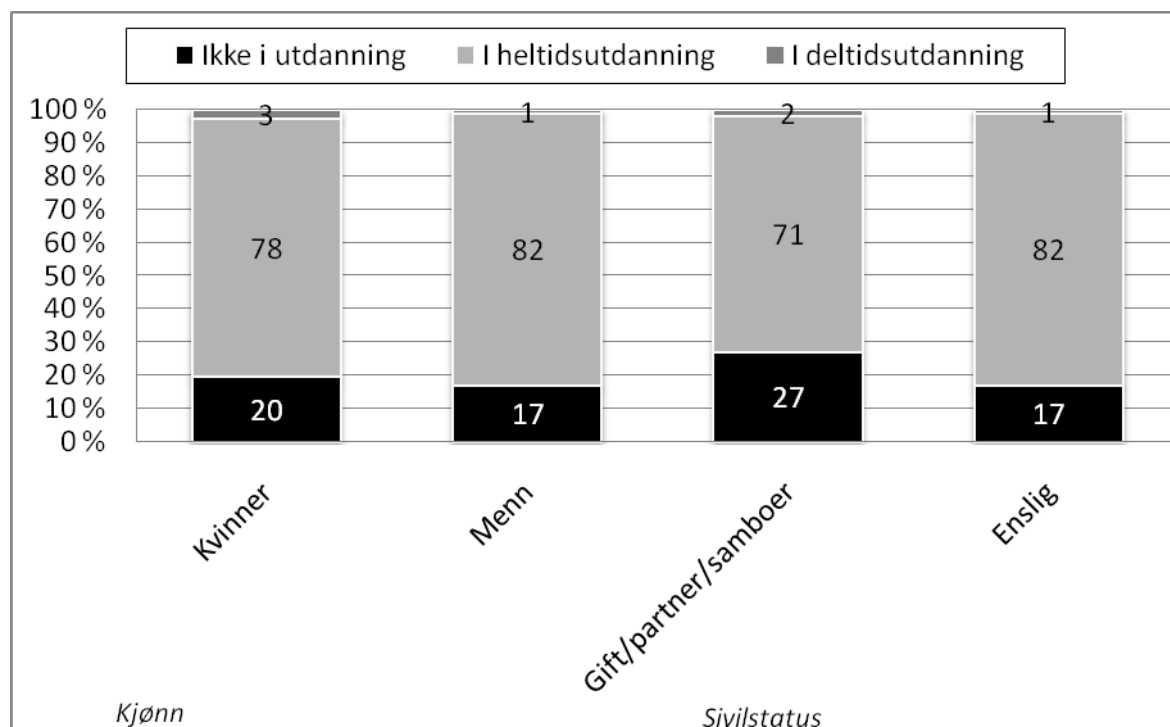
Kvinner har, som forventet, signifikant større sannsynlighet enn ellers like menn for å være i deltidsutdanning relativt til ikke å være i utdanning. Forskjellene er imidlertid små. Vi finner ingen forskjeller mellom kvinner og menn når det gjelder sannsynligheten for å være

i heltidsutdanning sammenliknet med ikke å være i utdanning. Vi har beregnet sannsynligheten for at en mannlig kandidat med kjennetegn som vår referanseperson er i heltidsutdanning, deltidsutdanning og ikke i utdanning til henholdsvis 0,82, 0,01 og 0,17. De tilsvarende sannsynlighetene for kvinner er beregnet til 0,78, 0,03 og 0,20 (se figur 4.1).

Som forventet, viser tabell 4.3 at å være gift eller samboende, sammenliknet med å være enslig, påvirker sannsynligheten for å være i heltidsutdanning relativt til ingen utdanning negativt. Heller ikke her er forskjellene store.

I figur 4.1 har vi illustrert de beregnede sannsynlighetene for å være i heltidsutdanning, deltidsutdanning eller ikke i utdanning for vår referanseperson etter kjønn og sivilstatus.

Figur 4.1 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter kjønn og sivilstatus

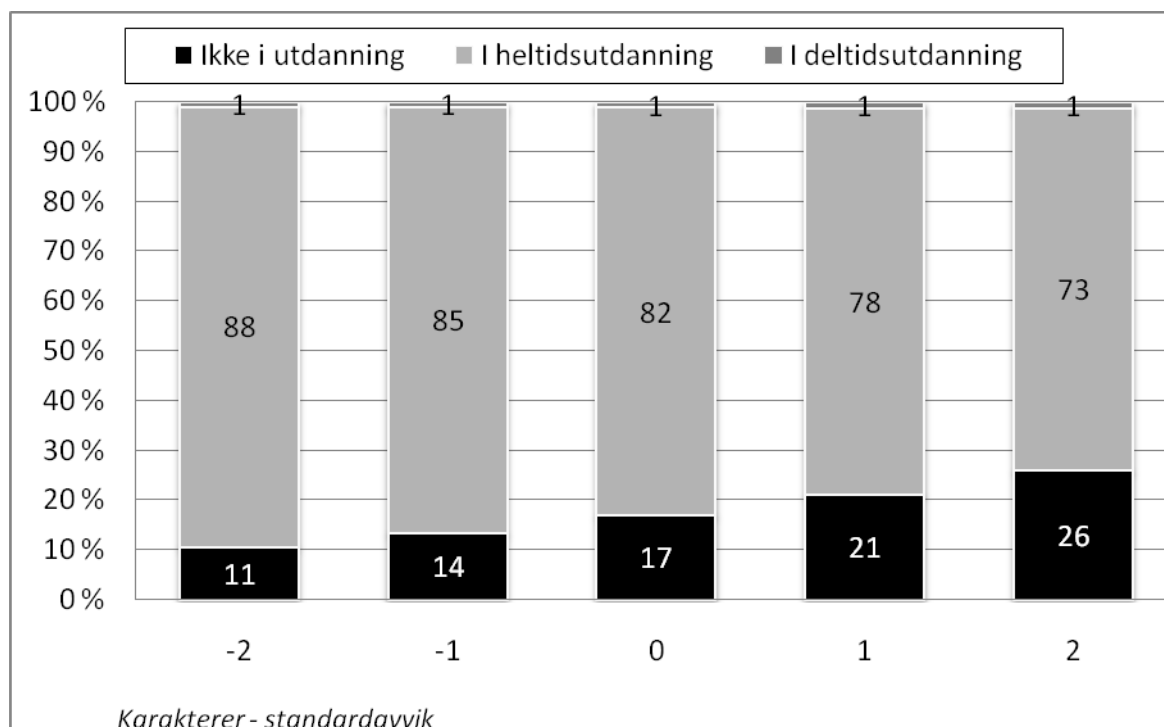
Referanseperson er en (enslig) 25 år gammel (mann), uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Vedkommende har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

Karakterer har som forventet en signifikant betydning for sannsynligheten for å være i heltidsutdanning sammenliknet med ikke å være i utdanning. Desto bedre karakterer, desto større er sannsynligheten for å være i heltidsutdanning relativt til ikke å være i utdanning. Dette kan sies å være et rimelig resultat tatt i betraktning at de som oppnådde gode karakterer i bachelorutdanningen har høye utdanningsmål (jf kapittel 2), gode forutsetninger for å gjennomføre studiene, og med stor sannsynlighet har fått oppfylt sine utdanningsønsker. Karakterer har imidlertid ingen signifikant betydning for

sannsynligheten for å være i deltidsutdanning sammenliknet med ikke å være i utdanning når vi kontrollerer for de andre variablene. Gode karakterer synes derved først og fremst å stimulere til heltidsutdanning.

Figur 4.2 viser beregnede sannsynligheter for å være i heltids- deltidsutdanning eller ikke i utdanning for vår referanseperson, avhengig av nivået på karakterene.

Figur 4.2 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbacheloror ca et halvt år etter oppnådd grad, etter karakternivå

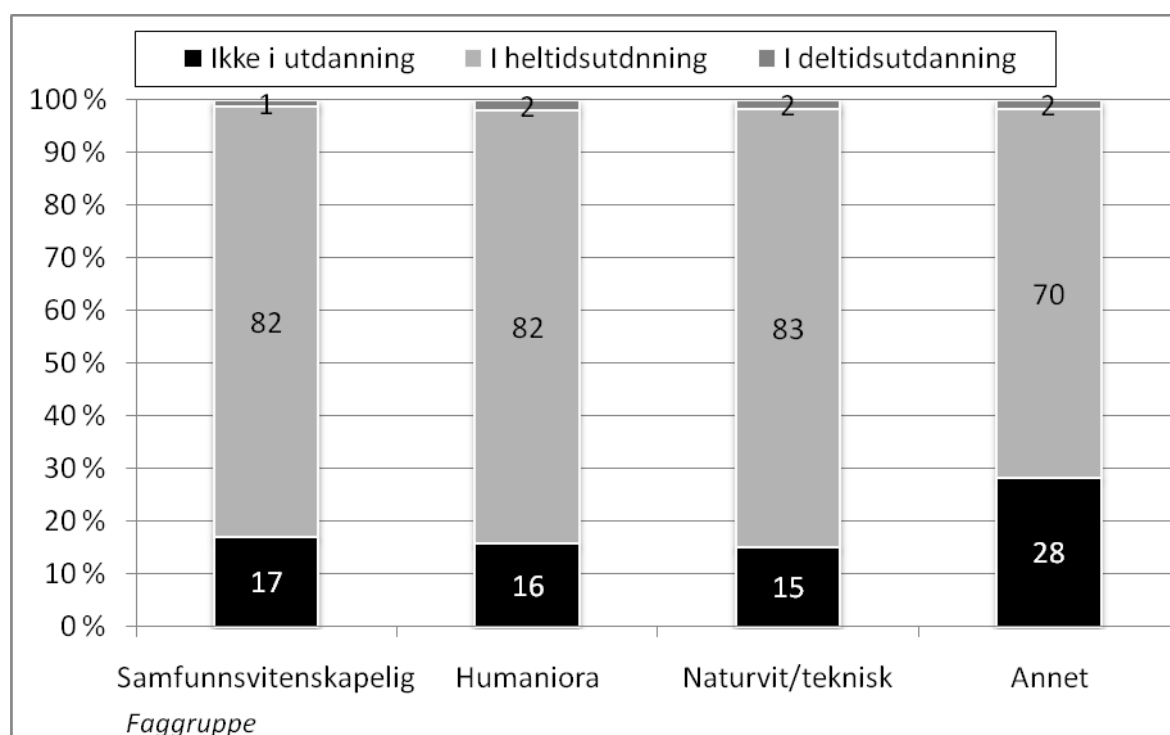
Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

Tabell 4.3 viser at jo mer aktivt kandidaten deltok i undervisningen på bachelorstudiet, jo lavere er sannsynligheten for å være i deltidsutdanning relativt til ikke å være i utdanning. Aktiv deltakelse i undervisningen ser imidlertid ikke ut til å ha betydning for sannsynligheten for å være i heltidsutdanning sammenliknet med ikke å være i utdanning. Sagt omvendt, jo mer passiv kandidaten var i undervisningen, dess høyere er sannsynligheten for at kandidaten holder på med deltidsutdanning. Dette indikerer at de som er i deltidsutdanning er en spesiell gruppe som ikke spilte en direkte rolle i undervisningen, ja kanskje nesten ikke deltok i undervisningen i det hele tatt på grunn av andre aktiviteter. Ikke uventet har de som er fornøyde med bachelorutdanningen, signifikant høyere sannsynlighet for å være i heltidsutdanning relativt til ikke å være i utdanning enn ellers like kandidater som ikke rapporterer at de er fornøyde. Det er rimelig å forvente at de som er fornøyde med bachelorutdanningen, ønsker å fortsette i utdanningssystemet etter fullført grad, sammenliknet med personer som ikke er fornøyde. Tilfredshet med bachelorutdanningen har imidlertid ingen signifikant betydning for

sannsynligheten for å være i deltidsutdanning sammenliknet med ikke å være i utdanning når vi samtidig kontrollerer for de andre variablene. Dermed synes tilfredshet med utdanningen først og fremst å stimulere til heltidsutdanning.

Å ha ”annen” utdanning reduserer sannsynligheten for å være i heltidsutdanning relativt til ikke å være i utdanning sammenliknet med samfunnsvitenskapelig utdanning. Dette resultatet kan heller ikke sies å være uventet. Innenfor ”annet”-gruppen faller typiske profesjonsliknende utdanninger som i større grad er anvendelige i arbeidsmarkedet enn de andre, mer generelle, utdanningene. Vi har i figur 4.3 illustrert hvilken betydning fagbakgrunn har for sannsynligheten for å fortsette med heltidsstudier, deltidsstudier og ikke studier i det hele tatt for vår referanseperson. Figuren viser at de med ”annen utdanning” har en beregnet sannsynlighet på 0,28 for ikke å være i utdanning og 0,70 for å være i heltidsutdanning. Til sammenlikning kan det nevnes at kandidatene fra de andre faggruppene hadde en beregnet sannsynlighet på i overkant av 0,80 for å være i heltidsstudier.

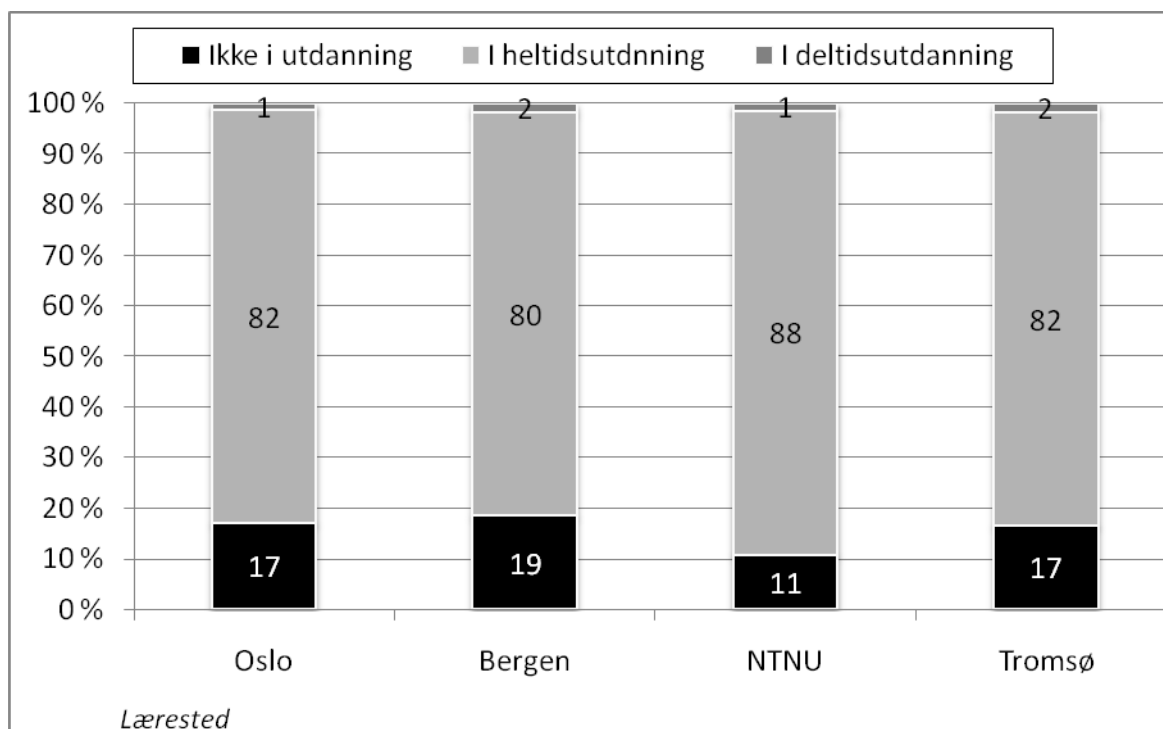
Figur 4.3 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter faggruppe

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet ved Universitetet i Oslo.

Tabell 4.3 viser at kandidater fra NTNU hadde større sannsynlighet for både å holde på med en heltidsutdanning og en deltidsutdanning (deltidsutdanning bare signifikant på 0,1-nivå), relativt til ikke å være i utdanning, sammenliknet med ellers like kandidater fra Oslo. Vi har i figur 4.4 illustrert hvordan sannsynligheten for å være i heltids- eller deltidsstudier eller ikke noe utdanning i det hele tatt, varierer for vår referanseperson.

Figur 4.4 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbachelororer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter lærested

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet samfunnsviter.

4.2.1 Studiemålets betydning for å være i heltids- eller deltidsutdanning

I analysene hittil har vi ikke inkludert studiemål, men vi må forvente at studiemål vil påvirke sannsynligheten for å være i hel- eller deltidsutdanning eller ikke å være under utdanning i det hele tatt. Det er all grunn til å tro at jo høyere studiemål, jo høyere er sannsynligheten for at kandidaten er i heltidsutdanning. Tabell 4.4 viser resultatene av en multinomisk logistisk regresjon av sannsynlighetene for å være i heltidsutdanning, i deltidsutdanning eller ikke i utdanning ca et halvt år etter fullført bachelorutdanning hvor studieambisjoner er tatt med i tillegg til de andre variablene som var med i analysen over.

At det i tillegg kontrolleres for studieambisjoner har begrenset betydning for hvilke variabler som var signifikante, med unntak av karakterer som ikke lenger har signifikant betydning. Dette er ikke uventet, da vi tidligere har funnet at karakterer har signifikant betydning for kandidatenes studiemål.

Kandidater som har planer om utdanning ut over bachelorgraden har signifikant større sannsynlighet både for å være i heltids- og deltidsutdanning sammenliknet med ikke å være i utdanning, enn de som ikke har slike planer.

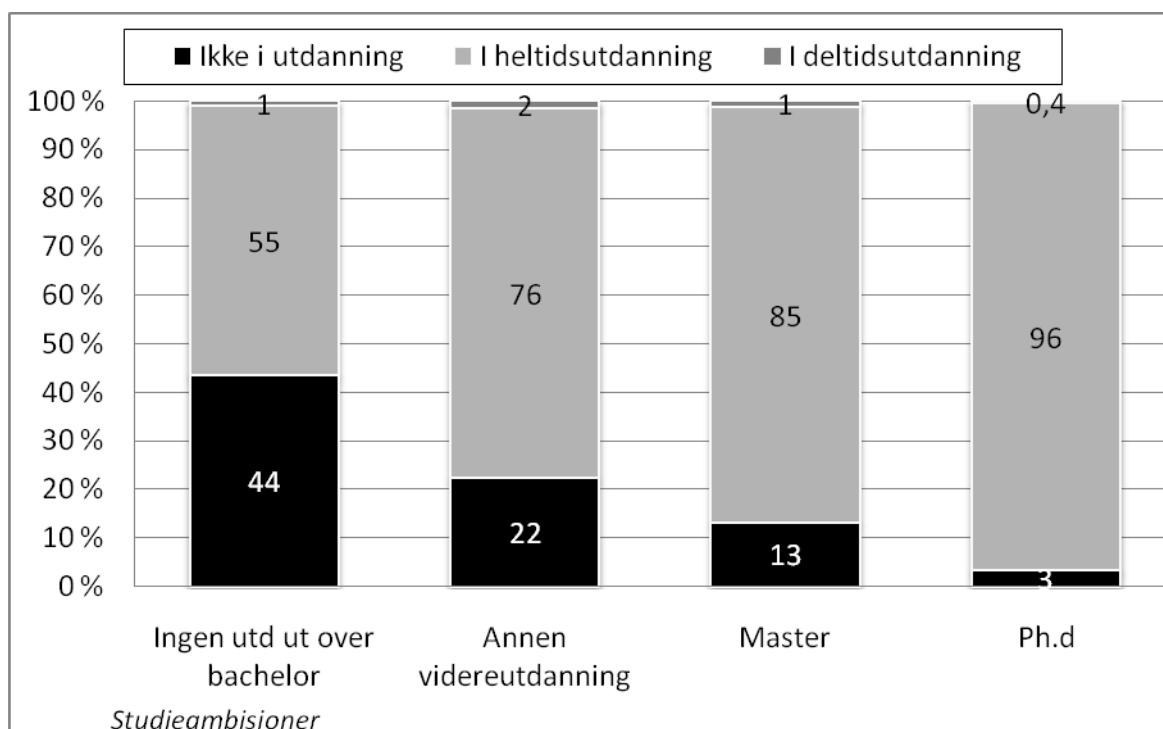
Tabell 4.4 Sannsynligheten for å være i heltidsutdanning og i deltidsutdanning, sammenliknet med ikke å være i utdanning ca et halvt år etter oppnådd universitetsbachelorgrad

	I heltidsutdanning/ Ikke i utdanning		I deltidsutdanning/ Ikke i utdanning	
	Koeffisient	Standard-avvik	Koeffisient	Standard-avvik
Konstantledd*	0,407	1,893	-5,529**	2,330
Kvinne**	-0,071	0,183	0,734**	0,337
Gift/samboende***	-0,558***	0,174	0,076	0,299
Har omsorgsansvar	-0,450	0,303	-0,501	0,448
Alder	-0,034	0,115	0,064	0,127
Alder ²	0,000	0,002	0,000	0,002
Uoppgitt karakter*	-0,557***	0,202	0,121	0,320
Normalisert karakter	-0,165*	0,096	-0,093	0,163
Tatt utdanning før bachelor	-0,184	0,202	0,127	0,321
Hatt relevant arbeid før avsluttet utdanning.	-0,204	0,181	0,181	0,299
Studert i utlandet	0,108	0,226	-0,237	0,423
Mer enn normert tid	-0,354*	0,189	-0,091	0,313
Aktiv deltakelse i undervisningen***	-0,028	0,090	-0,462***	0,150
Bred faglig orientering	-0,031	0,085	0,040	0,140
Fornøyd***	0,757***	0,203	0,335	0,344
Humanist	0,222	0,191	0,670**	0,329
Naturvit/teknisk utdanning	0,070	0,281	0,537	0,493
Annen utdanning	-0,518	0,320	0,003	0,573
Bergen	0,049	0,212	0,365	0,374
NTNU**	0,550**	0,230	0,662*	0,400
Tromsø	-0,039	0,311	0,383	0,496
Annen videreutdanning**	0,990***	0,380	1,112*	0,628
Masterutdanning***	1,628***	0,208	1,423***	0,378
Ph.d***	3,132***	0,426	1,643**	0,774
Antall observasjoner	1050			
- 2 log likelihood	1378,05			

*** Signifikant på 0,01-nivå. ** Signifikant på 0,05-nivå. * Signifikant på 0,10-nivå.

I figur 4.5 har vi illustrert betydningen av studiemål på sannsynligheten for å være i heltids- eller deltidsstudier eller ikke noe utdanning for vår referanseperson.

Figur 4.5 Beregnet sannsynlighet for heltids- og deltidsutdanning for universitetsbacheloror ca et halvt år etter oppnådd grad, etter studieambisjoner

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

Som figur 4.5 viser, er det de som har ambisjoner om Ph.d som har den høyeste beregnede sannsynligheten for å være i heltidsutdanning ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad. De har en beregnet sannsynlighet for å være i heltidsstudier på 0,96, mens tilsvarende beregnet sannsynlighet for de med masterutdanning, annen videreutdanning og ikke noen utdanning som utdanningsmål er henholdsvis 0,85, 0,76 og 0,55. De som ikke har ambisjoner om utdanning ut over bachelorgrad, hadde likevel en beregnet sannsynlighet for å delta i videre studier på heltid på 0,55. Dette kan ha sammenheng med et ønske om å forbedre karakterer fra bachelorgraden, eller ønsket om å ta enkeltfag eller en ny bachelorgrad.

4.3 Oppsummering heltids- og deltidsutdanning

Om lag tre firedeler av bachelorkandidatene holdt på med en utdanning et halvt år etter endt utdanning, og de aller fleste var i utdanning på heltid (to tredeler). Bare syv prosent av kandidatene var i deltidsutdanning. Dette er en liten andel, og kan være et resultat av at mer strukturerte studier (som følge av Kvalitetsreformen) har gjort det vanskeligere å være deltidsstudent. En analyse av sannsynligheten for å være i heltids- eller deltidsutdanning eller ikke i utdanning, viser at kjønn, sivilstatus, karakterer, tilfredshet med bachelorutdanningen, aktiv deltakelse i undervisningen under bachelorstudiet og lærested har betydning for om kandidatene var i hel- eller deltidsutdanning eller ikke i utdanning.

I de to neste kapitlene skal vi se nærmere på hva slags utdanning de nyutdannede bachelorene fra våren 2007 holdt på med et halvt år etter fullført grad.

5 Masterutdanning eller utdanning på lavere grads nivå

I forrige kapittel så vi at omtrent tre firedeler av alle kandidater holdt på med en videre utdanning et halvt år etter avsluttet bachelorgrad. De fleste tok utdanning på heltid mens en relativt beskjeden andel var i deltidsstudier. Vi så også at til tross for at noen oppgir at de ikke har planer om utdanning ut over bachelorgrad, så vet vi at en del av disse allikevel er i utdanning et halvt år etter oppnådd bachelorgrad våren 2007. Det er sannsynlig at disse holdt på med utdanning på lavere grads nivå, enten for å forbedre karakterer eller for å utvide kompetansen ved å ta en ny bachelorgrad, eller ved å ta enkeltemner på lavere grads nivå. I dette kapitlet skal vi se nærmere på i hvilken grad kandidatene er engasjert i studier på mastergradsnivå, studier på lavere grads nivå eller ikke i utdanning ca et halvt år etter fullført bachelorutdanning. Som tidligere nevnt, antar vi blant annet at de med dårlige karakterer oftere er å finne i utdanning på lavere grads nivå, mens de med gode karakterer oftere var i masterutdanning et halvt år etter oppnådd bachelorgrad.

5.1 Bivariate analyser – utdanning på mastergrads- eller lavere grads nivå

Tabell 5.1 viser sammenhengen mellom å være i masterutdanning, i utdanning på lavere grads nivå eller ikke å være i utdanning, og en del av de uavhengige variablene. Vi ser også av tabellen at totalt sett er 53 prosent av bachelorkandidatene i masterutdanning et halvt år etter eksamen, 21 prosent er i utdanning på lavere nivå, mens 26 prosent ikke er i utdanning. Tabellen viser videre at en litt større andel av mennene enn av kvinnene er i masterutdanning, mens en noe større andel av kvinnene enn av mennene er i utdanning på lavere nivå.

Enslige er overrepresentert blant dem som tar en masterutdanning, mens gifte og samboende er overrepresentert blant dem som ikke er i utdanning. De som er uten omsorgsansvar for barn, er oftere i masterutdanning enn de med omsorgsansvar. De er også oftere i utdanning på lavere grads nivå enn de som har slikt ansvar, mens de med omsorgsansvar for barn har en større andel som ikke er i utdanning.

De som har tatt noen form for høyere utdanning før de avsluttet sin bachelorutdanning, er overrepresentert blant dem som ikke er i videre utdanning, samtidig som de til en viss grad er underrepresentert blant dem som holder på med høyere utdanning på lavere nivå. Det er rimelig at de som har noe høyere utdanning fra før av, er målrettet i sin videre utdanning og i større grad enn de uten slik ballast, satser på fordypning framfor bredde når de først velger å fortsette med videre studier. Det kan selvsagt også være et resultat av hva slags utdanninger Lånekassa gir støtte til. De som har hatt relevant arbeid før de avsluttet bachelorgraden, er også overrepresentert blant dem som ikke er i videre utdanning, samtidig som de til en viss grad er underrepresentert blant dem som holder på med høyere utdanning på lavere nivå.

Tabell 5.1 Bivariat sammenheng mellom nivå på videreutdanning og uavhengige variabler

	Master- utdanning	Utd på lavere grads nivå eller lavere	Ikke i utdanning	Antall obser- vasjoner
Kjønn				
Mann	58,4	17,9	23,7	380
Kvinne	49,1	23,2	27,7	660
Sivilstatus				
Enslig	58,4	20,9	20,7	598
Gift/samboende	44,6	21,7	33,7	442
Omsorg				
Ja	35,9	15,5	48,5	103
Nei	54,3	21,9	23,8	937
Karakterer uoppgitt				
Ja	49,3	18,2	32,5	203
Nei	53,3	22,0	24,7	837
Utdanning før bachelor				
Ja	51,6	16,0	32,4	256
Nei	52,8	23,0	24,2	784
Relevant arbeid før avsluttet utdanning				
Ja	49,0	18,5	32,6	298
Nei	53,9	22,4	23,7	742
Studert i utlandet				
Ja	64,9	16,3	18,8	202
Nei	49,5	22,4	28,0	838
Brukt mer enn normert tid				
Ja	46,7	20,1	33,2	289
Nei	54,7	21,7	23,6	751
Lærested				
Oslo	55,3	14,6	30,1	349
Bergen	49,1	23,4	27,5	320
NTNU	54,3	27,3	18,4	293
Tromsø	47,4	19,2	33,3	78
Fagfelt				
Humanistisk	48,1	26,4	25,4	405
Samfunnsvitenskapelig	53,1	21,3	25,5	431
Teknisk-naturvitenskapelig	68,5	10,0	21,5	130
Annen utdanning	44,6	12,2	43,2	74
Fornøyd med utdanning				
Ja	57,3	20,1	22,7	847
Nei	31,6	26,4	42,0	193
Planlagt høyeste grad				
Ingen grad over bachelor	1,8	34,3	63,9	166
Mastergrad	60,3	19,1	20,6	695
Ph.d	87,9	6,1	6,1	132
Annet	17,0	48,9	34,0	47
Gjennomsnitt	52,5	21,3	26,3	1040

Tabell 5.1 viser også at kandidater som har tatt deler av sitt studium i utlandet oftere er i masterutdanning, og sjeldnere er i høyere utdanning på lavere grads nivå eller ikke i utdanning, enn de som ikke har hatt utenlandsopphold. Dermed framstår de som har studert i utlandet som en meget ambisiøs og målrettet gruppe. De som har brukt mer enn normert tid på å fullføre bachelorutdanningen, er sjeldnere i utdanning enn de som har brukt normert tid eller kortere. Samtidig var de som har fullført utdanningen på normert tid eller kortere overrepresentert i gruppen som holdt på med masterutdanning.

Kandidater fra NTNU er i mindre grad enn kandidater fra de andre lærestedene, ikke i utdanning og i større grad i utdanning på lavere grads nivå ca et halvt år etter oppnådd bachelorgrad. Kandidater fra Oslo har den laveste andelen i utdanning på lavere grads nivå, samtidig som de sammen med kandidatene fra NTNU har den høyeste andelen som er i gang med utdanning på masternivå. Det er imidlertid ikke store forskjeller mellom lærestedene i andelen som holdt på med masterutdanning.

Kandidater med en teknisk-naturvitenskapelig utdanning er overrepresentert blant dem som tar utdanning på masternivå ca et halvt år etter fullført bachelorgrad. Kandidater innenfor denne faggruppen har dessuten den laveste andelen som holdt på med utdanning på lavere grads nivå, og framstår derved som svært målrettet. Bachelorkandidatene med utdanning innenfor faggruppen "annen utdanning" (de med utdanning innen økonomi, pedagogikk eller sosial- og helsefag) har den største andelen som ikke er i utdanning, samtidig som de har den laveste andelen som er i gang med utdanning på masternivå.

De som er fornøyde med bachelorutdanningen de har tatt, er overrepresentert i gruppen som er i gang med masterutdanning et halvt år etter at de hadde oppnådd grad og underrepresentert blant dem som ikke var i utdanning. Det omvendte var tilfelle for de som ikke sa seg fornøyde med bachelorutdanningen; de er i mindre grad enn gjennomsnittet engasjert i masterutdanning, og oftere ikke engasjert i videre studier.

De fleste av bachelorene som har mastergrad eller Ph.d som høyeste studiemål, er allerede i gang med utdanning på masternivå et halvt år etter at de oppnådde bachelorgraden. Blant dem som ikke har planer om utdanning ut over bachelor holder ca en tredjedel på med utdanning på lavere grads nivå. Bachelorkandidater som har planer om "annet" som høyeste utdanningsmål er overrepresentert blant dem som er i utdanning på lavere nivå.

Tabell 5.2 viser sammenhengen mellom å være i masterutdanning, i utdanning på lavere grads nivå og ikke i utdanning, og gjennomsnittsalder, karakterer og studentatferd. Gjennomsnittsalderen er, som vi har sett tidligere, høyere for de som ikke er i utdanning enn for dem som har fortsatt med utdanning; masterutdanning eller utdanning på lavere grads nivå.

Tabell 5.2 Sammenheng mellom nivå på videreutdanning og gjennomsnitt for alder, karakterer og for aktiv deltakelse i undervisning og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes

	I master- utdanning	I utdanning på lavere grads nivå eller lavere	Ikke i utdanning	Antall obser- vasjoner
Alder	25,4 (4,922)	25,3 (4,903)	27,6 (6,921)	1040
Normaliserte karakterer	-0,208 (0,851)	0,324 (0,947)	0,170 (0,864)	1040
Aktiv deltakelse i undervisningen	0,123 (0,966)	-0,197 (1,013)	-0,072 (1,015)	1029
Bred faglig orientering	-0,028 (0,9985)	0,056 (0,968)	0,009 (1,048)	1029

Tabell 5.2 viser også at de som er i masterutdanning gjennomsnittlig har bedre karakterer enn de som holder på med lavere grads utdanning eller ikke er i utdanning. Samtidig ser vi at de som fortsetter i utdanning på lavere grads nivå har dårligere karakterer enn de som ikke er i utdanning.

Når det gjelder studentatferdsvariablene, viser tabell 5.2 at de som holder på med en masterutdanning, skårer over gjennomsnittet på aktivitet i undervisningen, mens de som holder på med utdanning på lavere grads nivå har en skåre som ligger klart under gjennomsnittet. Bred faglig orientering ser derimot ut til å ha liten betydning for om kandidaten holder på med masterutdanning, utdanning på lavere grads nivå, eller ikke er i utdanning ca et halvt år etter fullført bachelorutdanning. I neste avsnitt skal vi se i hvilken grad disse bivariate sammenhengene holder seg når vi også kontrollerer for de andre forholdene som har betydning for å delta i de ulike typene utdanning.

5.2 Multivariate analyser – utdanning på mastergrads- eller lavere grads nivå

Hvordan vil de nevnte forholdene påvirke sannsynligheten for å være i gang med utdanning på masternivå, holde på med utdanning på lavere grads nivå eller for ikke å være i utdanning når vi holder ulike faktorer konstant? Tabell 5.3 viser resultatet av en multinomisk logistisk regresjon av sannsynligheten for å være i de ulike typene utdanning eller ikke å være i utdanning et halvt år etter oppnådd bachelorgrad.

Tabellen viser at kjønn, sivilstand, karakterer, utenlandsopphold, aktiv deltakelse i undervisningen, tilfredshet, faggruppe og lærested generelt har betydning for hvorvidt kandidatene var engasjert i ulike typer utdanning.

Tabell 5.3 Sannsynlighet for å være i masterutdanning og i utdanning på lavere grads nivå, relativt til ikke å være i utdanning ca et halvt år etter fullført bachelorutdanning

	I masterutdanning/ Ikke i utdanning		I utdanning på lavere grads nivå/ Ikke i utdanning	
	Koeffisient	Standard-avvik	Koeffisient	Standard-avvik
Konstantledd	2,973*	1,569	1,903	1,964
Kvinne**	-0,272	0,179	0,214	0,215
Gift/samboende***	-0,586***	0,172	-0,363*	0,201
Har omsorgsansvar	-0,297	0,294	-0,351	0,369
Alder	-0,143	0,093	-0,139	0,118
Alder ²	0,002	0,001	0,002	0,002
Uoppgitt karakter	-0,337*	0,197	-0,383	0,246
Normalisert karakter***	-0,476***	0,097	0,161	0,110
Tatt utdanning før bachelor	0,045	0,195	-0,311	0,242
Hatt relevant arbeid før avsluttet utdanning.	-0,235	0,180	-0,218	0,216
Studert i utlandet***	0,497**	0,222	-0,117	0,278
Mer enn normert tid	-0,167	0,187	-0,258	0,222
Aktiv deltakelse i undervisningen**	0,145*	0,088	-0,109	0,101
Bred faglig orientering	0,023	0,084	0,063	0,098
Fornøyd***	1,084***	0,210	0,462**	0,229
Humanist	-0,035	0,189	0,354*	0,215
Naturvit/teknisk utd.***	0,465*	0,273	-0,707*	0,377
Annen utdanning*	-0,559*	0,314	-0,784*	0,433
Bergen***	-0,319	0,211	0,455*	0,252
NTNU***	0,389*	0,227	0,803***	0,268
Tromsø	-0,041	0,311	0,339	0,384
Antall observasjoner	1050			
- 2 log likelihood	-1854,04			

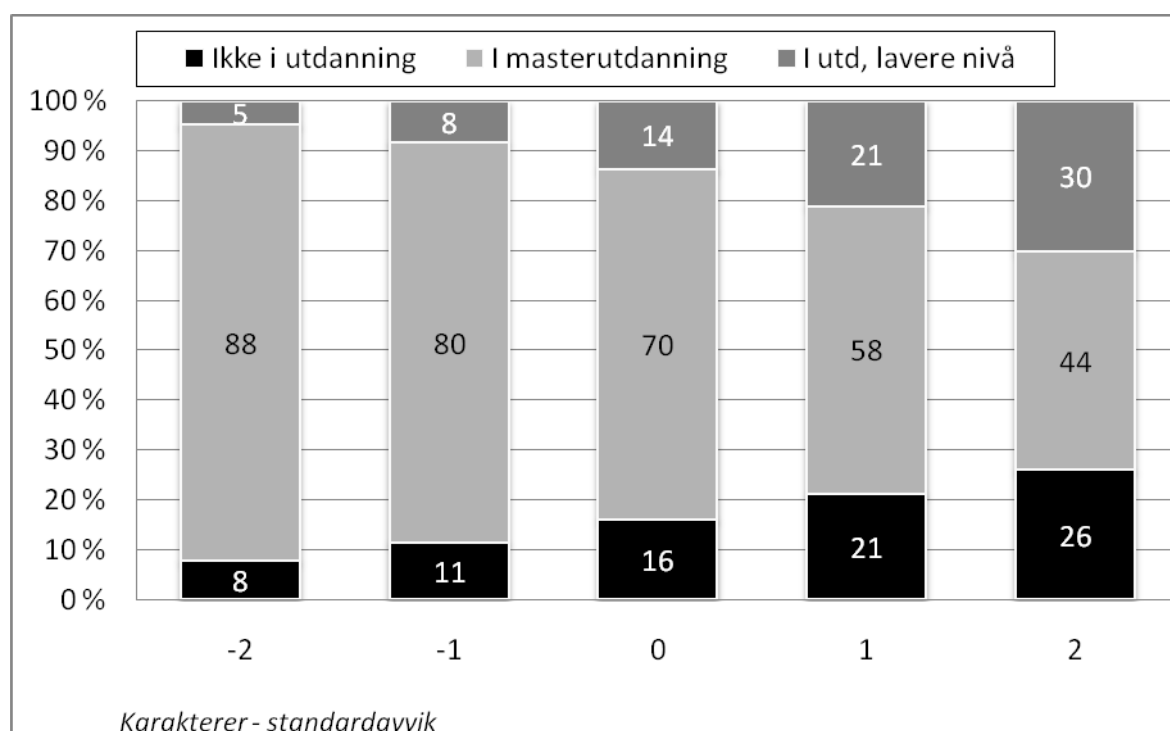
*** Signifikant på 0,01-nivå. ** Signifikant på 0,05-nivå. * Signifikant på 0,10-nivå.

Tabell 5.3 viser at gifte og samboende hadde signifikant lavere sannsynlighet enn ellers like enslige for å holde på med studier på mastergradsnivå eller lavere grads nivå (bare signifikant på 0,1-nivå), relativt til ikke å være i noen form for høyere utdanning. Mens gifte og samboere hadde en beregnet sannsynlighet på 0,61 for å være i masterutdanning og 0,25 for ikke å være i utdanning, var de tilsvarende tallene for enslige 0,70 og 0,16. Det er altså ingen store forskjeller mellom enslige og gifte og samboende i de beregnede sannsynlighetene for å være i utdanning på lavere nivå. De beregnede sannsynlighetene for å være i ulike typer utdanning er illustrert i figur 5.2 for vår referanseperson.

Karakterer har, som forventet, betydning for sannsynligheten for å være i masterutdanning relativt til ikke å være i utdanning. Sannsynligheten for å være i masterutdanning i forhold til ikke å være i utdanning øker jo bedre (lavere) karakterene er. Dette er et rimelig resultat med tanke på at opptak på masterprogrammer gjerne krever karakterer på et visst nivå.

Figur 5.1 viser beregnede sannsynligheter for å være i de ulike typene utdanning, eller ikke i utdanning, for vår referanseperson, avhengig av karakterer. Som tidligere, har vi illustrert sammenhengen for karakterer i intervallet ± 2 standardavvik.

Figur 5.1 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbacheloror ca et halvt år etter fullført grad, etter karakterer

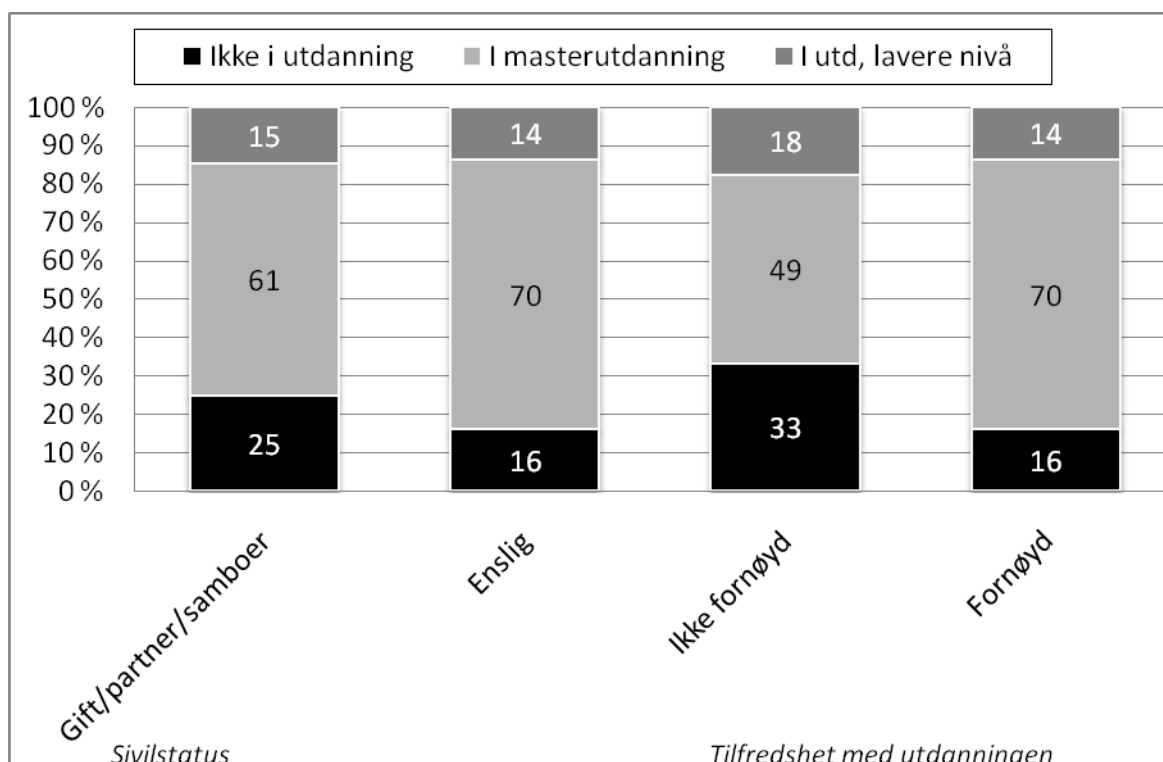

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

Videre ser vi av tabell 5.3 at sannsynligheten for å holde på med en utdanning på masternivå, sammenliknet med ikke å være i utdanning, øker dersom deler av bachelorstudiet er tatt i utlandet. Dette resultatet er også i tråd med antakelser gjort i kapittel 1.4.3. De med studieopphold i utlandet er sannsynligvis en positivt selektert gruppe som er spesielt interesserte i utdanningen, og som takler studenttilværelsen godt.

Å være fornøyd med bachelorutdanningen øker sannsynligheten for å være i en eller annen form for høyere utdanning ca et halvt år etter oppnådd grad. Figur 5.2 viser de beregnede sannsynlighetene for å være i de ulike typene utdanning for vår referanseperson avhengig av om personen er fornøyd eller ikke med bachelorutdanningen.

Figur 5.2 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter fullført grad, etter sivilstatus og tilfredshet med utdanningen

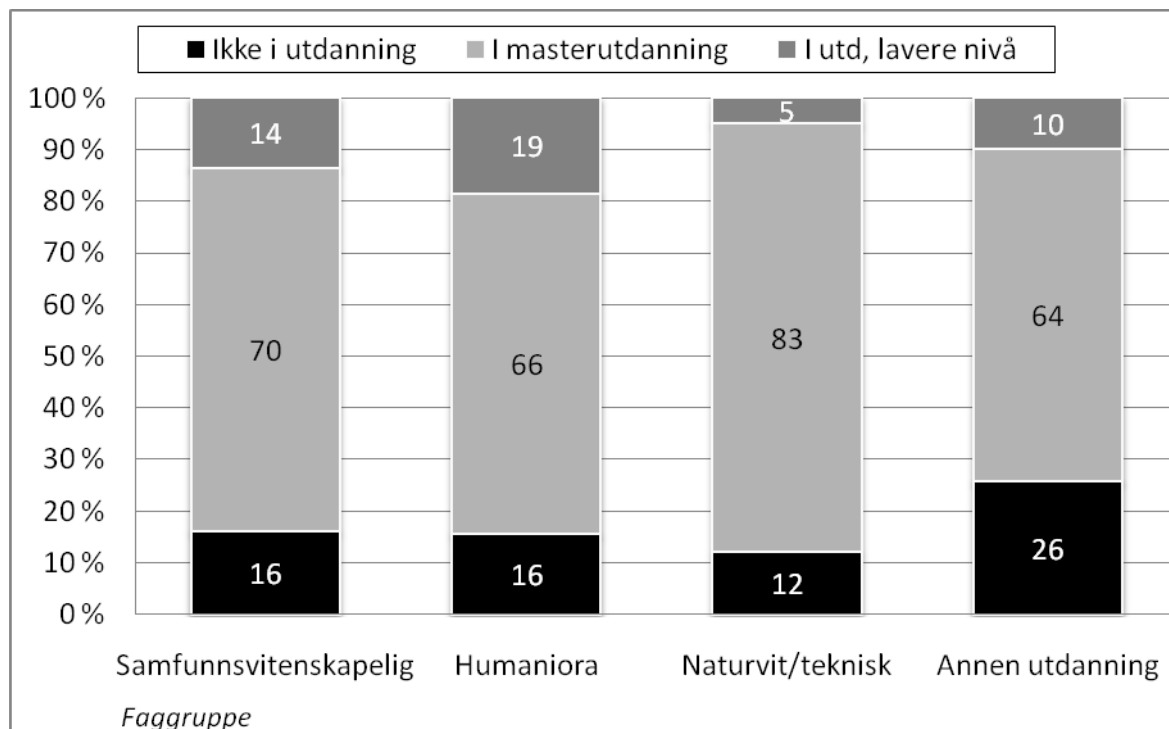

Referanseperson er en mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

Tabell 5.3 viser også at det er visse forskjeller mellom enkelte av faggruppene, men disse er kun signifikant forskjellige på 0,10-nivå. De med teknisk-naturvitenskapelig utdanning har signifikant høyere sannsynlighet for å være i masterutdanning og lavere sannsynlighet for å være i utdanning på lavere nivå, relativt til ikke å være i utdanning, sammenliknet med ellers like kandidater med samfunnsvitenskapelig utdanning. De med "annen utdanning" hadde signifikant lavere sannsynlighet for å være både i masterutdanning og i utdanning på lavere nivå, relativt til ikke å være i utdanning, enn ellers like kandidater med samfunnsvitenskapelig utdanning. Figur 5.3 viser at for vår referanseperson innebærer forskjellene etter fagfelt beregnede sannsynligheter for å være i masterutdanning på 0,83 og for ikke å være i videre studier på 0,12 dersom han har en naturvitenskapelig og teknisk utdanning. Tilsvarende tall for de med "annen utdanning" er 0,64 og 0,26. Dette illustrerer at selv blant kandidatene som har de mest yrkesrettede utdanningene, er det mange som fortsetter med en masterutdanning. Videre illustrerer resultatene veldig klart at kandidater i naturvitenskapelige og tekniske fag har en svært høy sannsynlighet for å fortsette med masterstudier. Kandidater innenfor humaniora har signifikant høyere sannsynlighet for å være i utdanning på lavere nivå, relativt til ikke å være i studier (signifikant bare på 0,1-nivå), enn ellers like samfunnsvitere. Dette innebærer en beregnet sannsynlighet for å være i lavere nivå's utdanning er 0,19, for å være i masterstudier på 0,66, og for ikke å være i videre studier på 0,16. At kandidater i humaniora skiller seg negativt ut med den høyeste beregnede sannsynligheten for å være i lavere nivå's utdanning, er ikke uventet og

gjenspeiler nok det tidligere påpekte faktum at humanister er en gruppe som lenge har hatt arbeidsmarkedsproblemer.

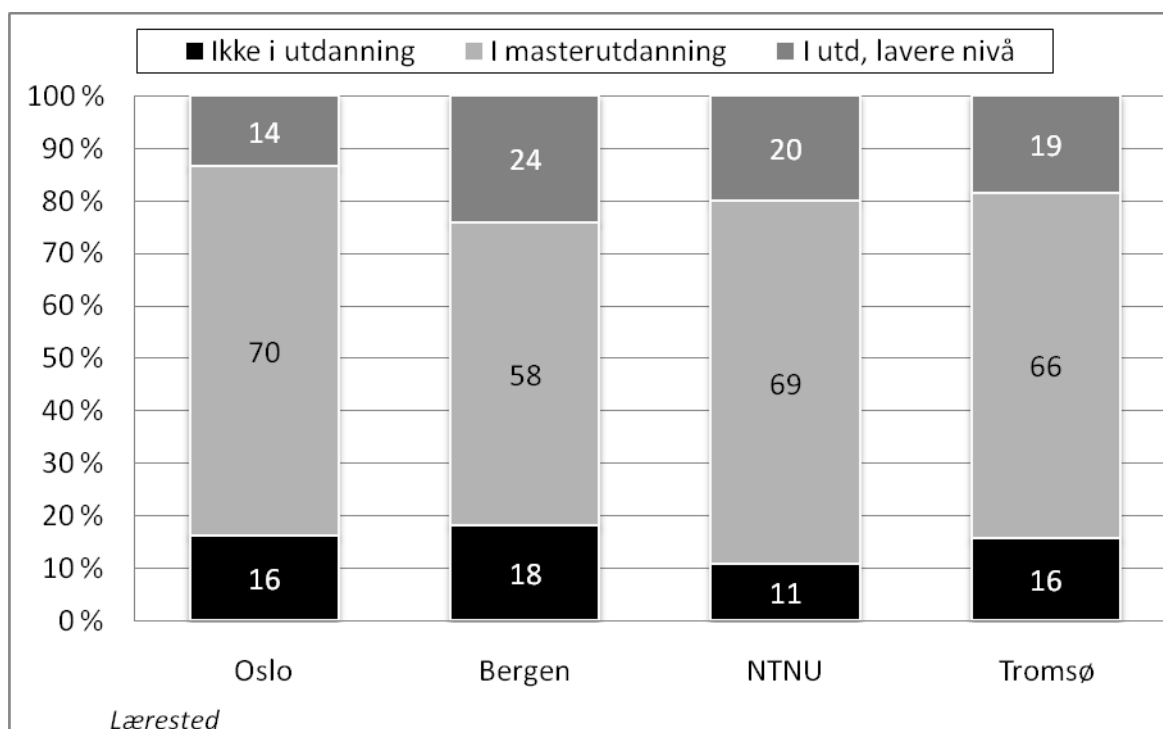
Figur 5.3 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbachelorere ca et halvt år etter fullført grad, etter faggruppe

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet ved Universitetet i Oslo.

Kandidater fra NTNU har noe større sannsynlighet for å være i utdanning både på masternivå (bare signifikant på 0,1-nivå) og lavere nivå utdanning, relativt til ikke å være i utdanning, sammenliknet med kandidater fra Universitet i Oslo. Forskjellene er illustrert i figur 5.4, og viser at vår referanseperson har en beregnet sannsynlighet for ikke å være i utdanning, i lavere nivå utdanning og masterutdanning på henholdsvis 0,11, 0,20 og 0,69 dersom han er utdannet ved NTNU. Dersom kandidaten er utdannet i Oslo er sannsynligheten for å være i masterutdanning 0,70, for å være i utdanning på lavere grads nivå 0,14, og 0,16 for ikke å være i utdanning. Forskjellene har sannsynligvis sammenheng med forskjellig arbeidsmarked i Oslo og Trondheim. Nyutdannede bachelorer fra Universitetet i Bergen har større sannsynlighet for å være i utdanning på lavere grads nivå relativt til ikke å være i utdanning, enn sammenliknbare kandidater utdannet ved Universitetet i Oslo (bare signifikant på 0,1-nivå). I figur 5.4 ser vi at kandidater fra Universitetet i Bergen har den høyeste beregnede sannsynligheten for å være i studier på lavere grads nivå (0,24) og for ikke å være engasjert i videre studier (0,18). Samtidig har de den laveste beregnede sannsynligheten for å være i masterstudier (0,58).

Figur 5.4 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbachelorere ca et halvt år etter fullført grad, etter lærested

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter.

5.2.1 Studiemålets betydning for å være i masterutdanning eller i utdanning på lavere grads nivå

I analysen hittil har vi ikke tatt hensyn til hvilke studieambisjoner kandidatene har. Vi har sett at studieambisjoner har signifikant betydning for om nyutdannede bachelorer fortsetter i videreutdanning. Vi må forvente at studieambisjoner også har betydning for hvorvidt kandidatene et halvt år etter bacheloreksamen tar videreutdanning på ulike nivåer. Vi forventer at jo mer ambisiøse studiemål, jo høyere er sannsynlighetene for å være i masterutdanning. Tabell 5.4 viser resultatet av analysen av sannsynligheten for å være i ulike typer utdanning når vi også tar hensyn til kandidatens studieambisjoner.

Sammenligner vi resultatene i tabell 5.4 med de tidligere resultatene i tabell 5.3, ser vi at kjønn, studieopphold i utlandet og å ha deltatt aktivt i undervisningen under bachelorstudiene ikke lenger er signifikante i noen av modellene. Dette har nok for en stor del sammenheng med at disse forholdene samvarierer med studieambisjoner. Ellers er det små endringer i koeffisientene når studieambisjonene inkluderes i analysene.

Tabell 5.4 Sannsynlighet for å være i masterutdanning og i utdanning på lavere grads nivå, relativt til ikke å være i utdanning ca et halvt år etter fullført bachelorutdanning

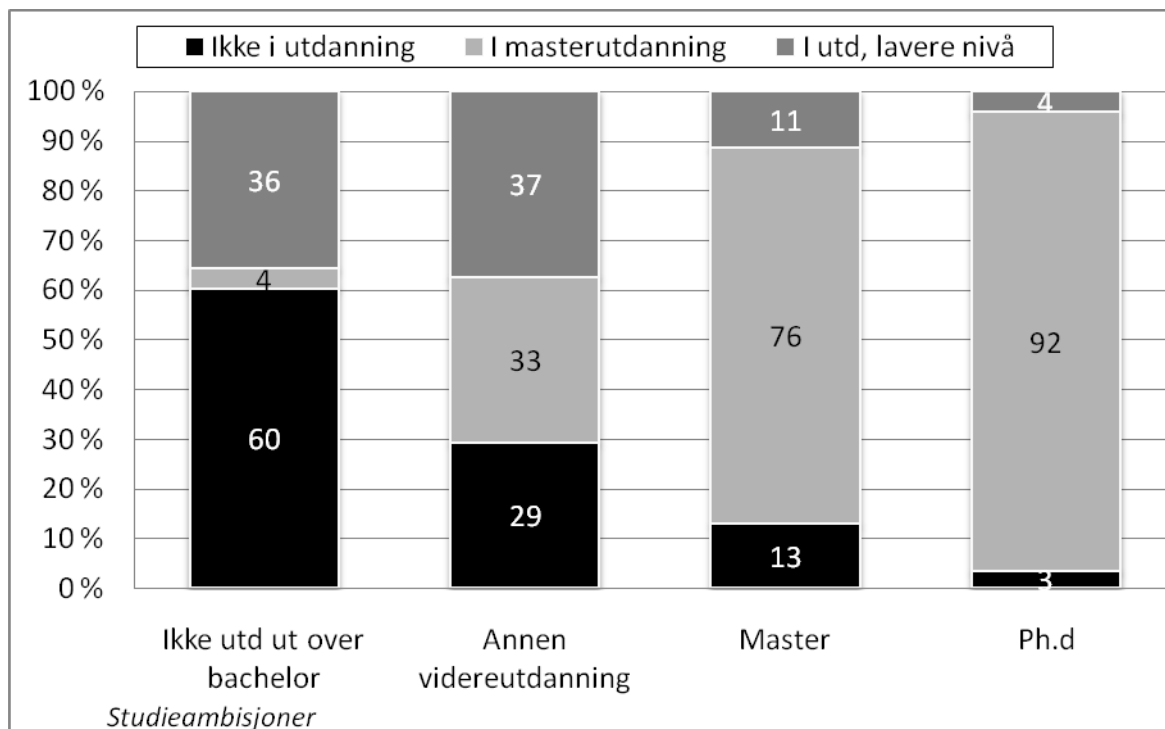
	I masterutdanning/ Ikke i utdanning		I utdanning lavere grads nivå eller lavere/ Ikke i utdanning	
	Koeffisient	Standard-avvik	Koeffisient	Standard-avvik
Konstantledd	-2, 885	1,884	0,962	2,035
Kvinne	-0,103	0,201	0,261	0,219
Gift/samboende**	-0,469**	0,194	-0,354*	0,205
Har omsorgsansvar	-0,549	0,337	-0,453	0,375
Alder	-0,052	0,105	-0,106	0,121
Alder ²	0,001	0,001	0,001	0,002
Uoppgitt karakter*	-0,470*	0,220	-0,391	0,250
Normalisert karakter***	-0,413***	0,110	0,157	0,111
Tatt utdanning før bachelor	-0,006	0,222	-0,289	0,247
Hatt relevant arbeid før avsluttet utdanning.	-0,271	0,202	-0,244	0,218
Studert i utlandet	0,154	0,239	-0,186	0,284
Mer enn normert tid	-0,308	0,210	-0,347	0,226
Aktiv deltakelse i undervisningen	-0,009	0,100	-0,161	0,105
Bred faglig orientering	-0,051	0,096	0,040	0,099
Fornøyd***	1,008***	0,236	0,424*	0,233
Humanist	0,159	0,212	0,386*	0,218
Naturvit/teknisk utd.***	0,565*	0,313	-0,640*	0,383
Annen utdanning	-0,373	0,366	-0,758*	0,436
Bergen***	-0,321	0,239	0,497*	0,255
NTNU***	0,272	0,254	0,833***	0,271
Tromsø	-0,275	0,342	0,255	0,392
Annen videreutdanning***	2,833***	0,746	0,766*	0,393
Masterutdanning***	4,477***	0,603	0,396*	0,229
Ph.d***	5,981***	0,707	0,708	0,551
Antall observasjoner	1050			
- 2 log likelihood	1600,22			

*** Signifikant på 0,01-nivå. ** Signifikant på 0,05-nivå. * Signifikant på 0,10-nivå.

Tabell 5.4 viser at alle som har ambisjoner om å ta en videreutdanning, uansett nivå, har en signifikant høyere sannsynlighet for å være i utdanning på masternivå, relativt til ikke å være i utdanning, enn de uten slike ambisjoner. Vi ser at jo høyere studiemål, jo høyere er koeffisientene og jo sterkere er sammenhengen. Videre ser vi at de som har ”annen videreutdanning” eller masterutdanning som studiemål, også har høyere sannsynlighet for å være i lavere nivåes utdanning, relativt til ikke å være i utdanning, enn ellers like

kandidater som ikke har planer om videre utdanning (bare signifikant på 0,1-nivå). Vi har illustrert disse resultatene for vår referanseperson i figur 5.5.

Figur 5.5 Beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå og ikke i utdanning for universitetsbachelorere ca et halvt år etter fullført grad, etter studieambisjoner

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

Figuren viser at de som ikke har planer om studier ut over bachelorgrad har en beregnet sannsynlighet for ikke å være i utdanning på 0,60, for å være i utdanning på lavere nivå på 0,36 og i masterutdanning på 0,04. Utdanning på lavere nivå er altså ikke uvanlig, selv blant nyutdannede som ikke har noen uttalte utdanningsambisjoner utover bachelorgraden. Denne gruppen består sannsynligvis både av personer som tar opp fag fra bachelorutdanningen for å forbedre karakterer, og personer som ønsker en annen bachelorutdanning eller å ta flere enkeltemner på bachelornivå.

Ser vi på de med "annen videreutdanning" som utdanningsmål, har disse en beregnet sannsynlighet for ikke å være i utdanning på 0,29, for å være i utdanning på lavere nivå på 0,37 og i masterutdanning på 0,33. Det er overraskende at den beregnede sannsynligheten for å være i masterutdanning er såpass høy i denne gruppen. Dette kan være kandidater som tar enkeltemner på masternivå, men som ikke planlegger å fullføre graden. Mange som har oppgitt "annen videreutdanning" har også spesifisert dette svaret med at de ikke vet hva som kommer til å være deres høyeste fullførte utdanning.

De som har mastergrad som utdanningsmål, har en beregnet sannsynlighet for ikke å være i utdanning ca et halvt år etter fullført bachelorutdanning på 0,13, for å være i utdanning på

lavere nivå's utdanning på 0,11 eller i masterutdanning på 0,76, mens de tilsvarende tallene for de som har Ph.d som utdanningsmål var 0,03, 0,04 og 0,92. De beregnede sannsynlighetene viser at de som har en mastergrad eller Ph.d som utdanningsmål, i stor grad var i gang med masterstudier et halvt år etter fullført bachelorgrad.

5.3 Oppsummering masterutdanning eller utdanning på lavere grads nivå

I dette kapitlet har vi sett at drøyt halvparten av bachelorkandidatene holdt på med en masterutdanning, mens én av fem fortsatt holdt på med utdanning på lavere grads nivå. Det er kanskje noe overraskende at såpass mange holder på med en utdanning på lavere nivå. Dette kan være personer som ønsker å forbedre karakterer eller ønsker en bredere faglig plattform. Analysen av sannsynligheten for å være i masterutdanning, i utdanning på lavere nivå eller ikke i utdanning, viser at en rekke forhold har en selvstendig betydning for hvilken av de tre nevnte gruppene kandidatene var i. Dette gjelder kjønn, sivilstatus, karakterer, om deler av studiet er tatt i utlandet, studentatferd under bachelorstudiet, tilfredshet med bachelorutdanningen, fagfelt og lærested.

6 Utdanning innenfor eget eller annet fagfelt

I forrige kapittel studerte vi nivået (mastergrad eller lavere nivå's utdanning) på videreutdanningen kandidaten deltok i et halvt år etter eksamen. I dette kapitlet skal vi i tillegg til utdanningsnivå også se på fagfeltet på videreutdanningen. For at det ikke skal bli for mange grupper, har vi funnet det hensiktsmessig å skille mellom kandidatenes fagfelt fra bachelorutdanningen (omtalt som "eget fagfelt") og andre fagfelt. Dette betyr at vi vil ha en avhengig variabel med fem mulige utfall (ingen utdanning, utdanning på lavere nivå i eget fagfelt, utdanning på lavere nivå i annet fagfelt, utdanning på masternivå i eget fagfelt og utdanning på masternivå i annet fagfelt).

De forgående analysene indikerer at jo dårligere (høyere) karakterer, dess høyere sannsynlighet for å være i lavere nivå's utdanning, og jo lavere sannsynlighet for å være i masterutdanning (se for eksempel figur 5.2). Dette tyder på at kandidater som er i videreutdanning på lavere grads nivå, gjennomsnittlig består av kandidater med dårligere karakterer enn de som er i videreutdanning på masternivå. Som tidligere nevnt, er det rimelig å anta at denne gruppen vil domineres av personer som tar opp fag for å forbedre karakterene, personer som av ulike grunner ønsker flere bachelorgrader, eller som bare ønsker enkeltemner på lavere grads nivå. Forbedring av karakterene kan øke muligheten for innpass i arbeidslivet eller for å komme inn på et mastergradsprogram. De som tar opp igjen enkeltemner innenfor eget fagfelt, ser antakeligvis for seg en karriere innenfor dette feltet. De som skifter fagfelt, består sannsynligvis hovedsakelig av personer som i utgangspunktet føler seg svakt kvalifiserte, og som anser at den beste måten å styrke sin faglige kompetanse på er ved å gå i bredden. Skifte av fagfelt kan selvsagt også indikere feilvalg. Vi vil tro at jo svakere karakterer kandidatene har i utgangspunktet, desto større er sannsynligheten for at de fortsetter innenfor annet fagfelt. Når det gjelder de som er i videre utdanning på masternivå, vil vi anta at mye av de samme typene mekanismer vil gjøre seg gjeldende. Jo bedre karakterer, jo større er muligheten for å bli tatt opp på masterstudiet innenfor eget fagfelt, og for at kandidaten vil føle seg bekvem med sitt opprinnelige fagvalg. Dette både med tanke på videre studier og arbeidsmarkedskarriere. Jo dårligere karakterer, jo mer usikker vil kandidaten være i forhold til eget fagvalg, og jo vanskeligere vil det ofte være å bli tatt opp på masterstudier innenfor eget fagfelt. Vi antar også at de som er fornøyde med bachelorutdanningen i større grad er i utdanning innenfor eget fagfelt, enn kandidater som ikke har gitt en positiv vurdering av bachelorutdanningen. De som ikke er tilfredse, forventes oftere å være i utdanning innenfor et annet fagfelt.

6.1 Bivariate analyser – utdanning innenfor eget eller annet fagfelt

Tabell 6.1 viser sammenhengen mellom å være i utdanning innenfor eget eller annet fagfelt og de uavhengige variablene. Totalt sett er 44 prosent av kandidatene i masterutdanning innenfor eget fagfelt, 10 prosent er i masterutdanning i annet fagfelt, ni prosent er i lavere grads utdanning innenfor eget fagfelt, 13 prosent innenfor lavere nivå's utdanning i annet fagfelt, mens 25 prosent ikke er engasjert i videre utdanning et halvt år etter eksamen.

Tabell 6.1 Bivariat sammenheng mellom nivå og fagfelt på videreutdanning og uavhengige variabler

	Masterutd. eget fagfelt	Masterutd. annet fag- felt	Lavere nivå utd. eget fagfelt	Lavere nivå utd. annet fagfelt	Ikke i utdan- ning	Antall obser- vasjoner
Kjønn						
Mann	50,9	8,9	8,6	9,7	21,8	371
Kvinne	39,6	9,9	8,7	14,7	27,1	654
Sivilstatus						
Enslig	49,8	9,3	9,2	9,2	12,0	590
Gift/samboende	35,4	9,9	8,0	14,0	32,6	435
Omsorg						
Ja	29,7	6,9	5,9	9,9	47,5	101
Nei	45,2	9,8	9,0	13,2	22,7	924
Karakterer uoppgitt						
Ja	41,8	8,0	7,5	10,9	31,8	201
Nei	44,2	10,0	9,0	13,3	23,5	824
Utdanning før bachelor						
Ja	41,9	10,3	7,1	9,1	31,6	253
Nei	44,3	9,3	9,2	14,1	23,1	772
Relevant arbeid før avsluttet utdanning						
Ja	40,3	9,2	9,8	8,8	31,9	295
Nei	45,1	9,7	8,2	14,5	22,5	730
Studert i utlandet						
Ja	55,5	10,0	8,0	8,5	18,0	200
Nei	40,8	9,5	8,8	13,9	26,9	825
Brukt mer enn normert tid						
Ja	38,2	9,1	8,1	12,3	32,3	285
Nei	45,8	9,7	8,9	13,1	22,4	740
Lærested						
Oslo	48,4	7,5	7,2	7,5	29,3	345
Bergen	42,2	7,6	10,5	13,3	26,3	315
NTNU	40,6	14,6	8,7	19,1	17,0	288
Tromsø	40,3	7,8	7,8	11,7	32,5	77
Fagfelt						
Humanistisk	42,2	6,8	10,1	16,8	24,1	398
Samfunnsvitenskapelig	42,7	11,3	8,7	13,0	24,3	424
Teknisk/naturvitenskapelig	56,6	12,4	6,2	3,9	20,9	129
Annen utdanning	35,1	9,5	5,4	6,8	43,2	74
Fornøyd med utdanning						
Ja	48,1	9,8	9,0	11,4	21,7	837
Nei	23,9	8,5	7,4	19,7	40,4	188
Planlagt høyeste grad						
Ingen grad over bachelor	1,2	0,6	12,8	22,0	63,4	164
Mastergrad	50,4	11,0	8,5	11,0	19,2	683
Ph.d	72,5	16,0	4,6	1,5	5,3	131
Annet	14,9	2,1	8,5	40,4	34,0	47
Gjennomsnitt	43,7	9,6	8,7	12,9	25,2	1025

Tabellen viser at menn er overrepresentert innenfor gruppen av de som holder på med masterutdanning innenfor eget fagfelt, og til en viss grad er underrepresentert blant dem

som holder på med lavere nivå's utdanning innenfor et annet fagfelt eller ikke er i utdanning. Tabellen viser også at enslige og personer uten omsorg for barn, i større grad er i masterutdanning innenfor eget fagfelt enn gifte og samboende og personer med omsorg for barn. Både de som har tatt noen form for høyere utdanning før bachelorgraden, og de med relevant arbeidserfaring, er litt sjeldnere å finne i en annen utdanning på lavere nivå.

Gruppen kandidater som har tatt deler av bachelorutdanningen i utlandet, har en større andel som er i gang med en masterutdanning innenfor eget fagfelt, samtidig som de har en mindre andel som holder på med lavere grads utdanning innenfor et annet fagfelt eller ikke er i utdanning. De som har brukt mer enn normert tid er overrepresentert blant dem som ikke er i utdanning, mens de som har brukt normert tid eller kortere på å oppnå bachelorgraden, er overrepresentert blant dem som holder på med masterutdanning innenfor eget fagfelt.

Tabellen viser dessuten at bachelorkandidater fra Universitetet i Oslo oftere er i masterutdanning innenfor eget fagfelt enn kandidater fra de andre breddeuniversitetene. Kandidater fra NTNU har den største andelen som holder på både med masterutdanning og lavere nivå's utdanning innenfor et annet fagfelt, samtidig som de har den laveste andelen som ikke er i utdanning et halvt år etter fullført bachelorgrad.

De med ”annen utdanning” holder i mindre grad enn de andre faggruppens kandidater på med masterutdanning innenfor eget fagfelt, og med lavere nivå's utdanning (innenfor eget eller annet fagfelt), samtidig som de har den største andelen som ikke er i utdanning.

Tabellen viser også at de som var fornøyde med bachelorutdanningen oftere tar masterutdanning innenfor eget fagfelt, og sjeldnere utdanning på lavere grads nivå innenfor annet fagfelt, enn de som ikke var fornøyde med bachelorutdanningen. De som ikke var fornøyde med bachelorutdanningen er, som vi tidligere har sett, sjeldnere i utdanning enn de som var fornøyde.

Igjen ser vi at blant dem som har høye studieambisjoner, er en større andel i gang med en masterutdanning, både innenfor eget eller annet fagfelt, sammenliknet med dem som ikke har planer om utdanning ut over bachelorgraden. De som ikke har planer om høyere utdanning enn bachelor, holder oftere på med utdanning på lavere grads nivå innenfor eget eller annet fagfelt eller er ikke i utdanning. De som har oppgitt at de har planer om ”annen” utdanning, er overrepresentert blant dem som holder på med utdanning på lavere grads nivå innenfor et annet fagfelt. Den samme gruppen er også godt representert innenfor gruppen av de som ikke er i utdanning.

Tabell 6.2 viser igjen at gjennomsnittsalderen er noe høyere for de som ikke var i utdanning, ellers er den tilnærmet lik for de andre gruppene (mellom 25 og 25,5 år). Den samme tabellen viser også at de som holder på med masterutdanning innenfor sitt eget fagfelt, gjennomsnittlig har de beste karakterene, de i masterutdanning innenfor annet fagfelt de nest beste, de i videreutdanning på lavere nivå innenfor eget fagfelt de nest

dårligste og de dårligste karakterene av samtlige grupper har de i lavere nivå's utdanning innefor annet fagfelt.

Tabell 6.2 *Sammenheng mellom nivå og fagfelt på videreutdanning og gjennomsnitt for alder, karakterer og for aktiv deltakelse i undervisning og bred faglig orientering. Standardavvik i parentes*

	Masterutd. eget fagfelt	Masterutd. annet fagfelt	Lavere nivå's utd. eget fagfelt	Lavere nivå's utd. annet fagfelt	Ikke i utdanning	Antall observasjoner
Alder	25,5 (5,054)	25,1 (4,277)	25,3 (4,755)	25,3 (5,018)	27,7 (7,063)	1025
Normaliserte karakterer	-0,242 (0,839)	-0,051 (0,890)	0,212 (0,977)	0,400 (0,922)	0,146 (0,859)	1025
Aktiv deltakelse i undervisningen	0,125 (0,964)	0,114 (0,981)	-0,231 (1,017)	-0,174 (1,014)	-0,085 (1,032)	1014
Bred faglig orientering	-0,018 (0,994)	-0,071 (0,948)	0,061 (0,954)	0,053 (0,980)	0,003 (1,050)	1014

Når det gjelder studentatferden i bachelorstudiet, ser vi av tabell 6.2 at de som er i masterutdanning skårer høyere på aktiv deltakelse i undervisningen enn de som er i utdanning på lavere grads nivå eller ikke er i utdanning. Det er imidlertid små forskjeller i skåren innenfor de enkelte utdanningsnivåene. Når det gjelder hvorvidt kandidaten har vært bredt faglig orientert eller ikke, varierer denne lite mellom de ulike gruppene.

I de neste analysene skal vi undersøke om disse sammenhengene opprettholdes når vi samtidig kontrollerer for de andre forholdene som kan ha betydning for type videre utdanning.

6.2 Multivariate analyser – utdanning innenfor eget eller annet fagfelt

Tabell 6.3 viser resultatet av den multinomiske logistiske regresjonsanalysen av sannsynlighetene for å være i masterutdanning innenfor eget fagfelt, i masterutdanning innenfor et annet fagfelt, i utdanning på lavere grads nivå innenfor eget fagfelt og i utdanning på lavere grads nivå innenfor annet fagfelt, relativt til ikke å være i utdanning. Generelt har kjønn, sivilstatus, karakterer, utenlandsopphold, aktiv deltakelse i undervisningen, tilfredshet med utdanningen, faggruppe og lærested betydning for i hvilken gruppe kandidaten befinner seg i ca et halvt år senere. De nevnte forholdene påvirker imidlertid sannsynlighetene forskjellig for de ulike gruppene.

De bivariate analysene i tabell 6.1 viser at kvinner har en lavere andel i masterutdanning innenfor eget fagfelt enn menn. Når vi kontrollerer for flere forhold samtidig, ser vi av tabell 6.3 at kvinner har lavere sannsynlighet for å holde på med masterutdanning innenfor eget fagfelt enn sammenliknbare menn, relativt til ikke å være i utdanning. Kjønn er imidlertid ikke av signifikant betydning når det gjelder sannsynligheten for å være i noen av de andre gruppene.

Tabell 6.3 viser også at gifte og samboende har lavere sannsynlighet for å holde på med masterutdanning innenfor samme fagfelt, relativt til ikke å være i utdanning, enn ellers like enslige. Gifte og samboende har også noe lavere sannsynlighet for å være i utdanning på lavere grads nivå innenfor eget fagfelt enn enslige, relativt til ikke å være i utdanning. Denne forskjellen er imidlertid kun signifikant på 0,10-nivå.

Karakterer har, som forventet, betydning for å være i flere av de ulike utdanningsgruppene. Særlig betydning ser karakterer ut til å ha for hvorvidt kandidaten er i masterutdanning innenfor eget fagfelt, sammenliknet med ikke å være i utdanning. Desto bedre (lavere) karakterer, desto større er sannsynligheten for å være i masterutdanning innenfor eget fagfelt, sammenliknet med ikke å være i utdanning. Samtidig ser vi av tabell 6.3 at sannsynligheten for å være i masterutdanning innenfor et annet fagfelt relativt til ikke å være i utdanning, også øker noe jo bedre karakterene er. Denne forskjellen er imidlertid kun signifikant på 0,10-nivå. Jo dårligere karakterer, desto større er sannsynligheten for å være i utdanning på lavere grads nivå innenfor et annet fagfelt, relativt til ikke å være i utdanning. Dette er i tråd med de bivariate resultatene. Resultatene kan indikere at de som skifter fagfelt, hovedsakelig er personer som i utgangspunktet er svakt kvalifiserte innenfor eget fagfelt av ulike grunner, og som anser at den beste måten å styrke sin faglige basis på, er å utvide i bredden. Imidlertid kan noen fagfelt være nokså overlappende på enkelte områder (for eksempel samfunnsvitenskap og humaniora) slik at skifte av fagfelt ikke nødvendigvis betyr at kandidaten går faglig i "bredden".

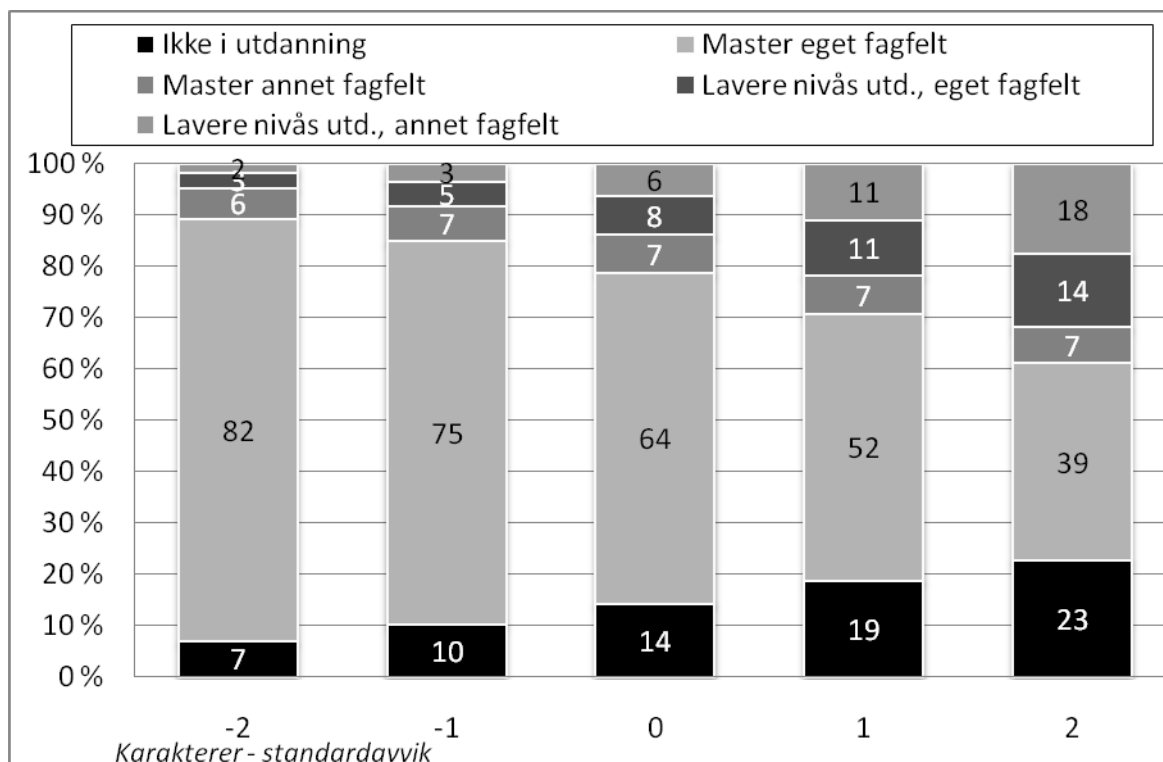
Tabell 6.3 Sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning. Multinomisk logit.

	Master eget fagfelt/ikke i utdanning		Master annet fagfelt/ikke i utdanning		Lavere nivå's utd. eget fagfelt/ikke i utdanning		Lavere nivå's utd. annet fagfelt/ikke i utdanning	
	Koeffisient	Standardavvik	Koeffisient	Standardavvik	Koeffisient	Standardavvik	Koeffisient	Standardavvik
Konstantledd	2,842*	1,646	2,190	2,850	1,716	2,711	1,504	2,393
Kvinne**	-0,395**	0,190	-0,095	0,278	-0,121	0,283	0,302	0,262
Gift/samboende***	-0,648***	0,183	-0,303	0,261	-0,465*	0,273	-0,276	0,236
Har omsorgsansvar	-0,272	0,315	-0,209	0,508	-0,333	0,531	-0,290	0,449
Alder	-0,141	0,097	-0,185	0,174	-0,178	0,163	-0,137	0,143
Alder ²	0,002	0,001	0,002	0,002	0,002	0,002	0,001	0,002
Uoppgitt karakter	-0,312	0,207	-0,610*	0,331	-0,463	0,339	-0,384	0,294
Normalisert karakter***	-0,487***	0,104	-0,261*	0,145	0,094	0,148	0,281**	0,132
Tatt utdanning før bachelor	-0,042	0,206	0,314	0,300	-0,213	0,327	-0,381	0,295
Hatt relevant arbeid før avsluttet utdanning	-0,289	0,190	-0,139	0,281	0,146	0,278	-0,571**	0,271
Studert i utlandet**	0,528**	0,233	0,354	0,329	0,062	0,355	-0,256	0,338
Mer enn normert tid	-0,198	0,198	-0,096	0,292	-0,204	0,302	-0,300	0,266
Aktiv deltakelse i underv.**	0,152	0,093	0,246*	0,136	-0,148	0,134	-0,019	0,121
Bred faglig orientering	0,029	0,089	0,021	0,131	0,064	0,131	0,075	0,117
Fornøyd***	1,197***	0,230	0,616*	0,327	0,917***	0,341	0,182	0,266
Humanist	0,070	0,201	-0,414	0,300	0,346	0,291	0,365	0,251
Naturvit/teknisk***	0,462	0,287	0,305	0,386	-0,262	0,462	-1,252**	0,527
Annen utdanning	-0,656**	0,334	-0,353	0,498	-0,820	0,597	-0,843	0,543
Bergen**	-0,357	0,222	-0,079	0,349	0,338	0,327	0,566*	0,313
NTNU***	0,213	0,241	1,062***	0,341	0,344	0,362	1,102***	0,320
Tromsø	-0,084	0,327	0,105	0,521	0,145	0,524	0,520	0,467
Antall observasjoner					1014			
- 2 log likelihood					2563,84			

*** Signifikant på 0,01-nivå. ** Signifikant på 0,05-nivå. * Signifikant på 0,10-nivå.

I figur 6.1 illustreres sammenhengen mellom de beregnede sannsynlighetene for å være i de ulike utdanningsgruppene og for ikke å være i utdanning, og karakterer for vår referanseperson. Sammenhengen er vist for karakterer i intervallet ± 2 standardavvik.

Figur 6.1 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbachelorer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter karakternivå

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, er fornøyd med utdanningen, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

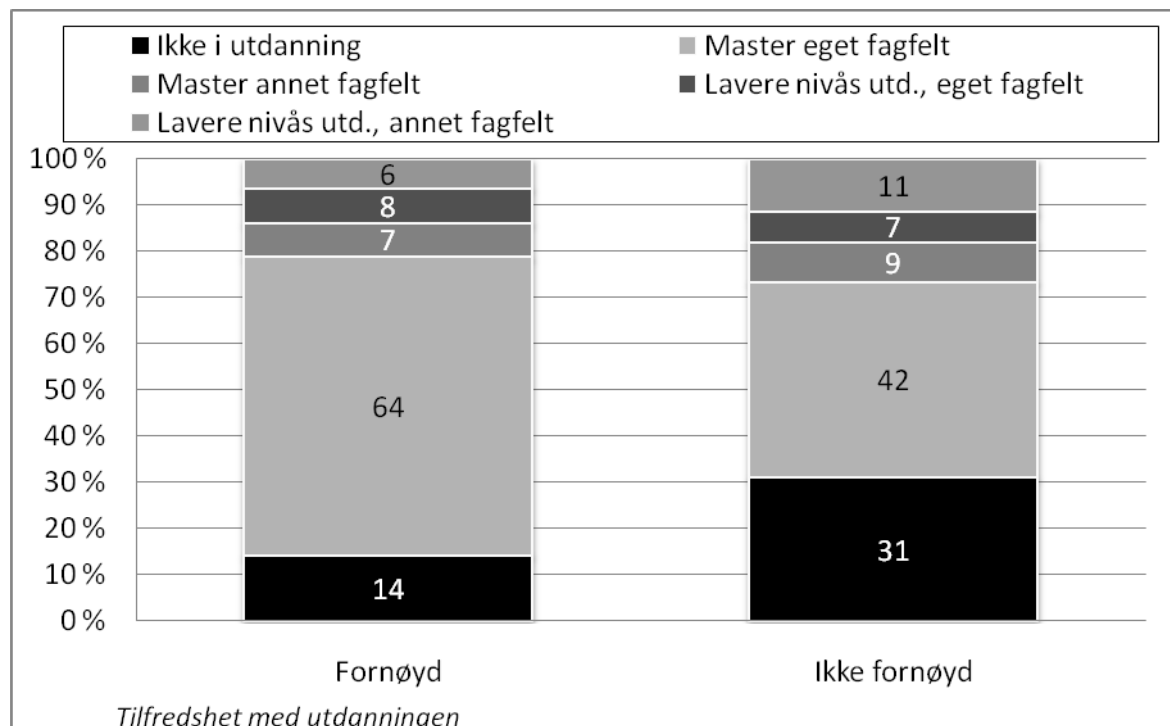
Tabell 6.3 viser at de som har hatt relevant arbeidserfaring før de avsluttet bachelorgraden, har signifikant lavere sannsynlighet for å holde på med utdanning på lavere grads nivå innenfor et annet fagfelt, enn de som ikke har slik erfaring, relativt til ikke å være i utdanning.

Å ha studert i utlandet gir imidlertid økt sannsynlighet for å være i utdanning på masternivå innenfor eget fagfelt relativt til ikke å være i utdanning, sammenliknet med dem som ikke har hatt utenlandsopphold i forbindelse med bachelorutdanningen.. Også dette resultatet peker hen mot at de med utenlandsopphold bak seg, er en positivt selektert gruppe.

Tabell 6.3 viser at nyutdannede bachelorer som er fornøyd med utdanningen de har tatt, har større sannsynlighet for å være i utdanning innenfor eget fagfelt både på masternivå og bachelornivå, relativt til ikke å være i utdanning, enn kandidater som ikke gir en positiv samlet vurdering av bachelorutdanningen. Det kan altså se ut til at de som er fornøyd med

bachelorutdanningen primært ønsker å fortsette innenfor samme fagfelt, enten i form av masterstudier eller på lavere grads nivå enn de som ikke er fornøyd med utdanningen. Vi har i figur 6.2 illustrert disse resultatene for vår referanseperson.

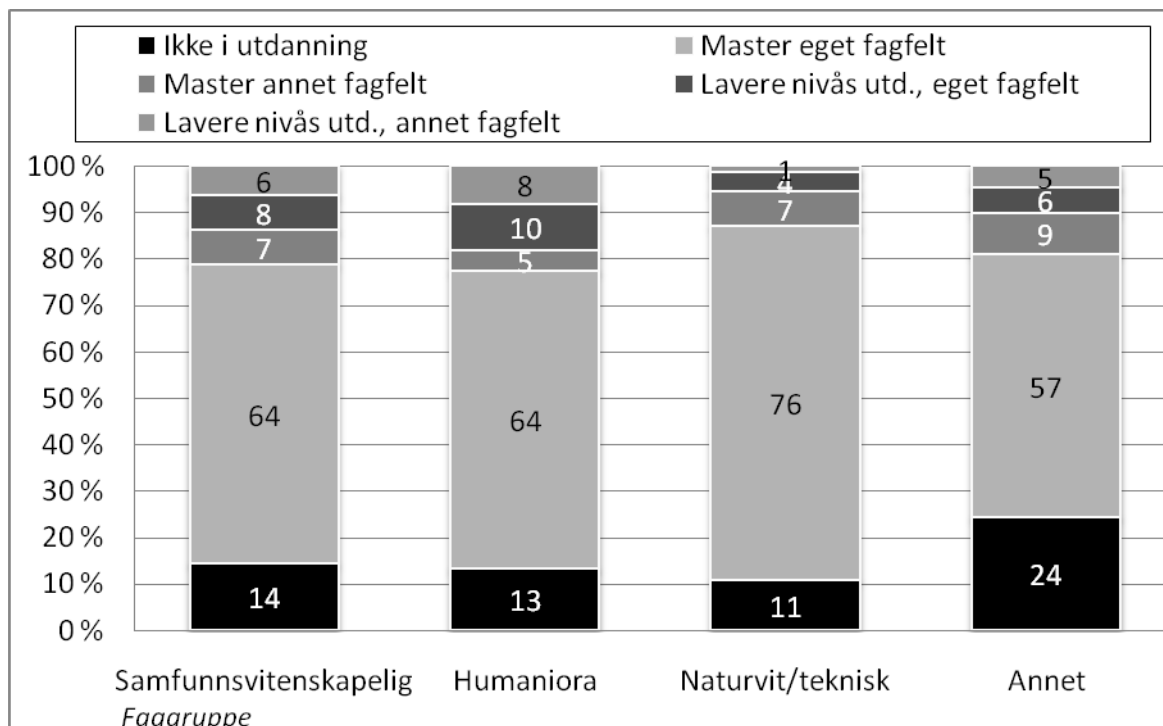
Figur 6.2 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbachelorere ca et halvt år etter oppnådd grad, etter samlet tilfredshet med utdanningen

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

Videre ser vi av tabell 6.3 at de med teknisk-naturvitenskapelig utdanning, har signifikant lavere sannsynlighet for å holde på med utdanning på lavere grads nivå innenfor et annet fagområde, relativt til ikke å være i utdanning, enn ellers like kandidater med samfunnsvitenskapelig utdanning. Tabellen viser også at de som har utdanning innenfor faggruppen ”annen utdanning” har signifikant lavere sannsynlighet enn de med samfunnsvitenskapelig utdanning for å være i masterutdanning innenfor eget fagfelt, relativt til ikke å være i utdanning. Figur 6.3 illustrerer disse resultatene for vår referanseperson. Vi ser at de med naturvitenskapelig og teknisk bakgrunn hadde en beregnet sannsynlighet for å være i masterutdanning innenfor eget fagfelt på 0,76, mens den tilsvarende beregnede sannsynligheten for de med ”annen utdanning” er 0,57.

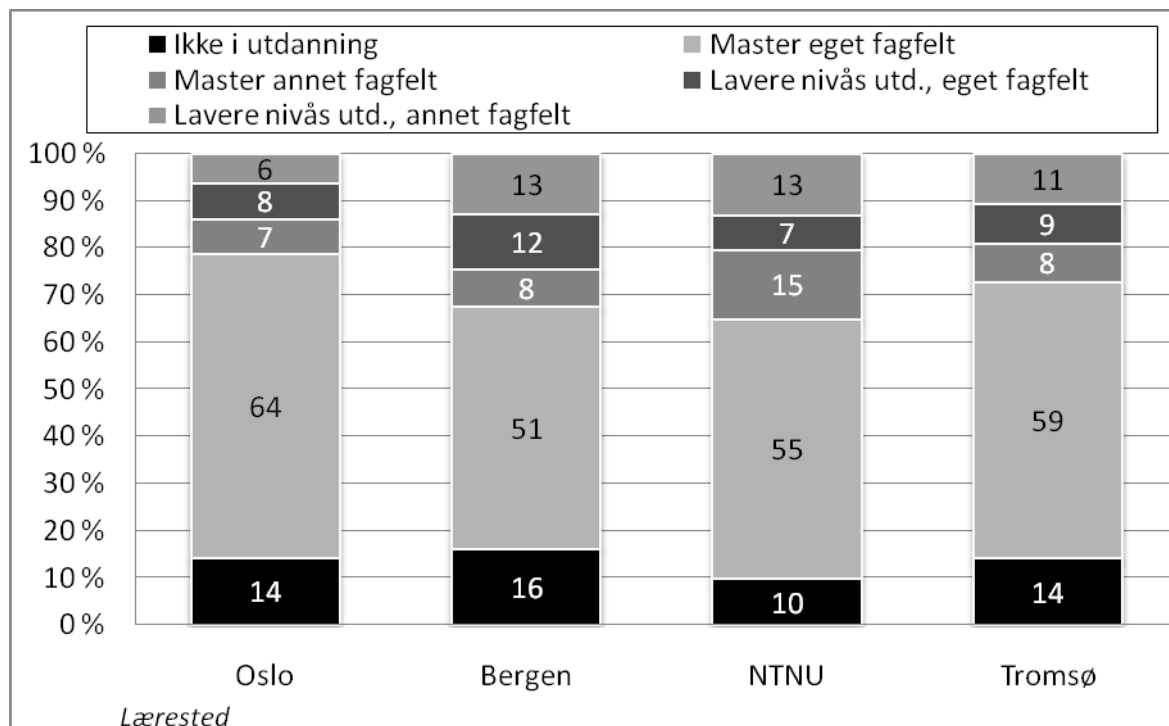
Figur 6.3 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbachelorere ca et halvt år etter oppnådd grad, etter faggruppe

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet ved Universitetet i Oslo.

Hvilket lærested kandidaten er utdannet ved har også betydning for sannsynligheten for hva slags type videreutdanning bachelorene var i gang med et halvt år etter oppnådd bachelorgrad. Tabell 6.3 viser at kandidater fra NTNU har signifikant større sannsynlighet for å være i masterutdanning og bachelorutdanning innenfor et annet fagfelt, enn ellers like kandidater fra Universitetet i Oslo. Kandidater fra Universitetet i Bergen, har i likhet med kandidatene fra NTNU, større sannsynlighet for å være i utdanning på lavere grads nivå innenfor et annet fagfelt, enn kandidatene fra Universitetet i Oslo. Denne siste forskjellen er kun signifikant på 0,10-nivå. Figur 6.4 illustrerer dette for vår referanseperson. Vi ser at kandidater fra Universitetet i Oslo har den høyeste beregnede sannsynligheten for å være i utdanning innenfor eget fagfelt med 0,65, mens tilsvarende for kandidater fra Universitetet i Bergen er 0,51. Kandidatene fra Bergen har, sammen med kandidatene fra NTNU, den høyeste beregnede sannsynligheten for å holde på med utdanning på lavere grads nivå innenfor annet fagfelt (0,13), mens tilsvarende beregnet sannsynlighet for kandidater fra Universitetet i Oslo var 0,06.

Figur 6.4 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbachelorere ca et halvt år etter oppnådd grad, etter lærested

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Han har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter.

6.2.1 Studiemålets betydning for å være i utdanning innenfor eget eller annet fagfelt

I analysen hittil har vi ikke tatt hensyn til hvilke utdanningsmål kandidatene har. I tabell 6.4 vises resultatene når vi også trekker studieambisjoner inn i analysen.

Vi ser at når studieambisjoner trekkes inn i analysen, har kjønn, studieopphold i utlandet og utdanning innenfor gruppen "annen utdanning" ikke lenger signifikant betydning for sannsynligheten for å være i ulike typer videre utdanning. For de andre variablene er det kun små endringer i koeffisientene når studieambisjoner inkluderes i analysen.

Tabell 6.4 viser også at de som har ambisjoner om utdanning utover bachelornivå, har en høyere sannsynlighet for å være i masterutdanning innenfor eget fagfelt relativt til ikke å være i utdanning, enn de som ikke har slike ambisjoner. De som har planer om mastergrad eller Ph.d, har i tillegg større sannsynlighet for å være i masterutdanning innenfor et annet fagfelt eller å være i bachelorutdanning innenfor eget fagfelt, relativt til ikke å være i utdanning, sammenliknet med ellers like kandidater uten ambisjoner om utdanning ut over bachelor. De som planlegger en annen videreutdanning, har økt sannsynlighet for å være i utdanning på lavere nivå innenfor et annet fagfelt, relativt til ikke å være i utdanning, sammenliknet med ellers like kandidater som ikke har planer om videre utdanning. Det siste samsvarer med at mange i denne gruppen, i Kandidatundersøkelsen 2007, har oppgitt

at de har planer om en ny bachelorgrad eller at de ønsker å bygge ut kompetansen sin ved å ta enkeltemner på bachelornivå.

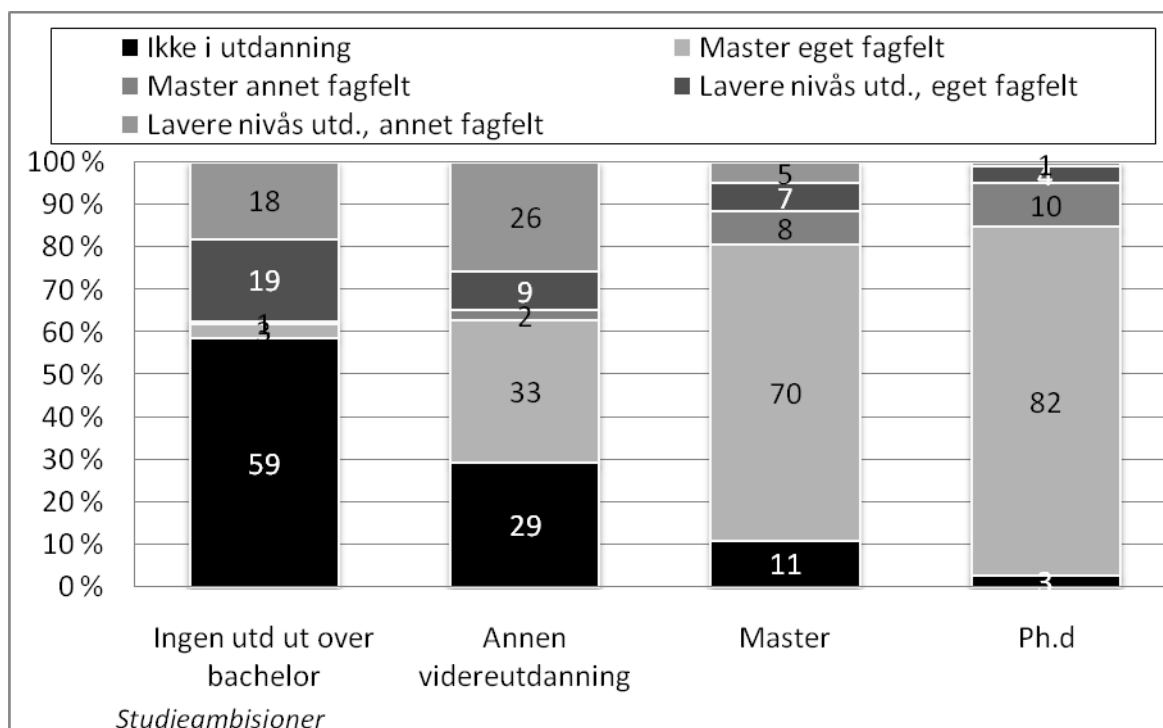
Tabell 6.4 Estimerte koeffisienter for å være i ulike typer utdanning. Multinomisk logit. Studiemål inkludert.

	Master eget fagfelt/ikke i utdanning		Master annet fagfelt/ikke i utdanning		Lavere nivå's utdanning eget fagfelt/ikke i utdanning		Lavere nivå's utdanning annet fagfelt/ikke i utdanning	
	Koeffisient	Standardavvik	Koeffisient	Standardavvik	Koeffisient	Standardavvik	Koeffisient	Standardavvik
Konstantledd	-3,501*	2,012	-3,550	3,231	0,478	2,782	0,338	2,523
Kvinne	-0,220	0,214	0,045	0,296	-0,072	0,289	0,376	0,269
Gift/samboende	-0,528***	0,206	-0,172	0,277	-0,416	0,276	-0,294	0,242
Har omsorgsansvar	-0,582	0,359	-0,492	0,538	-0,419	0,538	-0,466	0,459
Alder	-0,038	0,109	-0,068	0,186	-0,136	0,165	-0,090	0,150
Alder ²	0,001	0,001	0,001	0,003	0,001	0,002	0,001	0,002
Uoppgitt karakter	-0,455**	0,232	-0,797**	0,349	-0,544	0,344	-0,350	0,300
Normalisert karakter***	-0,429***	0,118	-0,184	0,157	0,112	0,149	0,265**	0,134
Tatt utdanning før bachelor	-0,091	0,236	0,256	0,319	-0,224	0,331	-0,333	0,302
Hatt relevant arbeid før avsluttet utdanning*	-0,334	0,214	-0,191	0,299	0,120	0,281	-0,605**	0,274
Studert i utlandet	0,172	0,252	0,001	0,343	-0,074	0,363	-0,322	0,347
Mer enn normert tid	-0,360	0,223	-0,236	0,309	-0,288	0,305	-0,424	0,271
Aktiv deltakelse i underv.	-0,013	0,106	0,082	0,145	-0,226*	0,137	-0,070	0,125
Bred faglig orientering	-0,047	0,101	-0,061	0,141	0,031	0,132	0,053	0,117
Fornøyd***	1,152***	0,258	0,575*	0,346	0,918***	0,346	0,108	0,273
Humanist	0,282	0,225	-0,183	0,317	0,428	0,295	0,370	0,256
Naturvit/teknisk***	0,585*	0,331	0,422	0,420	-0,177	0,470	-1,196**	0,535
Annen utdanning	-0,484	0,386	-0,151	0,536	-0,772	0,600	-0,841	0,548
Bergen**	-0,362	0,253	-0,001	0,372	0,377	0,331	0,624**	0,319
NTNU***	0,080	0,271	0,972***	0,364	0,328	0,366	1,161***	0,325
Tromsø	-0,328	0,361	-0,108	0,545	0,090	0,535	0,415	0,477
Annen videreutdanning***	3,061***	0,863	1,771	1,452	-0,068	0,632	1,053**	0,431
Master***	4,778***	0,730	3,899***	1,024	0,613**	0,313	0,379	0,274
Ph.d***	6,330***	0,832	5,594***	1,111	1,528**	0,636	-0,059	0,848
Antall observasjoner					1014			
- 2 log likelihood					2293,83			

*** Signifikant på 0,01-nivå. ** Signifikant på 0,05-nivå. * Signifikant på 0,10-nivå.

Figur 6.5 illustrerer disse resultatene for vår referanseperson. Vi ser at den beregnede sannsynligheten for å være i masterutdanning innenfor eget fagfelt når studiemålet er master eller Ph.d, er henholdsvis 0,70 og 0,82. Blant dem som har planer om annen videreutdanning var tilsvarende beregnet sannsynlighet 0,33. De fleste som har planer om utdanning utover en bachelorgrad, ser altså ut til å fortsette direkte med utdanningen uten opphold.

Figur 6.5 Beregnet sannsynlighet for å være i ulike typer utdanning for universitetsbachelororer ca et halvt år etter oppnådd grad, etter studieambisjoner

Referanseperson er en enslig mann på 25 år uten omsorgsansvar, med gjennomsnittlig karakter, som ikke tidligere har tatt annen høyere utdanning eller har relevant arbeidserfaring. Har ikke studert i utlandet, har gjennomført på normert tid, er fornøyd med studiene, har gjennomsnittsverdi på aktiv deltakelse i undervisningen og bred faglig orientering, og er utdannet som samfunnsviter ved Universitetet i Oslo.

6.3 Oppsummering videreutdanning innenfor eget eller annet fagfelt

I dette kapitlet har vi sett at i underkant av halvparten av bachelorkandidatene holdt på med masterutdanning innenfor samme fagfelt som de tok bachelorgrad, én av ti med masterutdanning i annet fagfelt, mens ni prosent holdt på med lavere nivå's utdanning innenfor eget fagfelt og 13 prosent lavere nivå's utdanning innenfor annet fagfelt. Dette betyr at 23 prosent av kandidatene holdt på med en videreutdanning innenfor et annet fagfelt enn i bachelorgraden. En analyse av sannsynligheten for å være i masterutdanning i henholdsvis eget og annet fagfelt, utdanning på lavere nivå i henholdsvis eget og annet fagfelt eller ikke i utdanning, viser at kjønn, sivilstatus, karakterer, om deler av studiet er

tatt i utlandet, studentatferd under bachelorstudiet, tilfredshet med bachelorutdanningen, fagfelt og lærested har betydning.

Referanser

- Arnesen, C.Å. (2005): *Arbeidsmarkedstilpasning i perioden 2000-2004 for kandidater uteksaminert våren 2000*. Oslo, NIFU STEP arbeidsnotat 40/2005.
- Becker, G.S. (1964): *Human capital. A theoretical and empirical analysis with special reference to education*. University of Chicago Press.
- Bem, S.L. (1981): Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing. *Psychological Review* 88 (4), 354-364.
- Berg, L. (1995): *Examen philosophicum: Studietilknytning, innsats og resultat for ulike grupper av begynnerstudenter ved Universitetet i Oslo*. Oslo, NIFU rapport 2/95.
- Berger, M.C. (1988): Predicted future earnings and choice of college major. *Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 41, No. 3, 418-429.
- Boudon, R. (1974) *Education, Opportunity and Social Inequality: Changing Prospects in Western Society*. New York: Wiley.
- Bourdieu, P. (1986): Ch. 9: The Forms of Capital. J. G. Richardson (red.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*: 241-258.
- Charles, M. og D.B. Grusky (2004) Ch. 1: The Four Puzzles of Sex Segregation. *Occupational Ghettos. The Worldwide Segregation of Women and Men*, 3-37.
- Dellas, H. og P. Sakellaris (2003): On the cyclicity of schooling: theory and evidence. *Oxford Economic Papers* 55 (2003), 148-172.
- Dæhlen, M. og A. Havnes (2003): Å studere eller å gå på skole? Studiestrategier i profesjonsutdanningene. Aamodt, P. O. og L. I. Terum (red.) *Hvordan, hvor mye og hvorfor studerer studentene?* Oslo: HiO, SPS – Rapport nr. 8/2003.
- Fredriksson, P. (1997): Economic incentives and the demand for higher education. *Scandinavian Journal of Economics* 99, 129-142.
- Gibson, D.E. (2004): Role models in career development: New directions for theory and research. *Journal of Vocational behaviour*. 65, 134-156.
- Goldthorpe, J.H. og R. Breen (2000): Ch. 9 Explaining Educational Differences: Towards a Formal Rational Action Theory. *On Sociology: Numbers, Narratives, and the Integration of Research and Theory*. Oxford: University Press.
- Havnes, A. og P. O. Aamodt (2004): *Student Involvement and Learning Outcome in Professional Education i Norway*. Oslo: HiO, SPS Arbeidsnotat nr 4/2004.
- Heijke, H., Meng, C. og C. Ris (2003). Fitting to the job: the role of generic and vocational competencies in adjustment and performance. *Labour Economics* 10 (2003) s. 215-229.
- Indikatorrapporten (2007): Det norske forsknings- og innovasjonssystemet – statistikk og indikatorer. Oslo: Norges Forskningsråd 2007.

- Kohlberg, L. (1966): A Cognitive-Developmental Analysis of Children's Sex-Role Concepts and Attitudes. E.E. Maccoby (red.) *The Development of Sex Differences*. Stanford: Stanford University Press.
- NOU (2000). Frihet med ansvar. *Om høgre utdanning og forskning i Norge*. NOU 2000:14. Oslo: Statens forvaltningstjeneste
- Næss, T. (2006): *Inntakskvalitet og karakterer i høyere utdanning*. Oslo, NIFU STEP rapport 4/2006.
- Michelsen, S. og P.O. Aamodt (2005): Evaluering av Kvalitetsreformen Ny gradsstruktur: kvalitet eller effektivitet? *Forskningsspolitikk* 4/2005.
- Schultz, T.W. (1960): Capital formation by education. *Journal of Political Economy* 68, 571-582
- St. meld. nr. 27 (2000-2001): *Gjør din plikt – Krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning*. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet
- Statistisk sentralbyrå: Fullførte doktorgrader, etter fagfelt og kjønn. 1996/97, 2005/06, 2006/07 <http://www.ssb.no/emner/04/02/40/eksuvh/tab-2008-06-02-04.html>
- Vabø, A. og P.O. Aamodt (2005): *Kvalitetsreformen og universitetene som masseutdanningsinstitusjon*. Oslo, NIFU STEP skriftserie 2/2005.
- Wiers-Jenssen, J., N. Frølich, P. O. Aamodt og E. Hovdhaugen (2008) *Borte bra, men hjemme best? Færre norske studenter i utlandet*. Oslo, NIFU STEP Rapport 21/2008.
- Aamodt, P.O. og E. Hovedhaugen (2007): Å studere etter Kvalitetsreformen. *Utdanning 2007 – muligheter, mål og mestring*. Statistisk sentralbyrå.

